SOUVENIR

50

B. N. COLLEGE, DHUBRI

Golden Jubilee Year

1946-96

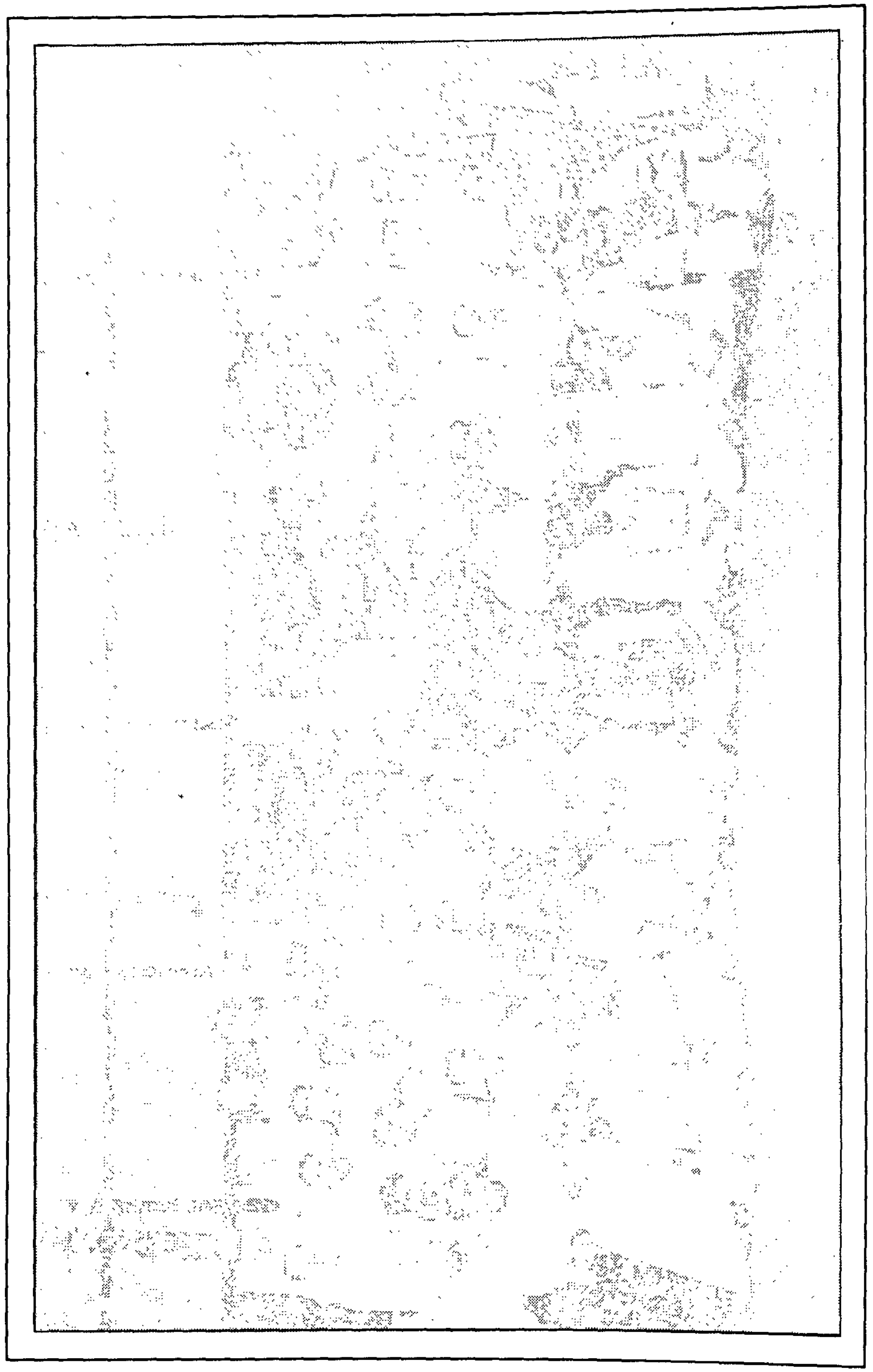

Courtesy : M. L. Agarwala

Students and Professors of B. N. College, Dhubri 1st Batch 1946

স্মৃতিগ্ৰন্থ

সোণালী জয়ন্তী উৎসৱ
১৯৯৬

স্মৃতিগ্ৰন্থ উপ-সমিতি

ভোলানাথ মহাবিদ্যালয়

ধুবুৰী ঃ অসম

Souvenir, Published by B. N. College Golden Jubilee Celebration Committee
Dhubri, December, 1996

স্মৃতিগ্ৰন্থ

প্ৰকাশ ঃ ডিচেম্বৰ, ১৯৯৬

বেটুপাত ঃ ধ্ৰুৱ ডেকা

অৰিহণা ঃ ২০.০০ টকা

মুদ্ৰণ ঃ
শৰাইঘাট প্ৰিণ্টাৰ্ছ
এম. চি. ৰোড
গুৱাহাটী-৭৮১০০৩

भारत के उप-राष्ट्रपति के विशेष कार्य अधिकारी
नई दिल्ली-110011

सत्यमेव जयते

VPS-21/03/96/R -1365

OFFICER ON SPECIAL DUTY
TO THE VICE-PRESIDENT OF INDIA
NEW DELHI - 110011

18th October, 1996.

Dear Dr. A.E. Md. K. Zaman,

Please refer to your letter dated the 31st August, 1996, inviting the Hon'ble Vice-President of India to inaugurate the Golden Jubilee Celebrations of the Bhola Nath College, Dhubri, in the second fortnight of December this year.

The Vice-President thanks you for your kind invitation but sincerely regrets his inability to accept as his programmes for that period are already quite full and it will be difficult for him to take on additional commitments. I do hope you will be kind enough to understand. Nonetheless the Vice-President conveys his appreciation to you for having been so gracious as to invite him.

The Vice-President conveys his best wishes for the success of the Celebrations.

With kind regards,

Yours sincerely,

(N. BALACHANDRAN)

Dr. A.E. Md. K. Zaman,
Working President,
B.N. College Golden Jubilee Celebrations Committee,
B.N. College,
Dhubri, Assam.

Assam Sahitya Sabha

Central Office : Chandrakanta Handique Bhavan ● Jorhat : 785 001 : ☎ 320376
Ghy. Office : Bhagavati Prasad Barua Bhavan ● Guwahati : 781 001 : ☎ 521830
Diphu Office : Rangsina Bhavan ● Diphu : 782 460 : ☎ 2590

Dr. Lakshminandan Bora.
President

It is heartening to know that B.N. College, Dhubri is going to celebrate its Golden Jubilee in 1995-96. This College has a long tradition and contributed immensely in the field of higher education. I have always been nostalgic about the College and the town, as I served as the Head of the Department of Physics during the formative period of my career.

I hope, the Golden Jubilee will be celebrated successfully and solemnly.

I wish the Souvenir published on the ocassion a great success.

(Lakshmi Nandan Bora)
President
Asam Sahitya Sabha

To

Convenor
Souvenir Sub-Committee
B.N. College
Dhubri.

Personal Address : Rajbari Road, Kachari Basti, Guwahati-781 006. ☎ 565690

শ্ৰদ্ধাঞ্জলি

যিসকল মহান ব্যক্তিৰ আশাশুধীয়া প্ৰচেষ্টাত অসমৰ পশ্চিম প্ৰান্তত ভোলানাথ মহাবিদ্যালয়ে আজি পঞ্চাশ বছৰ আগতে জন্ম লাভ কৰিলে, যিসকল ব্যক্তিৰ অক্লান্ত পৰিশ্ৰমেৰে শিক্ষাৰ বন্তি উজলি উঠি

এই অঞ্চল পোহৰালে,
যিসকলে ভোলানাথ
মহাবিদ্যালয়ৰ জন্ম-
লগ্নৰে পৰা আজিলৈ
বিভিন্ন দিশত সেৱা
আগবঢ়াই গ'ল;
সেইসকল স্বৰ্গগত
তথা জীৱিত ব্যক্তিলৈ আজিৰ এই পৱিত্ৰ
সোণালী জয়ন্তী উৎসৱৰ সোণালী মুহূৰ্ত্তত স্মৃতি
লেখাৰে আমাৰ অন্তৰতম শ্ৰদ্ধাঞ্জলি আগবঢ়াইছোঁ।

স্মৃতিগ্ৰন্থ উপ সমিতি

স্মৃতিগ্ৰন্থ উপ-সমিতিৰ আহ্বায়কৰ মেজৰ পৰা

ইতিহাসে দোহাৰে ঃ

"Men may come
men may go
But I go on for ever"

The Brook- Tennyson

নদীৰ গতি চিৰন্তন। ইয়াৰ অৱবাহিকাৰ দুইপাৰৰ নতুন নতুন প্ৰজন্ম এই নদী মাতৃৰ দ্বাৰা লালিত-পালিত হৈ জীৱন পৰিচালিত কৰি এদিন শেষ হৈ যায়, আকৌ নৱ প্ৰজন্মৰ সৃষ্টি হয়; কিন্তু নদী চিৰপ্ৰৱাহমান। ঠিক একেদৰে গদাধৰ-ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰত অৱস্থিত আজিৰ ভোলানাথ মহাবিদ্যালয়েও জন্মৰ পৰা অৰ্দ্ধশতিকা অতিবাহিত কৰিলে আৰু ভৱিষ্যতেও ইয়াৰ অৱস্থিতি একেদৰে থাকিব। কিন্তু এই অনুষ্ঠানলৈ বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আহি নিজৰ জীৱন গঢ়াৰ পথ মুকলি কৰি গুচি গ'ল, আকৌ নতুন এচাম আহিল আৰু এই গতি অব্যাহত আছে। একেদৰে এই অনুষ্ঠানলৈ বিভিন্ন কৰ্মীয়ে নিজৰ নিজৰ সেৱা আগবঢ়াই গুচি গ'ল আৰু নতুন চামে আগবঢ়াই আছে।

১৯৪৬ চনৰ ১৬ আগষ্টৰ কোনো এটি শুভমুহূৰ্ত্তত এই শিক্ষানুষ্ঠানে জন্ম লাভ কৰে সেই সময়ৰ শিক্ষাৰ প্ৰতি অদম্য হেপাহ থকা ব্যক্তিসকলৰ প্ৰচেষ্টাত। এই প্ৰসঙ্গত লক্ষীপুৰৰ জমিদাৰ ভোলানাথ চৌধুৰীৰ পৰিয়ালৰ বদান্যতাৰ কথা বিশেষভাৱে উল্লেখনীয়। সেই সময়ত কোনোৱে আৰ্থিক দিশত, কোনোৱে শাৰীৰিক, কোনোৱে মানসিক দিশত বৰঙণি আগবঢ়াই চালুকীয়া অৱস্থাৰ পৰাই এই প্ৰতিষ্ঠানটি গঢ়ি তোলে আৰু তাৰে ফলশ্ৰুতি হিচাপে পৰৱৰ্ত্তী প্ৰজন্মসমূহে চামেচামে শিক্ষাৰ পোহৰ পাই নিজৰ জীৱন গঢ়াৰ প্ৰেৰণা এই অনুষ্ঠানৰ যোগেদি লাভ কৰে।

ভোলানাথ মহাবিদ্যালয়ৰ পঞ্চাশ বছৰীয়া ইতিহাস বিচিত্ৰময়; আৰু এই বিচিত্ৰময় ইতিহাসৰ বাট বুলি আজি পঞ্চাশ বছৰ অতিক্ৰম কৰিলে। অসমৰ শিক্ষাজগতত এই পশ্চিম প্ৰান্তৰ শিক্ষানুষ্ঠানটোৰ বৰঙণি অনস্বীকাৰ্য্য। এই পবিত্ৰ শিক্ষানুষ্ঠানৰ পৰা শিক্ষা গ্ৰহণ কৰি অসম তথা ভাৰতৰ বিভিন্ন ৰাজ্যত তথা বিদেশতো আজি বিভিন্ন ব্যক্তিয়ে কৰ্মক্ষেত্ৰত বিভিন্ন উচ্চ পদত অধিষ্ঠিত হৈ আছে। আজিৰ এই পবিত্ৰ দিনত এই অনুষ্ঠানৰ লগত জড়িত বিভিন্ন দিশত সেৱা আগবঢ়াই যোৱা ব্যক্তিসকলৰ কথা শ্ৰদ্ধাৰে সুঁৱৰিছোঁ।

শিক্ষাজগতৰ খেলিমেলি ঃ

বৰ্ত্তমানে সমাজৰ বিভিন্ন স্তৰত নানা খেলিমেলি, বিশৃঙ্খলতাই গা কৰি উঠিছে। শিক্ষাজগতো ইয়াৰ পৰা বাদ পৰা নাই। শিক্ষাৰ মানদণ্ড নিম্নগামী, শিক্ষানুষ্ঠানত শিক্ষকৰ নিয়োগৰ খেলিমেলি, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ অনুপস্থিতি, পাঠদানৰ অনিয়ম, গৃহ শিক্ষকতাৰ বৃদ্ধি আদি এশ এবুৰি সমস্যাই আজি চানি ধৰিছে। এইবোৰ অনুধাৱনৰ পৰা এটা কথাই অনুমান হয় যে দেশৰ অৰ্থনীতিয়ে ইয়াৰ মূল কাৰণ। শিক্ষাৰ যি প্ৰকৃত উদ্দেশ্য সেই উদ্দেশ্য সফল নহৈ ই কেবল অৰ্থক্ষয়ী তথা অৰ্থভিত্তিক ব্যৱস্থাতহে পৰিণত হৈছে। ইয়াৰ পৰা পৰিত্ৰাণ পাবলৈ হলে অৰ্থনীতিৰ ব্যাপক সংশোধন কৰি মানৱীয় প্ৰমূল্যবোধৰ পুনৰ উত্থানৰ লগতে শিক্ষাৰ বাস্তৱ ব্যৱহাৰ হব লাগিব; আৰু তেতিয়াহে আমাৰ নৱ প্ৰজন্মক সুপথেৰে আগবঢ়াই নিব পাৰিম। আজি স্বাধীনতা লাভৰ অৰ্দ্ধশতাব্দী পাৰ হৈ যোৱাৰ পিচতো বিশ্ববেঙ্কৰ ধাৰ লৈ সাৰ্বজনীন শিক্ষাৰ ব্যৱস্থা কৰিবলগীয়া হোৱাত এখন সাৰ্বভৌম গণতান্ত্ৰিক দেশৰ বাবে ই এক লজ্জাজনক কথা নহৈ কি হব পাৰে ?

সোণালী জয়ন্তীৰ সঙ্কল্প আৰু আশা ঃ

আমাৰ মহাবিদ্যালয়ে পঞ্চাশ বছৰ অতিক্ৰম কৰিলেও বহুক্ষেত্ৰত পিচ পৰি আছে। আজিৰ সোণালী জয়ন্তী বৰ্ষত স্মৃতিচাৰণ কৰাৰ লগতে এটি নতুন পদক্ষেপৰ আশাৰে আমি আগবাঢ়িছো। মহাবিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী, শিক্ষক তথা কৰ্মচাৰী সকলৰ নিজা বৰঙণি প্ৰায় পাঁচ লাখ টকাৰে এটি তিনিমহলীয়া পকীঘৰৰ প্ৰথম পৰ্য্যায়তে এক অংশ সাজি উলিওৱা হৈছে। যিটো ঘৰ চৰকাৰ নাইবা বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগৰ টকাৰে হব লাগিছিল, সেইঘৰ আমাৰ নিজাববীয়া বৰঙণিৰে আৰম্ভ কৰি প্ৰথম পৰ্য্যায়তে সফলতা লাভ কৰাৰ উদাহৰণ অসম তথা ভাৰততে হয়তো পাবলৈ বিৰল। এই কামৰ সফলতাৰ বাবে যৎপৰোনাস্তি চেষ্টা চলোৱা হৈছে আৰু দুখীয়া ৰাইজৰ প্ৰতিঘৰৰ ওচৰতো হাত পাতিবলৈ কুণ্ঠাবোধ কৰা নাই। নতুন বিভাগ খোলা তথা শিক্ষক কৰ্মচাৰীৰ নিযুক্তিৰ লগতে শৈক্ষিক পৰিবেশ উন্নত কৰাৰ বাবেও আমি এই সোণালী জয়ন্তী উৎসৱতে সংকল্প লৈছো; আৰু তাৰ বাবে জনসাধাৰণৰ সহায়-সহযোগ পৰামৰ্শ বিচাৰিছোঁ।

স্মৃতি ৰোমন্থন মানুহৰ এটা সহজাত ধৰ্ম। ইতিহাস অধ্যয়নেও সেইকথাৰে ইঙ্গিত দিয়ে। আজিৰ এই সোণালী জয়ন্তী উৎসৱৰ সময়ত আমাৰ অতীত বুৰঞ্জীৰ কথাবোৰ চালিজাৰি চাই তাৰ পৰাই নতুনৰ বাবে সুপথ সুগম কৰি লোৱাৰ সময়। পুৰণি ভেটিৰ ওপৰতে নতুনৰ নিৰ্মাণ হ'ব লাগিব। আমিও কবিসকলৰ দৰে আশাবাদী। আশা আমাৰ সঞ্জীৱনী আৰু এই আশা ভৱিষ্যতৰ সুখৰ, সুদিনৰ আশা; আমাৰ নৱ প্ৰজন্মই সুপথেৰে আগবাঢ়ি সুদিন দেখাৰ আশা। সোণালী জয়ন্তী উৎসৱত সেই আশা আগত ৰাখি আমি সংকল্প লৈছো- এই অনুষ্ঠানে অগ্ৰগতিৰ বাটত আগবাঢ়ক

আমাৰ সীমাবদ্ধতা আৰু শলাগনি ঃ

অতি কম সময়ৰ ভিতৰত মহাবিদ্যালয়ৰ পঞ্চাশবছৰীয়া ইতিহাস এই ক্ষুদ্ৰপৰিসৰৰ স্মৃতিগ্ৰন্থৰ মাজেৰে তুলি ধৰাটো সম্ভৱপৰ নহয় আৰু তেনে দুৰাশাও কৰা নাই। তথাপি থিতাতে পোৱা তথা বিভিন্নজনে যোগান ধৰা সমান্য সমল খিনিকে পাঠক তথা অনুষ্ঠানৰ শুভাকাঙ্খীৰ ওচৰত দাঙি ধৰাৰ প্ৰয়াস কৰিছো। এই কাৰ্য্যত এশ এটা ত্ৰুটি-বিচ্যুতি, ভুল-ভ্ৰান্তি ৰৈ যোৱাই স্বাভাৱিক আৰু সেই ভুলৰ বাবে সানুনয়ে মিনতি জনাইছো আৰু ক্ষমা ভিক্ষা বিচাৰিছোঁ।

আমাৰ এই স্মৃতিলেখাৰ বাবে বিভিন্নজনে বিভিন্ন প্ৰকাৰে সহায় সহযোগ আগবঢ়াইছে। বিভিন্ন ব্যক্তিয়ে প্ৰৱন্ধ পাতিৰে, চিত্ৰ আদিৰে, ছপাৰ কামেৰে, বিজ্ঞাপনৰে, বিজ্ঞাপন সংগ্ৰহ কৰোতে, তথ্যপাতিৰ যোগানেৰে, আৰ্থিক সাহায্যেৰে, দিহা পৰামৰ্শৰে অৰিহণা যোগাইছে— এইসকল ব্যক্তিলৈ আন্তৰিক কৃতজ্ঞতাৰ শৰাই আগবঢ়ালো।

শ্ৰীদেবেন্দ্ৰ নাথ শৰ্মা।

"হয় তুমি আনন্দ পাবা, নহয় ক্ষমতা পাবা।
সুখ-শান্তি আৰু ক্ষমতা এই দুয়োটা বস্তুকে
জীৱনত একেলগে পোৱা কেতিয়াও সম্ভৱ নহয়।"

—ৰালফ ৱাল্ডো এমাৰছন।

Report of the General Secretary, B. N. College Golden Jubilee Celebration Committee, 1996

When the world prepares to enter the 21st century, Bhola Nath College, Dhubri, the premier institution of higher education in the western Assam has completed its fifty years of glories and meaningful existence. On this occasion I cannot but embark on a mental journey, roaming in a sleepy, small and backward town of the forties called Dhubri, situated at the remotest corner of the state of Assam. Without of course any facilities for higher education. No other than a benevolent Zamindard family of the ertwhile Goalpara district, the Zamindar of Lakhipur state, realised that it was unethical to deprive the people of this region apportunities to have higher education. This family has donated a sum of Rs. 50 thousands at that time itself and also provided the state house at the town to open the first College of the western Assam in August 1946. The rest has become history now full of events, sweet and sour, but B.N. College with an initial strength of only 80 or 90 students has now become a higher efficient shipshape branch of higher academic discipline catering to the needs of more than four thousands students every session. How can we forget today the sacrifices of those handful great teachers of this College who inspite the meagre means for their servival, dedicated their fruitful years to subserve the scholastic needs and thus the district's debacle in academic deficiencies were met, over the years, with generation of students substantially groamed, braced and nerved.

Coming to the golden jubilee celebration, I must mention the unprecedented help and co-operation shown to us by the honoured members of the public, teachers, students - both former and current - and all sections of the people of the state. When we first planned to celebrate the Golden Jubilee of the College we have decided to construct a Jubilee building on the occassion which has become most essential in view of the ever going students population of the College. Many classes had to be suspended in the peak hours due to lack of accomodation. Inspite of our fervent appeals for grant and inspite of public declaration by important political personalities promising handsome grant to the College, no money has come from the Govt. offers for the last few decades for the College. So on the August occassion of the Golden jubilee of the College, we gave priority to construction of a building. As charity begins at home, we completed construction of the ground floor of the building at a cost of about Rs. 5 lacs which is contributed solely by the students and members of all categories of teaching and non-teaching staff of the College. This is perhaps the first instance in the country itself of constructing a College building costing several lacs of rupees entirely by contribution from staff and students of the College. Mention must be made of the present minister of Rural Development of the state Mr. Sahidul Alam Choudhury who on our request, took the kind initiative in sanctioning more than Rs. 3 lacs from the Dhubri DRDA to construct the 1st floor of the building. On the initiative of the Deputy Commissioner of Dhubri (who was also a student of this College) Mr. Lalchand Singhi, the traders and business community of the Dhubri market have decided to extend another 2000 sqr.ft. of the ground floor of the building at a cost of Rs. 5 lacs (approx.). Our heartfelt gratitude goes to them also.

We have still many needs. The main building needs massive repair. Some of the science departments particularly the chemistry depts. is housed in a dilapidated buildings which are small and unhygienic too. We have no other way but to bank on the help of the people of the state in general and those of Dhubri in particular to fulfill these needs of this College which caters to the needs of thousand of students of this region by moulding them into good future citizens, shaping the moveable clay of impressionable human resources into men and women of character. I again offer gratitude to Colleagues, students, political and academic dignitaries and people as a whole for making the Jubilee a success.

G. N. Goswami

ভোলানাথ মহাবিদ্যালয় ছাত্ৰ একতা সভাৰ সাধাৰণ সম্পাদকৰ একাষাৰঃ

আজি ভোলানাথ মহাবিদ্যালয়ৰ সমূহ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে সোণালী জয়ন্তীবৰ্ষত উপনীত হৈ আনন্দ আৰু গৌৰৱবোধ কৰিছোঁ। যোৱা ৫০ বছৰ কাল বিভিন্ন ঘাত-প্ৰতিঘাতৰ মাজেৰে আমাৰ মহাবিদ্যালয়খনে অসমৰ পশ্চিম প্ৰান্তত এক অগ্ৰণী অনুষ্ঠান হিচাপে পৰিগণিত হৈছে।

আমাৰ শিক্ষাগুৰুসকলৰ ত্যাগ, জিলাখনৰ শিক্ষাপ্ৰেমী ৰাইজৰ সহযোগীতাত আৰু প্ৰয়াত ভোলানাথ চৌধুৰীৰ (লক্ষীপুৰৰ জমিদাৰ) বিত্তীয় সহায়ত ১৯৪৬ চনৰ ১৬ আগষ্টত এই মহাবিদ্যালয়খনৰ শুভাৰম্ভ হয়। আমাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ অগ্ৰজ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু তদানিন্তন গোৱালপাৰা জিলাৰ শিক্ষাপ্ৰেমী ৰাইজৰ অকুণ্ঠ ত্যাগৰ ইতিহাস এই প্ৰতিবেদনখনত ডাঙি ধৰা সম্ভৱপৰ নহয়। বৰ্তমান মহাবিদ্যালয়খনৰ সমূহ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে আমাৰ অগ্ৰজসকলৰ ত্যাগক আজিৰ শুভদিনত কৃতজ্ঞতাৰে সুঁৱৰিছো।

যোৱা ৫০ বছৰে মহাবিদ্যালয়খনৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সংখ্যা ১২ গুণ বৃদ্ধি পাইছে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সংখ্যা অনুপাতে মহাবিদ্যালয়খনৰ পৰিকাঠামো গঢ় লৈ উঠা নাই। গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ স্বীকৃত সকলো বিভাগ আজিও আমাৰ মহাবিদ্যালয়ত খুলিব পৰা নাই। আমি ছাত্ৰ-একতা সভাই অনুভৱ কৰো যে আমাৰ প্ৰাক্তন ছাত্ৰ-ছাত্ৰী, জিলাৰ শিক্ষাপ্ৰেমী ৰাইজ আৰু আমাৰ শিক্ষাগুৰুসকলে এই সোণালী জয়ন্তী উৎসৱত সকলো দিশ আলোচনা কৰি এক দীৰ্ঘম্যাদী আৰু হ্ৰস্বম্যাদী পৰিকল্পনা গ্ৰহণ কৰি আমাৰ মহাবিদ্যালয়খনক একবিংশ শতাব্দীৰ উপযোগী শিক্ষানুষ্ঠান হিচাপে গঢ়ি তুলিব।

আমি গৌৰৱেৰে ঘোষণা কৰো যে আমাৰ এই অঞ্চলৰ দুখীয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰী, শিক্ষাগুৰু, মহাবিদ্যালয়ৰ সকলো ধৰণৰ কৰ্মচাৰীৰ দান-বৰঙণিৰে দুই হাজাৰ বৰ্গফুটৰ এটি ভৱন নিৰ্মাণ কৰি উলিয়াইছোঁ। ইতিমধ্যে আমাৰ চহৰখনৰ ব্যৱসায়ী, প্ৰাক্তন ছাত্ৰ-ছাত্ৰী, শিক্ষাপ্ৰেমী ৰাইজে ভৱনটিৰ দুহাজাৰ বৰ্গফুট সম্প্ৰসাৰণ কৰিব বিচাৰিছে। অতি সুখৰ কথা আমাৰ ৰাজ্যৰ গ্ৰাম্য উন্নয়ন বিভাগৰ মন্ত্ৰী মাননীয় ছহিদুল আলম চৌধুৰীয়ে ভৱনটিৰ দ্বিতীয় মহলাৰ এটা অংশ সম্পূৰ্ণ কৰি দিয়াৰ বাবে মঞ্জুৰী দিছে। ইতিমধ্যে ইয়াৰ কাম আৰম্ভ হৈছে।

সোণালী জয়ন্তী বছৰটোত মহাবিদ্যালয়ৰ উন্নয়ন কল্পে বিত্ত সংগ্ৰহৰ বাবে যি উপহাৰ কুপণৰ পৰিকল্পনা লোৱা হৈছিল সেইটো আংশিকভাৱে কৃতকাৰ্য্য হৈছে। এই উপহাৰ কুপণৰ লভ্যাংশ ভৱনটোৰ সম্প্ৰসাৰণত যথেষ্ট সহায়ক হ'ব।

ছাত্ৰ একতা সভাই ভাৱে অহা ১৯৯৭-৯৮ চনৰ শিক্ষাবৰ্ষত অন্ততঃ প্ৰাক্-বিশ্ববিদ্যালয় পৰ্য্যায়ত পৰিসংখ্যা বিজ্ঞান, গাৰ্হস্থ্য বিজ্ঞান, ভূ-বিজ্ঞান, শিক্ষা-বিষয় আৰম্ভ কৰাৰ ব্যৱস্থা লোৱা হ'ব।

এবছৰ কাল বিভিন্ন কাম-কাজৰ মাজেৰে আমি সমূহ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে অনুভৱ কৰিছোঁ যে পৰিকল্পিত ভাৱে ত্যাগ আৰু গৌৰৱৰ মনোভাৱেৰে আগবাঢ়ি গলে আমি আমাৰ লক্ষ্যত উপনীত হ'ব পাৰিম।

শ্ৰদ্ধা আৰু সেৱা জনাই আমাৰ প্ৰতিবেদন সামৰিছোঁ।

জয়তু ভোলানাথ মহাবিদ্যালয়

জয় আই অসম

জাকাৰীয়া আহমেদ (মুনু)

ভোলানাথ মহাবিদ্যালয় ছাত্ৰ একতা সভা

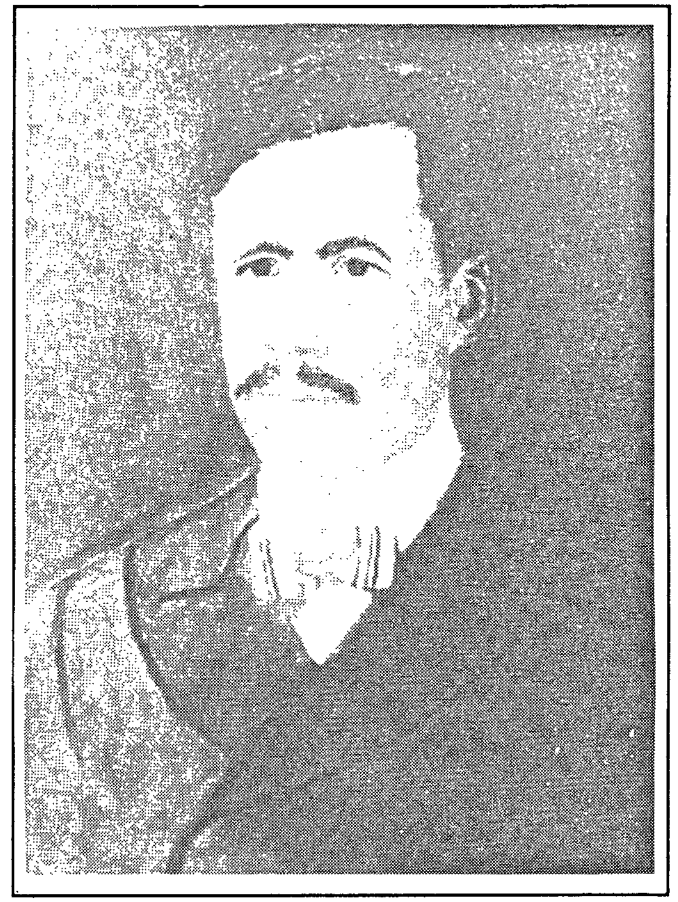

Donor Zaminder
BHOLA NATH CHAUDHURY
on whose name B. N. College was established

Our Principals :

Dr. P. B. Ray, M. A, Ph.D.
(1.6.46-30.6.47)

B. C. Sengupta, M.A.
(1.7.47-25.11.56)

J. P. Sengupta, M. A.
(Officiating)
(26.11.56-14.3.57)

P. Gogoi, M. A
(15.3.57-10.2.58)

J. N. Das M.A.
(11.2.58-31.3.76)

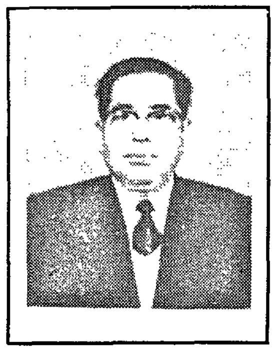

K. N. Nath, M. A.
(1.4.76-30.6.91)

K. N. Trivedi, M. Sc.
(incharge)
(1.7.91-31.12.91)

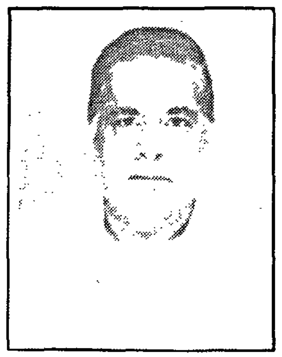

M. P. Tripathi, M.A.
(incharge) (1.1.92-11.1.93)

Our Present Principal

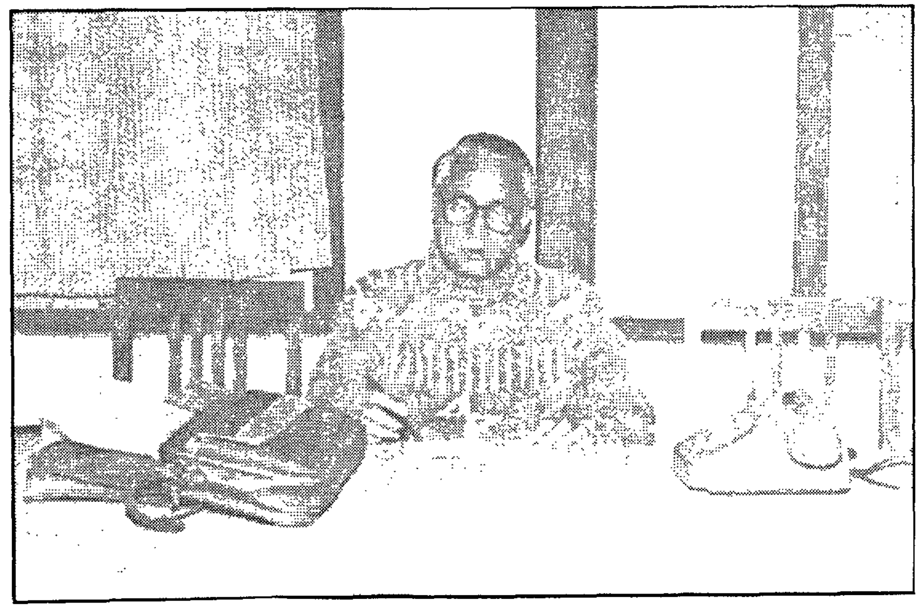

Dr. A. E. Md. K. Zaman, M. Sc, Ph. D.

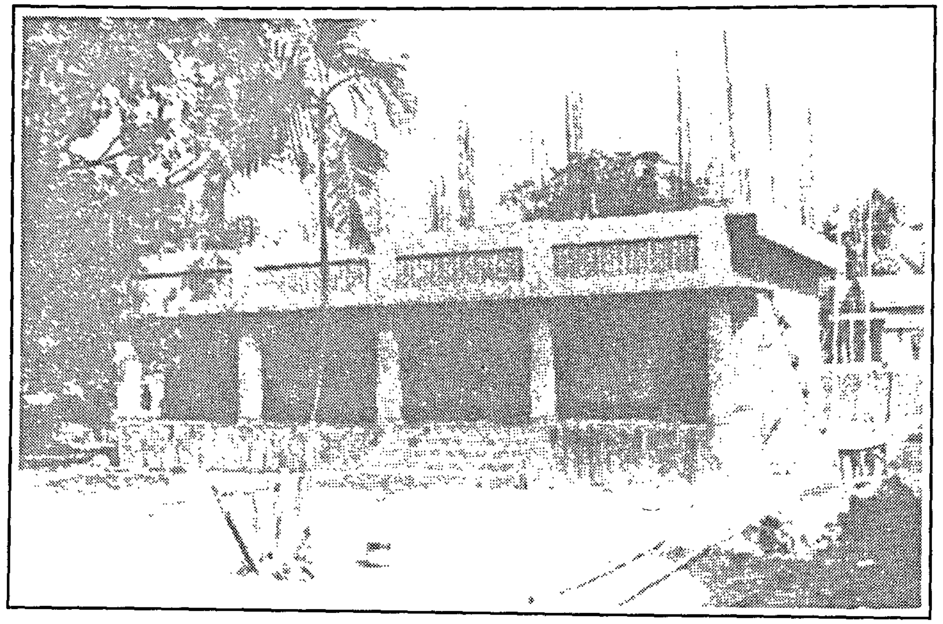

A view of the newly constructed Golden Jubilee Building

A view of the foundation stone laied by Principal Dr. K. Zaman of our new College Library building

স্মৃতিগ্ৰন্থৰ সমল

- অকৃত্ৰিম
- বিজ্ঞানীৰ স্বাধীনতা
- ভোলানাথ কলেজ (স্মৃতিচাৰণ)
- মৰমৰ বি. এন. কলেজ
- আমাৰ কৰ্ম সংস্কৃতি আৰু আমি
- ভোলানাথ মহাবিদ্যালয় ঃ এটি স্মৃতিচাৰণ
- *B. N. College-its birth*
- *Impact of Madhava Kandali on the social life of the Assamese*
- *Banking facilities in the North-eastern region of India*
- *Some of the Burning Educational Problems of Assam & their remedial measures.*

অকৃত্ৰিম

শীলভদ্ৰ

অতীতৰ প্ৰতি মানুহৰ তীব্ৰ আকৰ্ষণ থকাটো স্বাভাৱিক। পিছে মানুহে যি অতীতলৈ উভতি যাবলৈ বিচাৰে সেইয়া হয়তো এক কাল্পনিক অতীত। তথাপিও।

অধ্যাপক শৰ্মাই ধুবুৰীৰ পৰা আহি মোক ইয়াত ঘৰতেই লগ ধৰিলে। তেওঁলোকৰ স্মৃতিগ্ৰন্থৰ কাৰণে এটা গল্প বা প্ৰৱন্ধ দিব লাগে। কিনো লিখিম? ঘটনাপ্ৰবাহৰ পৰা বিছিন্ন হৈ পৰিছো। ঘৰৰ পৰা ওলাবৰেই নাই। অকলে বহি থাকিলে পুৰণি কথাবোৰ মনত পৰে। কিন্তু এইবোৰ কথা শুনাৰ কাৰ আগ্ৰহ আছে?

নাতি ল'ৰাজনে টিনটিনৰ কিতাপ এখন লৈ আহিল, তাক টিনটিনৰ কাহিনী ক'ব লাগে। ফেন্টম বা ভেনিচৰ কাহিনী বৰ্ণনা কৰা সিমান টান নহয় কিন্তু পাঁচ-ছ বছৰীয়া ল'ৰা এজনৰ আগত টিনটিনৰ কাহিনী বৰ্ণনা কৰা টান। তাত বৰ্ণনা কৰা হাস্য ৰস বেছ সূক্ষ্ম। কেপটেন, হেডক, প্ৰোফেচাৰ কেলকুলাচ, এওঁলোকৰ কাৰ্য্যকলাপ চাই বা উক্তি শুনি ইমান সৰু ল'ৰা এজনে হাস্যৰস গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে।

মোৰ মেজাজ গৰম হৈ যায়।

"এইবোৰ তুমি বুজি নাপাবা।"

"কিয় নাপাম? পাম । কোৱা।"

মিছাকৈ এখন কাজিয়াৰ সৃষ্টি হয়। নাতি ল'ৰাজনে কান্দিবলৈ লয়। মই নিজকে সংযত করি লওঁ। সিয়েই বা কি কৰে? তাৰো মোৰ দৰে অৱস্থা। স্কুল খোলা থাকিলে স্কুললৈ যায়। নহ'লেনো কৰে কি? বাধ্য হৈ তাক মৰম কৰি ওচৰলৈ মাতি আনো। তৎক্ষণাৎ তাৰ কান্দোন বন্ধ হৈ যায়। কিতাপখন লৈ হাঁহি মুখে মোৰ কাষ চাপি আহে। অলপ আগতে যে তাক দাবি দিছিলো সেই কথা সি সম্পূৰ্ণ পাহৰি যায়। তাৰ মুখত এক অপাৰ্থিৱ নিৰ্মল হাঁহি বিৰিঙি উঠে। এতিয়াও তাৰ মনটো নিৰ্মল হৈ আছে।

(২)

আমি, অৰ্থাৎ বয়সিয়াল মানুহবোৰে অতীতত পোৱা অৱজ্ঞা বা অপমান ইমান সহজে পাহৰি নাযাওঁ। বহু দিন ধৰি ক্লেদ জমি জমি মনটো ক্লেদাক্ত হৈ পৰিছে। দেউতাৰ কৰ্মচাৰী জগন্নাথ গোৱালাৰ টিকনি ছিঙা কাৰণে দেউতাই মোক এটা চৰ মাৰিছিল। সেই ঘটনাৰ কথা মই আজিও পাহৰা নাই। টিকনি মানে এডাল জটা। তাৰ তপা মূৰত কোনো ৰকমে লাগি আছিল। হাত দিয়াৰ লগে লগে মোৰ হাততেই লাগি আহিল। আইতাৰ কাৰণে দেউতাই মোক বৰ বেছিকৈ মাৰিব নোৱাৰিলে।

মোৰ আইতাই মোক খুব ভাল পাইছিল। আইতাৰ সাধুকথাৰ ভঁৰাল আছিল অফুৰন্ত। অলপ ডাঙৰ হৈ বিভিন্ন সাধুকথাৰ কিতাপত এই একেবোৰ গল্প পঢ়ি আচৰিত হৈ গৈছিলো। আইতাই কেনেকৈ এইবোৰ জানিলে ?

অলপ চিন্তা কৰিলে সৰুকালৰ কথাবোৰ মনত পৰে। আজি মোৰ নাতি ল'ৰা যিমান ডাঙৰ ময়ো তেতিয়া সিমান ডাঙৰেই আছিলো। আমাৰ মাৰ মাকৰ মৃত্যু হ'ল। মাক কান্দি থকা দেখি মই মাক প্ৰশ্ন কৰিলো, "মা, কান্দিছা কিয়?" ওচৰত থকা মামীয়ে ক'লে, "তোমাৰ আইতাৰাৰ মৃত্যু হৈছে নহয়।" এইগৰাকী আইতা মোৰ মাৰ মাক।

"মৃত্যু মানে কি ?"

"মৃত্যু মানে ভগৱানে লৈ যায়।"

"কেতিয়া আহিব?"

"আৰু নাহে । ভগৱানৰ লগত থাকিব।"

"ভগৱানে কিয় লৈছে?"

"বুঢ়া হ'লে লৈ যায়।"

মোৰ বুকুখন কঁপি উঠিল। বুঢ়া হ'লে মানুহৰ মৃত্যু হয়। ভগৱানে লৈ যায়। মোৰ আইতাও দেউতাৰ মাকতো বুঢ়া হৈছে। তেৰোঁ তেনেহলে মৰিব? দিনটো এই কথাষাৰ মোৰ মনত ঘূৰি পকি থাকিল। গধূলি আৰু নোৱাৰিলো।

হুকহুককৈ কান্দি দিলো। ঘৰৰ সকলোৱে দৌৰি আহিল। সৰ্বাগ্ৰে আইতা। মই তেতিয়া মাজৰ কোঠাত থকা বিছনাখনৰ গাৰুত মুখ গোজামাৰি ফেকুৰি আছো।

"কি হৈছে, বাবা? কি হৈছে?" ঘৰৰ আইতাই টানি মোৰ মূৰটো দাঙি ধৰিলে। মই কথা কব নোৱাৰো। হিকটি মাৰি আছো। মোৰ শৈশৱৰ এই অকৃত্ৰিম অনুভূতিবোৰ এতিয়াও জানো আছে ?

বিজ্ঞানীৰ স্বাধীনতা (!)

ডঃ চন্দ্ৰমোহন শৰ্ম্মা
অধ্যাপক, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

মানৱ সভ্যতাত বিজ্ঞানীসকলৰ অৱদান অনস্বীকাৰ্য্য। কিন্তু বিজ্ঞানে প্ৰত্যেক দেশতেই প্ৰতি স্তৰতেই অগ্নি পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হ'ব লগা হৈছে। ধৰ্ম, সমাজ আৰ ৰাজনীতিৰ ৰঙা চকুৰ শাসনে বিজ্ঞানীসকলক মুক্তমনে এক মুক্ত পৰিবেশত বিজ্ঞানৰ চিন্তা-চৰ্চ্চাৰ পৰা আতঁৰত ৰখাৰ চেষ্টা কৰি আহিছে। তাৰ বিপৰীতে সত্য প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে এচাম বিজ্ঞানীয়ে জীৱন আহুতিও দিছে। বাৰ্নাৰ্ড শ্বই মন্তব্য কৰিছিলঃ "বিজ্ঞানে এটা সমস্যাৰ সমাধান কৰিবলৈ গৈ আন দহোটা সমস্যাৰ সৃষ্টি নকৰাকৈ নাথাকে।" অপ্ৰিয় হলেও ই সত্য। কাৰণ বিজ্ঞানে সত্যৰ অনুসন্ধান আৰু অনুশীলন, বিশ্বৰ নতুন ৰহস্য উদ্ঘাটন কৰিবলৈ গৈ কিছুমান নতুন সমস্যাৰ জন্ম দিছে। বিজ্ঞানী সমাজ আৰু সমাজৰ সম্পৰ্কও সেয়েহে কেতিয়াবা সংঘাতপূৰ্ণ হয়। মানৱ ইতিহাসত বিজ্ঞানীয়ে স্বৰ্ণ অধ্যায়ৰ সূচনাও কৰিছে- মানৱতাবাদৰ আদৰ্শ উৰ্ধত তুলি ধৰি। আনহাতে বিজ্ঞানীয়েই মানৱ জাতি ধ্বংসৰ অস্ত্ৰ ৰাজনীতিকৰ হাতত তুলি দিছে। ১৪৫০ খৃঃৰ পৰা ১৬০০ খৃঃলৈ ইউৰোপত যি নৱজাগৰণৰ সৃষ্টি হৈছিল - তাতেই নিহিত আছিল মানৱতাবাদী বিজ্ঞান অংকুৰণৰ বীজ আৰু মিথ্যাৰ বিপৰীতে সত্য প্ৰতিষ্ঠাৰ দৃঢ় সংকল্প। এই যুগৰ এচাম নব্য বিদ্ৰোহীৰ ওচৰত আজি বিশ্ব ঋণী। কাৰণ, এই সময়ছোৱাত আগবাঢ়ি অহা সেইসকল ব্যক্তিয়ে ধৰ্মযাজকৰ ওচৰত শিৰ নত কৰা নাছিল। কিন্তু আশ্চৰ্য্যৰ বিষয় যে নৱজাগৰণৰ দুগৰাকী ব্যক্তি লিঅ'নাৰ্ডো ডা ভিন্সি (১৪৫২-১৫১৯)আৰু গেলিলিও গেলিলিয়ে (১৫৬৪-১৬৪২) এটা সময়ত ৰাজতন্ত্ৰৰ ওচৰত সেও মানিছিল।

ডা ভিন্সি বিজ্ঞানীয়েই নহয়- অমৰ শিল্পীও। তেওঁ প্ৰকৃতিৰ ধীৰ, যুক্তিবাদী পৰ্যবেক্ষক। পানী, বায়ু, উদ্ভিদ, মাটি, পোহৰ, শৰীৰ সংস্থান, গতিবিদ্যাৰ সুক্ষ্ম বৰ্ণনা আৰু অংকণ তেওঁ কৰিছিল। সেইদৰে তেওঁ আছিল নিখুঁত যন্ত্ৰ কুশলী কাৰিকৰো। তেওঁ প্ৰকৃ তি বিজ্ঞানৰ প্ৰথম আধুনিক মনস্ক দাৰ্শনিক হিচাপে স্বীকৃত। অথচ এই গৰাকী শিল্পী আৰু বিজ্ঞানীয়ে মিলানৰ ডিউকলৈ এটা চাকৰি বিচাৰি প্ৰাৰ্থনা জনাওতে তেওঁ যুদ্ধত কিদৰে সহায় কৰিব পাৰিব তাৰ বিতং বিৱৰণ দিছিল।

I have a process for the construction of very light bridges capable of easy transport, by means of which the enemy may be pursued and put to fight; and others more solid, which will resist both fire and swords, and which are easily lowered or raised. I know also of a means to burn and destroy hostile bridges. ......I know also how to make light cannon easy to transport capable of ejecting inflammable matter, the smoke from which would cause terror, destruction and confusion among the enemy. And, if the combat should be at sea, I have numerous most powerful engines both for attack and defence; and ships which are gunproof and fire-proof; and also powders and inflammable."

যুদ্ধত জয় সুনিশ্চিত কৰিবলৈ মিলানৰ ডিউকক তেওঁ যিদৰে সহায় কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহিছিল ঠিক সেইদৰে শান্তিৰ সময়ত পুনৰ্নিৰ্মাণৰ কামত সহযোগৰ প্ৰতিশ্ৰুতিও দিছিল। যুদ্ধৰ কামত লগা যিবোৰ সামৰিক উপকৰণৰ কথা তেওঁ বৰ্ণনা কৰিছিল- প্ৰকৃততে সেই আটাইবোৰ বিষয় তেওঁৰ আয়ত্তৰ ভিতৰত আছিল।

নৱ জাগৰণৰ আন এগৰাকী প্ৰখ্যাত ব্যক্তি **গেলিলিও গেলিলি**। মানৱতাৰ যি অগ্নিশিখা প্ৰমিউথিয়াছে মানুহৰ হাতত তুলি দিছিল- গেলিলিও আছিল সেই শিখা বহনকাৰীসকলৰ অন্যতম। আধুনিক পৰীক্ষা বিজ্ঞানৰ জন্মদাতা গেলিলিও। ইনকুইজিচনৰ ৰোষত পৰি তেওঁ যি যাতনা ভুগিছিল সি আজি কিংবদন্তিত পৰিণত হৈছে। পৃথিৱী সূৰ্য্যৰ চাৰিওফালে ঘূৰে বুলি কোৱাৰ অপৰাধতেই যাজক সম্প্ৰদায় ক্ৰুদ্ধ হৈ পৰিছিল। অশেষ যাতনাৰ পাছত তেওঁ তেওঁৰ গ্ৰন্থত লিখা কথাখিনি ভুল বুলি কৈ পিছ মুহূৰ্ত্তত কৈ উঠিছিল "E Pur Si Mouve" (অৰ্থাৎ 'তথাপিও পৃথিৱী ঘূৰে') কিন্তু এই গেলিলিওৱে পাডুৱা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সামৰিক বিজ্ঞানৰ অধ্যাপক হিচাপে কাম কৰিছিল আৰু ভেনিছৰ শাসকলৈ (Signory) তেওঁৰ দূৰবীণ আৱিষ্কাৰৰ সকলো তথ্য যোগান ধৰিব বুলি লিখিছিল। নৌ যুদ্ধত দূৰবীণ প্ৰয়োগৰ অভাৱনীয় সম্ভাৱনাৰ কথা তেওঁৰ বন্ধু বেনে'ডেট্টো লাণ্ডুচ্চিলৈ লিখিছিল (১৬০৯ চনৰ ২৯ আগষ্ট তাৰিখে) ঃ

"Perceiving of what great utility such an instrument would prove in naval and military operations and seeing that His Serenity greatly desired to possess it, I resolved four days ago to go to the palace and present it to the Doge (Leonardo Donato) as a free gift."

এই কামৰ বাবে তেওঁ পুৰস্কৃত হৈছিল। শাসকসকলে তেওঁক ১০০০ ডুকাটৰ জলপানি দি আজীৱন অধ্যাপকৰ পদ যাচিছিল।

ফৰাচী বিপ্লৱৰ সময়ত বহু বিজ্ঞানী হত্যাৰ পৰা ৰক্ষা পৰিছিল। কাৰণ, তেওঁলোকে যুদ্ধৰ আহিলা নিৰ্ম্মাণত সাহায্যৰ হাত আগবঢ়াইছিল। বিজ্ঞানীয়ে মানৱ বিধ্বংসী অস্ত্ৰ ৰাজনীতিকৰ হাতত তুলি দি মানৱতাৰ প্ৰতি শত্ৰুতা আচৰণ কৰা দৃষ্টান্ত অলেখ। আনহাতে ইয়াৰ বিপৰীতে থিয় দি জীৱন আহুতি দিয়া বিজ্ঞানীৰ সংখ্যাও কম নহয়। ক্ৰিমিয়ান যুদ্ধৰ সময়ত (১৮৫৩ চন) ফেৰাডেৰ পৰা বিষাক্ত গেছ ব্যৱহাৰ কৰা সম্পৰ্কে পৰামৰ্শ বিচৰা হৈছিল। তেওঁ বিষাক্ত গেছ প্ৰস্তুত কৰা সম্ভৱ বুলি কৈছিল। কিন্তু মানৱতাৰ বিৰুদ্ধে ই এক জঘন্য অপৰাধ বুলিও কৈছিল।

হিটলাৰৰ শাসনকালত জাৰ্মান বিজ্ঞানী আৰু যন্ত্ৰবিজ্ঞানীসকলেতেওঁলোকৰ ন ন আৱিষ্কাৰৰ ফল ফেচিষ্টৰ হাতত তুলি দিছিল। গেছ চেম্বাৰ আৰু প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড বৈদ্যুতিক দাহন চেম্বাৰ গঢ়ি তুলিছিল। হাজাৰ হাজাৰ মানুহক নিমিষতে হত্যা কৰাৰ সহজ উপায় বিজ্ঞানী আৰু প্ৰযুক্তিবিদসকলে গঢ়ি তুলি বিজ্ঞানৰ অপপ্ৰয়োগ কৰিছিল। এইদৰে ধ্বংসস্তুপত পৰিণত হোৱা মানুহৰ দাঁতত লগোৱা সোণখিনি যাতে নিৰ্বিঘ্নে পাব পাৰে তাৰো ব্যৱস্থা কৰিছিল। বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ এনে বিকৃত প্ৰয়োগে মানৱ জীৱনলৈ মাতি আনে দুৰ্ভোগ।

দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ ফলতে সৃষ্টি হয় পাৰমাণৱিক বোমাৰ। এই বোমা নিৰ্মাণৰ বাবে আগ ভাগ লৈছিল বিজ্ঞানীসকলেই। ফেছিবাদৰ উগ্ৰ জঘন্য ৰূপ প্ৰকাশ পোৱাত **সমগ্ৰ বিশ্বই ইয়াৰ পৰা পৰিত্ৰাণ পোৱাৰ উপায় বিচাৰিছিল।** ইউৰোপৰ বহু ইহুদী বিজ্ঞানী মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰত আশ্ৰয় লৈছিল। মাৰ্কিন বিজ্ঞানী **লিও জিলাৰ্ডে** মাৰ্কিন ৰাষ্ট্ৰপতি ৰুজভেল্টলৈ লিখা এখন চিঠি ১৯৩৯ চনৰ ২ আগষ্টত আইনষ্টাইনক দেখুওৱা হৈছিল। এই চিঠিৰে যুক্তৰাষ্ট্ৰত পাৰমানৱিক বোমা তৈয়াৰৰ বাবে অনুৰোধ জনোৱা হৈছিল। চিঠিত স্বাক্ষৰ দানৰ আগতে আইনষ্টাইন আৰু ৰুজভেল্টৰ কথোপকথনৰ অংশ বিশেষ দাঙি ধৰা হ'লঃ

আঃ "প্ৰকৃতিয়ে যি শক্তিক সযতনে মানুহৰ আয়ত্তৰ বাহিৰত লুকাই ৰাখিছে সেই শক্তিৰ দ্বাৰা মানুহক হত্যা কৰাৰ অধিকাৰ জানো আমাৰ আছে?"

ৰুজ ঃ "ইউৰেনিয়ামৰ শক্তি কেৱল ব্যৱহাৰ কৰা হ'ব ফেচিবাদৰ বিৰুদ্ধে আত্মৰক্ষাৰ বাবে।"

আ ঃ "কিন্তু আমাৰ পাৰমানৱিক বোমা নিৰ্মাণৰ আগতেই যদি ফেছিবাদ পৰাস্ত হৈ যায়?"

ৰুজ ঃ "তেতিয়া কোনো অৱস্থাতেই এই শক্তি কেতিয়াও সামৰিক উদ্দেশ্য সাধনৰ বাবে ব্যৱহৃত নহ'ব।"

জিলাৰ্ডে প্ৰকৃততে বিশ্বাস কৰিছিল শাসকশ্ৰেণীৰ কথাত। আইনষ্টাইনো পতিয়ন গৈ সেই চিঠিত স্বাক্ষৰ দান কৰিছিল। ১৯৪৫ চনৰ মাৰ্চ মাহত জিলাৰ্ডে ৰুজভেল্টক সাৱধান কৰি দিছিল এক পত্ৰযোগে ঃ "এবাৰ ভাবি চাওক যদি গ্ৰেটব্ৰিটেইন, ছোভিয়েত ইউনিয়ন আৰু মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰ - এই শক্তিসমূহে যুদ্ধোত্তৰ বিশ্বত নিজকে এই দানৱীয় অস্ত্ৰৰ দ্বাৰা সজ্জিত কৰি পৰস্পৰৰ সন্মুখীন হয়, তেনেহলে কি ঘটিব পাৰে।"

নোবেল বঁটা বিজয়ী **জেমছ ফ্ৰেংকৰ** নেতৃত্বতো আন এদল বিজ্ঞানীয়ে তেতিয়াৰ মাৰ্কিন যুদ্ধ মন্ত্ৰী হেনৰি এল ষ্টিমছনৰ ওচৰত এখন স্মাৰক পত্ৰ দি পাৰমানৱিক অস্ত্ৰৰ ভয়াবহতা সম্পৰ্কে সতৰ্ক কৰি দিছিল। কিন্তু তেতিয়া বহুত পলম হৈ গৈছিল। যুদ্ধবাজহঁতৰ হাতত ইতিমধ্যে বহু বোমা জমা হৈ গৈছিল। **বিজ্ঞানীসকলৰ হকা-বধালৈ ভ্ৰূক্ষেপ কৰাৰ সময় তেতিয়া আৰু শাসক সকলৰ নাছিল।** দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধ শেষ হৈ যোৱাৰ পাছত ১৯৪৫ চনৰ ৬ আৰু ৮ আগষ্টত হিৰ'ছিমা আৰু নাগাচাকিত দুটা পাৰমানৱিক বোমা নিক্ষেপ কৰি মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰই নিজৰ সামৰিক শ্ৰেষ্ঠত্ব প্ৰমাণ কৰাৰ এক নিন্দনীয় নিদৰ্শন ৰাখিলে। আজিও মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰ মানৱতাৰ শত্ৰু হিচাপে বিশ্বত নিন্দিত আৰু ধিকৃত। নোবেল বঁটা বিজয়ী বিজ্ঞানী **পিঃ এম. এছ ব্লেকেটে** ঠিকেই মন্তব্য কৰিছিল ঃ "পাৰমানৱিক বোমা নিক্ষেপ দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ শেষ অংক নাছিল, আছিল ৰুছিয়াৰ বিৰুদ্ধে শীতল কূটনৈতিক যুদ্ধৰ প্ৰথম দৃশ্য।"

ইয়াৰ পৰৱৰ্ত্তী সময়ছোৱাত বিভিন্ন ৰাষ্ট্ৰত বিজ্ঞানীসকলক লগোৱা হৈছে পাৰমানৱিক বোমা প্ৰস্তুতিৰ কামত। আনকি তেতিয়াৰ সমাজতান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰ ছোভিয়েত ইউনিয়ন আৰু বৰ্ত্তমান চীনেও পাৰমানৱিক বোমা মজুত ৰাখিছে। এইখিনিতে স্বাভাৱিকতেই প্ৰশ্ন হয় যে সমাজতান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰবোৰে কিয় পাৰমানৱিক বোমা বনালে? বিশ্বৰ প্ৰথম সমাজতান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰ ছোভিয়েত ইউনিয়নৰ সামৰিক বীৰত্ব উপলব্ধি কৰিলে— গ্ৰেট ব্ৰিটেইন আৰু মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰই দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধতেই। গতিকে মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ নেতৃত্বত ১৯৪৯ চনতেই এখন গোপন আঁচনি তৈয়াৰ কৰা হৈছিল (ড্ৰপশ্বট প্লেন) ছোভিয়েট ইউনিয়নৰ শিল্প উদ্যোগ অঞ্চলত পাৰমানৱিক বোমা নিক্ষেপৰ। সেয়েহে ছোভিয়েত ইউনিয়নৰ বিজ্ঞানীসকলেও পাৰমানৱিক বোমা তৈয়াৰ কৰে ১৯৫০ চনত। হাইড্ৰ'জেন বোমা, ক্ষেপনাস্ত্ৰ, পাৰমানৱিক বোমা যুক্ত ছাবমেৰিণ প্ৰতিবিধ মাৰণাস্ত্ৰ তৈয়াৰৰ প্ৰথম পদক্ষেপ মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ। মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ এই আগ্ৰাসী নীতিৰ প্ৰত্যুত্তৰত ছোভিয়েত ইউনিয়ন আৰু চীনেও পাৰমানৱিক যুদ্ধাস্ত্ৰ তৈয়াৰ কৰিছে। আজি আমাৰ চুবুৰীয়া ৰাষ্ট্ৰ পাকিস্তানৰ হাততো পাৰমানৱিক বোমা মজুত আছে। কিন্তু ভাৰতৰ ওপৰত প্ৰচণ্ড হেচা দিছে মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰই "কম্প্ৰেহেনচিভ টেষ্ট বেন ট্ৰিটি"

(CTBT) ত চহী কৰিবলৈ। এই বিষয়ত ভাৰতৰ নীতিয়ে বিকাশশীল ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ পৰা সমৰ্থন লাভ কৰিছে। ভাৰতৰ দাবী হ'ল- সম্পূৰ্ণভাৱে পাৰমানৱিক নিৰস্ত্ৰীকৰণ। তেতিয়াহলে মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰই আন ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ ওপৰত চলোৱা 'খবৰদাৰী নীতি' বন্ধ হ'ব। এই সমগ্ৰ বিষয়টোৰ ওপৰত বিজ্ঞানীসকলৰ কথা কোনোৱে শুনিছেনে? বিশ্বৰ বিজ্ঞানীসকল সমবেত হৈ মাত মতাৰ অধিকাৰ আছেনে ?

(২)

আজিও মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ নেতৃত্বত সমাজতন্ত্ৰৰ বিৰুদ্ধে কুৎসা ৰটনা কৰা হৈ আছে। মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰই বিচাৰে সমাজতান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰকে ধৰি বিশ্বৰ আটাইবোৰ ৰাষ্ট্ৰৰ মেধাবী বিজ্ঞানীসকলে তেওঁলোকৰ স্বাৰ্থৰ হকে কাম কৰক। বিৰাট বিৰাট অংকৰ বেতন আৰু আন সা-সুবিধাৰ প্ৰলোভন দেখুৱাই বিশ্বৰ বহু বিজ্ঞানীক মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰই নিজৰ হাতৰ মুঠিত ৰাখিছে। ভাৰতৰ দুখীয়া জনগণৰ অৰ্থেৰে চলা বহু দামী দামী অনুষ্ঠানৰ পাঠ্যক্ৰম মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ নিৰ্দেশত ৰচিত হৈছে। সেয়েহে 'ইণ্ডিয়ান ইনষ্টিটিউট অৱ টেকন'জি" (IIT) ৰ দৰে অনুষ্ঠানৰ পৰা ডিগ্ৰী লাভৰ পাছত মেধাবী ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰলৈ ঢাপলি মেলে। অৰ্থৰ লোভত আত্মসন্মান, ৰাষ্ট্ৰৰ সন্মান বিক্ৰী কৰিবলৈও এওঁলোকে কুণ্ঠাবোধ নকৰে।

মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰ আন ৰাষ্ট্ৰত মানৱাধিকাৰ আৰু গণতন্ত্ৰ সুৰক্ষাৰ বাবে খুবেই উদ্বিগ্ন। ভিয়েটনামত চলোৱা বৰ্বৰ অত্যাচাৰ-আক্ৰমণৰ নজিৰ সাম্প্ৰতিক কালত বিৰল। ইৰাকৰ ওপৰত চৰ্দাৰী এতিয়াও অব্যাহত আছে। কিন্তু মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ নিজৰ ৰাষ্ট্ৰতেই বিজ্ঞানীসকলৰ জীৱনো দুৰ্বিসহ কৰি তোলে। আমেৰিকাৰ বিজ্ঞানী **জন পেৰিয়ে** সূক্ষ্ম বিৱৰণৰ দ্বাৰা দাঙি ধৰিছে যে অপপ্ৰচাৰ আৰু সন্দেহৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ বহু বিজ্ঞানীক গুৰুত্বপূৰ্ণ পদৰ পৰা অপসাৰণ কৰা হৈছে। যেনেঃ কাৰোবাৰ এক আত্মীয় ৰুছ দেশত থাকে, কাৰোবাৰ এক ৰুমমেটে কলেজত কমিউনিষ্ট মেনিফেষ্টো পঢ়িছিল, আন এজনে এনে ছোৱালীৰ লগত নাচিছিল যিজনী ছোৱালীৰ পাছত কমিউনিষ্ট এজনৰ লগত বিয়া হৈছিল— এনেবোৰ অপৰাধ (?)ত সংশ্লিষ্ট ব্যক্তিসকলক চাকৰিৰ পৰা বৰখাস্ত কৰা হৈছিল। অকল এয়াই নহয় - স্বয়ংশাসিত বিশ্ববিদ্যালয় এখনৰ এখন ক্লিনিকত জনৈক সন্দেহভাজন মতবাদৰ (মাৰ্ক্সবাদৰ) গৱেষক থকাৰ অভিযোগত সেই ক্লিনিকলৈ চৰকাৰী অনুদান বন্ধ কৰি দিয়া হৈছিল। অৰ্থাৎ মনৰ ক্ষেত্ৰত বিজ্ঞানীসকলৰ স্বাধীনতা ইমানেই।

আনুগত্য নিৰাপত্তা, 'গোপন বৈজ্ঞানিক প্ৰকল্প', বিভিন্ন দেশৰ বৈজ্ঞানিক কাৰ্য-কলাপৰ লগত যোগাযোগত বাধা আৰোপ, বৈজ্ঞানিক নথি-পত্ৰত গোপনীয়তাৰ ছাপ, প্ৰহৰাধীন গেট, বোৰ্ডৰ সদস্যসকলৰ ওপৰত সতৰ্ক নজৰ আদি পশ্চিমীয়া ৰাষ্ট্ৰবোৰত আনকি যুক্তৰাষ্ট্ৰতো কড়া ব্যৱস্থাৰে জীয়াই ৰখা হৈছে। আনহাতে বিকাশশীল ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ তথাকথিত বিয়াগোম বিয়াগোম বিজ্ঞানীসকলক নানা প্ৰকাৰৰ আৰ্থিক অনুদান দি জৰীপৰ (survey) নামত সেই ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ গোপনীয় তথ্যবোৰ সংগ্ৰহ কৰি আছে। এই ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ সম্পদ, কেঁচামাল আৰু উদ্যোগবোৰৰ ছবি সিহঁতৰ নখ দৰ্পণত। নেটো গোষ্ঠীভুক্ত ৰাষ্ট্ৰসমূহত আজি প্ৰায় ৫ লাখ বিজ্ঞানী, ইঞ্জিনীয়াৰ, প্ৰযুক্তিবিদসহ - ৬ কৌটিতকৈ অধিকলোক সমৰাস্ত্ৰ নিৰ্মাণ উদ্যোগত নিযুক্ত হৈ আছে। এবাৰ বিজ্ঞানীসকলৰ পৰা তেওঁলোকৰ গৱেষণালব্ধ ফল হস্তগত কৰিব পাৰিলে তেওঁলোকৰ কথা কোনে শুনে? পাছত অসহায়ভাৱে বিজ্ঞানীসকলেও আন্দোলন কৰিব লগা হয়। আইনষ্টাইনৰ অনুৰোধলৈ কৰ্ণপাত নকৰাৰ ফলত পাছত তেওঁ বাট্ৰাণ্ড ৰাছেল আৰু জুলিয়েট কুৰিক লগত লৈ পাৰমানৱিক অস্ত্ৰৰ বিৰুদ্ধে ১৯৫৫ চনত এক আন্দোলন গঢ়ি তুলিবলগীয়া হৈছিল (পুগৱাছ আন্দোলন)।

সেয়েহে প্ৰখ্যাত ভাৰতীয় বিজ্ঞানী আৰু ইতিহাসবিদ **দামোদৰ ধৰ্মানন্দ কৌশাম্বীয়ে** ১৯৫২ চনত নিউয়ৰ্কৰ পৰা প্ৰকাশিত 'মান্থলি ৰিভিউ' (Vol.4) পত্ৰিকাত 'ছায়েন্স এণ্ড ফ্ৰিডম' (science and Freedom) শীৰ্ষক এটি প্ৰবন্ধ লিখি পশ্চিমীয়া বিজ্ঞানী সকলৰ স্বাধীনতাক (?) বিদ্ৰুপ কৰিছিল ঃ

"১৯৪৯ চনতেই মই দেখিছিলো যে মাৰ্কিন বিজ্ঞানী আৰু বুদ্ধিজীৱীসকল স্বাধীনতাৰ প্ৰশ্ন লৈ খুবেই উদ্বিগ্ন। এই স্বাধীনতাৰ অৰ্থ বিজ্ঞানীসকলে ইচ্ছা অনুসৰি কাম কৰাৰ স্বাধীনতা। অথচ তেওঁলোকৰ অৰ্থৰ যোগান ধৰে বৃহৎ ব্যৱসায়ী গোষ্ঠীয়ে, যুদ্ধ বিভাগ অথবা বিশ্ববিদ্যালয়ে আৰু এই বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অৰ্থৰ ভাণ্ডাৰ পূৰণ হয় উক্ত উৎসসমূহৰ পৰা। এই ভদ্ৰলোকসকল এনে সমাজত থাকে য'ত "বাঁহীবাদকক যিয়ে পইচা দিয়ে সিয়ে সুৰো ঠিক কৰি দিয়ে।" আধুনিক যন্ত্ৰ উৎপাদন যেতিয়াৰ পৰা কাৰিকৰী উন্নতিৰ প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত বিকশিত হৈছে বিজ্ঞান যে তেতিয়াৰ পৰা আৰু 'নিৰপেক্ষ' হৈ থকা নাই, সেই কথা যেন তেওঁলোকে উপলব্ধি কৰিব পৰা নাই। এটা সময়ত অত্যন্ত প্ৰয়োজনীয় কথা আৱিষ্কাৰ কৰোতা বিজ্ঞানীগৰাকীক নিৰীহ ব্যক্তি বুলি ভবা হৈছিল। তেওঁলোকক এডোখৰ তাঁৰ বা ৰাসায়নিক পদাৰ্থ লৈয়ে খেলাত ব্যস্ত বুলি আৰু অদ্ভুত ঠাই এডোখৰৰ নমুনা সংগ্ৰহত আগ্ৰহী ব্যক্তি বুলি ভবা হৈছিল। কিন্তু এতিয়া বিজ্ঞানীসকল বেছি সংহত আৰু কঠোৰভাৱে শোষিত সমাজৰ অংশ বিশেষ। ফেৰাডেতকৈ আজিৰ বিজ্ঞানীৰ জীৱন বেছি আৰামৰ। কিন্তু লগে লগে তেওঁলোকৰ ওপৰত প্ৰতিনিয়ত চাপ দিয়া হৈছে পেটেন্টযোগ্য আৰু বিজ্ঞাপনমূল্যৰ বস্তু আৱিষ্কাৰৰ। **সকলো বিপদজনক সামাজিক আৰু দাৰ্শনিক ধ্যান-ধাৰণাৰ পৰা আজিৰ বিজ্ঞানী আঁতৰি ফুৰে।** ফলত যিসকল সুযোগ্য ব্যক্তিৰ কথা কৈছো— তেওঁলোক খুব উদ্বিগ্ন হৈ পৰিছিল— এক পৰিকল্পিত সমাজত বৈজ্ঞানিক স্বাধীনতাৰ অভাৱত। এক ব্যাপক 'ডাইনী সন্ধানৰ' (witch hunting) যুগ আৰু কালত - যি সময়ত

কমিউনিষ্ট বুলি কোৱাটো জাল-জুৱাচুৰি বা ডকাইতি কৰি হাতে লোটে ধৰা পৰাতকৈও বেছি বিপদজনক— সেই সময়ত তেওঁলোকৰ স্বাধীনতাৰ প্ৰকৃততে কি ঘটিছে তেওঁলোক মাত্ৰ অপ্ৰত্যক্ষ অথবা অৰ্ধচেতন ভাবেহে উদ্বিগ্ন বিজ্ঞান আৰু স্বাধীনতাৰ মাজত আছে নিবিড় সম্পৰ্ক। বিজ্ঞানীৰ ব্যক্তিগত স্বাধীনতা তাৰেই এক ক্ষুদ্ৰ অনুসিদ্ধান্ত মাত্ৰ। স্বাধীনতা হৈছে আৱশ্যকতাৰ স্বীকৃতি আৰু বিজ্ঞান হৈছে সেই আৱশ্যকতাৰ জ্ঞান।" প্ৰায় পাঁচ দশক আগতে লিখা হ'লেও কৌশাম্বীৰ এই উপলব্ধি আজিও সমানে প্ৰাসংগিক।

মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰত দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ পাছৰ পৰা বিজ্ঞানক পেন্টাগনৰ বহতীয়া কৰা হৈছে। এই কথা মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ বহু বিজ্ঞানী আৰু সমাজ বিজ্ঞানীয়ে অকপটে স্বীকাৰ কৰে। পেন্টাগনৰ লগত বিজ্ঞানৰ এই সম্পৰ্কৰ ফলত কিছুমান বিশেষ বিশেষ দিশত গৱেষণা অধিক গুৰুত্ব দিয়া হৈছে। বিশেষকৈ মানৱ বিধ্বংসী অস্ত্ৰ নিৰ্মাণত বেছি জোৰ দিয়া হৈছে। সমগ্ৰ বিশ্বতে মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ 'গৱেষণাৰ মুক্ত পৰিবেশ'ৰ প্ৰবক্তা নিয়োগ কৰা হৈছে। সেয়েহে মগজু চালান (brain drain) আজিও অব্যাহত আছে। জ্ঞাতসাৰে বা অজ্ঞাতসাৰে তাত কাম কৰা আন দেশৰ বিজ্ঞানীসকলে সাম্ৰাজ্যবাদীহঁতৰ স্বাৰ্থত কাম কৰি আছে। প্ৰকৃততে তাত গৱেষণাৰ নামত যি গোপনীয়তা ৰক্ষা কৰা হয় সিয়ে বিজ্ঞানৰ বিকাশক বহু পৰিমাণে পংগু কৰা বুলি মাৰ্কিন বিজ্ঞানীয়েই স্বীকাৰ কৰিছে। ক্ৰিষ্টফাৰ ৰেণ্ডে তেওঁৰ "Cambridge, USA, Hub of a New World" গ্ৰন্থত লিখিছে যে "মাৰ্কিন চৰকাৰৰ গোপনীয়তা ৰক্ষাৰ আইনবোৰ অপমানজনক - মানুহৰ মৰ্য্যাদাৰ লগত তাৰ সংগতি নাই আৰু বহু হাৰ্ভাৰ্ড প্ৰফেছৰে সেইবোৰ ঘৃণাৰ চকুৰে চায়।"

গতিকে ইতিহাসে ঢুকি পোৱা দিনৰে পৰা বিজ্ঞানীসকলৰ কাৰ্য্যকলাপ পৰ্যালোচনা কৰিলে দেখো যে সত্য প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে, মানৱতাৰ পতাকা উৰ্ধত তুলি প্ৰাণ বিসৰ্জন দিয়া বিজ্ঞানীৰ সংখ্যা অলেখ। বিজ্ঞানীসকলৰ গৱেষণাৰ বাবে বহু অৰ্থৰো প্ৰয়োজন হয়। এই অৰ্থৰ যোগান ধৰে— চৰকাৰে অথবা বণিকসকলে। স্বাভাৱিকতেই তেওঁলোকৰ স্বাৰ্থত বিজ্ঞানীসকলক কাম কৰিবলৈ বাধ্য কৰোৱা হয়। বহু বিজ্ঞানী আকৌ ধনিক-বণিকসকলৰ স্বাৰ্থত স্বেচ্ছাই কাম কৰি আত্মসন্তুষ্টি লাভ কৰে। এয়াই হ'ল- পুঁজিবাদী ৰাষ্ট্ৰ বা সমাজ ব্যৱস্থাত বিজ্ঞানীৰ স্বাধীনতাৰ অৰ্থ! সামাজিক সম্পৰ্কৰ চৰিত্ৰই নিৰ্ণয় কৰে- মানুহৰ জীৱনৰ মান, সামাজিক মূল্যবোধৰ চৰিত্ৰ আৰু এই মূল্যবোধৰ ভিত্তিত ৰচিত কৰ্মৰাজিক সমাজে নিয়ন্ত্ৰণৰ ক্ষমতা। এয়াই ইতিহাসৰ আমোঘ নীতি। সেয়েহে পুঁজিবাদী সমাজ ব্যৱস্থাত সকলো মুনাফা লাভৰ বাবে এই আটাইবোৰ ব্যৱস্থাক শোষক শ্ৰেণীয়ে হস্তগত কৰে। আনহাতে সমাজতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাত বৈজ্ঞানিক আৰু কাৰিকৰী ব্যৱস্থাক সমাজৰ প্ৰগতিৰ স্বাৰ্থত প্ৰয়োগ কৰা হয়। এই ব্যৱস্থাত বিজ্ঞানীসকলো গভীৰভাৱে জড়িত হৈ পৰে।

"শিল্পী! তোমাৰ মিঠা মিঠা সুৰেৰে
আকৌ এবাৰ গোৱা
নতুনৰ সঁচ সিছি
জিলিকাই তুলিবলে
জ্যোতি বিষ্ণু ব্ৰজ-ফণিৰ
সপোনৰ লুইতৰে পাৰ।"

ভূপেন হাজৰিকা এতিয়া কিমান ৰাতি
—অধ্যাপক অমল কুমাৰ দাস
(বি, এন, কলেজ আলোচনী, ১৯৭৩-৭৪)

ভোলানাথ কলেজ
(স্মৃতি চাৰণ)

অনিলা চৌধুৰী (বৰুৱা)

সুদীৰ্ঘ পঞ্চাচ বছৰ আগত ধুবুৰীত শিক্ষানুৰাগী সুধীজনৰ সুচিন্তাৰ ফলস্বৰূপে ভোলনাথ কলেজৰ প্ৰতিষ্ঠা হয়। অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাৰ ৰাইজে স্থানীয় কলেজ এখনৰ অভাৱ বাৰুকৈয়ে অনুভৱ কৰি আছিল। ভোলানাথ কলেজৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ লগে লগে সেই অভাৱ পূৰণ হ'ল। মই শুনোতে লক্ষীপুৰৰ জমিদাৰে পিতৃ ভোলানাথৰ স্মৃতি ৰক্ষাৰ্থে বেচ শকত ধৰণৰ বৰঙণি দি এই কলেজৰ প্ৰতিষ্ঠাত আগভাগ লয়।

প্ৰথম অৱস্থাত এই কলেজত অকল কলাবিভাগে খোলা হৈছিল। মধ্যবিত্ত সংসাৰৰ অভিভাৱকসকলে ইচ্ছা থাকিলেও নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীবোৰক উচ্চতৰ শিক্ষালাভৰ বাবে জিলাৰ বাহিৰত হোষ্টেলত ৰাখি পঢ়ুৱাবলৈ বৰ আৰ্থিক অসহায়তা অনুভৱ কৰিছিল।ছোৱালী-বোৰকতো দূৰলৈ পঠিয়াবলৈ দ্বিধাই কৰিছিল। ভোলানাথ কলেজৰ প্ৰতিষ্ঠা হোৱাত অভিভাৱকসকল তথা ছাত্ৰ সমাজে নিজৰ আশা আকাঙ্ক্ষা পূৰণ কৰাৰ সুযোগ পালে। ধুবুৰী মহকুমাৰ অন্তৰ্গত ঠাইসমূহৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলেই অৱশ্যে বেছি উপকৃত হৈছিল। এয়াই স্বাভাৱিক। স্থানীয় প্ৰতিষ্ঠান এটাৰ পৰা স্থানীয় মানুহেই বেছি উপকৃত হয়।

ইং ১৯৪৬ চনৰ জুলাই-আগষ্ট মাহত কলেজৰ প্ৰথম বাৰ্ষিকৰ শ্ৰেণীবোৰত পঢ়োৱা আৰম্ভ হয়। মই প্ৰথম দলটোৰ ছাত্ৰী নহলেও মোৰ বাইদেউ ৰমলা বৰুৱাৰ (বৰ্তমানে ৰায়চৌধুৰী) চকুত আশা-আকাঙ্ক্ষা পৰিপূৰণৰ সম্ভাৱনাৰ যি আনন্দৰ জিলিকনি দেখিছিলো তাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত নিশ্চিতকৈ ক'ব পাৰো যে বহুত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে সিদিনা এক মহা আনন্দৰ অনুৰন হৃদয়ত উপলব্ধি কৰিছিল। বাঁহৰ ঢাৰিৰে বেৰ দিয়া কোঠালীবোৰত ক্লাছ কৰিও অসন্তুষ্ট হোৱা নাছিল। মেট্ৰিক পাছ কৰি কামত সোমোৱা বহুত বয়সীয়াল যুৱকেও সিদিনা পঢ়াৰ বাবে সেই সুযোগ গ্ৰহণ কৰিব পাৰি নথৈ সুখী হৈছিল। দেশে স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ এবছৰ আগত শিক্ষাজগতত এই শৈক্ষিক স্বাধীনতাৰ দুৱাৰখন মুকলি হোৱাত স্থানীয় ছাত্ৰ-ছাত্ৰী সকলে বৰ মুকলি মনলৈ এই মহাবিদ্যালয়খনত নাম ভৰ্ত্তি কৰিছিল। মই জনাত দহবছৰ আগতে আমাৰ ডাঙৰ ককাইদেউৰ লগত একে লগে মেট্ৰিক পাছ কৰা হিমাংশুদায়ো (হিমাংশু বৰুৱা) পঢ়াৰ এই সুযোগকণ হাতৰ পৰা সৰকি যাবলৈ দিয়া নাছিল। প্ৰথম বিভাগত মেট্ৰিক পাছ কৰিও অভাৱী সংসাৰত ডাঙৰহৈ বাহিৰৰ হোষ্টেলত থাকি উচ্চশিক্ষা লাভৰ পৰা বঞ্চিত আছিল এই হিমাংশুদা। চকুৰ আগত এই সোণালী সুযোগ দেখা পাই অফিচৰ কামৰ মাজতো কলেজত পঢ়িবৰ সুযোগ উলিয়ালে। এইখিনি কথা লিখাৰ উদ্দেশ্য ভোলানাথ মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰতিষ্ঠা যে সেই সময়ত কিমান মহামূল্য আছিল তাৰ এটি আভাস দাঙি ধৰা। আজি ভোলানাথ কলেজৰ বৰ্তমান অধ্যাপক মণ্ডলী বা ছাত্ৰ মণ্ডলীয়ে বহুদিন ধৰি সন্তান সুখৰ পৰা বঞ্চিত থকা সন্তান বুভুক্ষু পিতৃ-মাতৃয়ে অশেষ যত্নৰ পিছত সন্তান লাভ কৰাৰ সুখ আৰু আনন্দৰ নিচিনা ১৯৪৬ চনত ভূমিষ্ঠ হোৱা ভোলানাথ কলেজৰ পৰা লাভ কৰা সুখ আৰু আনন্দৰ অনুভূতিকণ যথাযথ উপলব্ধি কৰিব পাৰিবনে ? নোৱাৰিব বুলিয়ে ভাবো। এতিয়া যিখন কলেজ স্থায়ী নদন বদন গঢ় লৈছে, সেইখন কলেজ সিদিনা বহুতৰে যত্ন, সাৱধানতা, সতৰ্কতাৰ মাজত লালিত পালিত হৈছিল। অভিভাৱক, কলেজ-কৰ্ত্তৃপক্ষ, শিক্ষক মণ্ডলী, ছাত্ৰ-সম্প্ৰদায় কাৰো ভূমিকা নগণ্য নাছিল। সকলোৱে জাগ্ৰত দৃষ্টিৰ মাজত সিদিনাৰ নৱজাতকে সুস্থভাৱে বাঢ়ি অহাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি ৰাখিছিল।

ধুবুৰীৰ এক নম্বৰ ওৱাৰ্ডত থকা লক্ষীপুৰৰ জমিদাৰৰ আবাসগৃহ এটাত আৰু তাৰে আগ আৰু পাছফালৰ চোতালত অস্থায়ী ঘৰ কেইটামান সজাই কলেজৰ শ্ৰেণীবোৰ আৰম্ভ হৈছিল। লাহে লাহে দ্বিতীয় বাৰ্ষিক, তৃতীয় বাৰ্ষিক, চতুৰ্থ বাৰ্ষিক বাঢ়ি অহাৰ লগে লগে কলেজৰ পঢ়োৱা কোঠালীবোৰৰো। বিস্তাৰ হ'ল। আমাৰ সময়ত উচ্চতৰ মাধ্যমিক বা তিনিবছৰীয়া স্নাতক পাঠ্যক্ৰম নাছিল। প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় বাৰ্ষিক মিলি, আই, এ, তৃতীয় আৰু চতুৰ্থ বাৰ্ষিক মিলি বি, এ ; পঞ্চম আৰু ষষ্ঠ বাৰ্ষিক মিলি এম. এম. বিজ্ঞানৰ শ্ৰেণীবোৰ আই. এচ. চি, বি. এচচি আৰু এম. এচচি,।

ইং ১৯৪৮ চনত মেট্ৰিক পাছ কৰি ময়ো ধুবুৰীৰ ভোলানাথ কলেজত নাম লগাই চাৰি বছৰ পঢ়ি স্নাতক হলো। এই চাৰিবছৰত যিসকল অধ্যাপকক পালো সকলোৱে যথেষ্ট বিজ্ঞ, সু-শিক্ষক আৰু মৰমিয়াল। সৰু কলেজ, নতুন কলেজ বুলিয়েই নেকি শিক্ষক আৰু শিক্ষাৰ্থীৰ মাজৰ সম্পৰ্কটো অলপ ঘৰুৱা বিধৰ আছিল। আমাৰ সময়ত অধ্যক্ষ আছিল বিজয় চন্দ্ৰ সেনগুপ্ত। উপাধ্যক্ষ মণিভূষণ দত্ত। অধ্যাপক সকল আছিল মনীন্দ্ৰ ঘোষ, ৰমেন্দ্ৰ স্যান্যাল, জ্যোতিপদ সেনগুপ্ত, সুনীল মুখাৰ্জী, অমলেন্দু বেনাৰ্জী, বিজয় কৃষ্ণ ৰায়চৌধুৰী, যাদব নাৰায়ণ দাস, ৰাম প্ৰসন্ন ভট্টাচাৰ্য্য, মনীন্দ্ৰ চক্ৰৱৰ্তী, সুকুমাৰ দত্ত, দুগৰাকী পাল— এজন গণিতৰ প্ৰদ্যুৎ কুমাৰ পাল আৰু এজন বাণিজ্যিক ভূগোলৰ (নামটো পাহৰিলো)। সকলোৱে

কলেজখনক নতুন শিশু এটিক চোৱাৰ দৰে মৰমৰ চকুৰে চাইছিল। সেই সময়ত এজন মাত্ৰ অধ্যাপক (তেওঁৰ নামটোও পাহৰিলো) সন্দেহজনক ব্যক্তি আছিল। তেওঁ আছিল পাৰ্ছীৰ অধ্যাপক। ফটা পায়জামা, মলিয়ন, বুতাম ছিঙা কামিজ পিন্ধি যেনেদৰে থাকে যেন এজন বৰ ডাঙৰ দাশৰ্নিক। কলেজৰ মিটিং বা কিবা সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানত তেওঁ আহি এটা চুকৰ চেয়াৰত ভৰি উঠাই বহিব। তেওঁৰ ধৰণ-কৰণ, চাল-চলনত তেওঁক আমি ভাল নাপাইছিলো। শ্ৰদ্ধাতো দূৰৈৰ কথা। হঠাতে গৈ থাকোতে যদি আমাক অৰ্থাৎ ছোৱালীবোৰক ওচৰতে দেখা পায় বাটতে সাপ দেখিলে উচাপ খোৱাৰ নিচিনা দহ হাত দূৰলৈ গুছি যায়। কিতাপ বা সংবাদপত্ৰ এখন পঢ়িব ললে প্ৰায় নাকৰ ওপৰতে তুলি ধৰি পঢ়িব লয়। এনে আচৰণৰ মাজেৰে আনক বিশ্বাস জন্মাব খোজে যে তেওঁৰ দৃষ্টি শক্তি তেনেই ক্ষীণ ; দূৰৰ বস্তু একো। মণিব নোৱাৰে। সহকৰ্ম্মীসকলৰ লগতো কথাবতৰা প্ৰায় নকৈছিল, ভাৱিলে আচৰিত লাগে এনেহেন সন্দেহজনক অধ্যাপকজন কেনেকৈ চাৰিবছৰ ধৰি কলেজত বৰ্ত্তি থাকিল। শেহত এদিন আচল স্বৰূপ ওলাই পৰিল। তেওঁ আচলতে আছিল এজন পাকিস্তানী গোয়েন্দা। দেশ স্বাধীন হোৱাৰ বেছিদিন হোৱা নাছিল। দেশ বিভাজনো সিমান দিনৰ। আমাৰ গাতে লাগি আছিল পূব-পাকিস্তান। ধুবুৰী গৌৰীপুৰৰ পৰা পূব-পাকিস্তানৰ সীমা তেনেই ওচৰত। গতিকে গোয়েন্দাগিৰি কৰাৰ প্ৰচুৰ সুবিধা। তেওঁৰ আচল পৰিচয়টো ওলাই পৰাৰ লগে লগে তেওঁ কলেজ এৰি পলাল। তেওঁৰ সলনি কোনে পাৰ্ছীৰ অধ্যাপক হৈ আহিল কব নোৱাৰো। সিমানদিনে ময়ো কলেজৰ পঢ়া সম্পূৰ্ণ কৰি কলেজ এৰিলো।

অধ্যক্ষ বিজয় চন্দ্ৰ সেনগুপ্ত এজন বিজ্ঞ, অভিজ্ঞ অধ্যাপক। তেখেত বৰঞ্জী বিষয়ৰ অধ্যাপক আছিল। তেখেত কটন কলেজৰো প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ আছিল। অৱসৰ লোৱাৰ পিছত ধুবুৰীৰ ভোলানাথ কলেজখনক গঢ় দিবলৈ অধ্যক্ষৰ দায়িত্ব লৈ আহিল। অধ্যক্ষ সেনগুপ্ত আছিল ভোলানাথ কলেজৰ দ্বিতীয়জন অধ্যক্ষ। প্ৰথমজন অধ্যক্ষক মই পোৱা নাছিলো। সেয়ে নামটোও মনত ৰাখিব পৰা নাই। মোৰ চাৰিবছৰীয়া কলেজীয়া জীৱনত অধ্যক্ষ সেনগুপ্তকে পাইছিলো। তেখেত শান্ত প্ৰকৃতিৰ মানুহ আছিল। কলেজৰ নিয়ম, শৃংখলা, অনুশাসন মানি চলিবলৈ ভাল পাইছিল। অধ্যক্ষ হিচাবে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সুখ-সুবিধাৰ পিনে চকু ৰাখিছিল। মনত পৰে এটা কথা আৰু তেখেত যে পিতৃসুলভ দৃষ্টিৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীলৈ চায় তাৰ প্ৰমাণ পালো। আমি গৌৰীপুৰৰ পৰা অহা-যোৱা কৰা ছাত্ৰীসকলে প্ৰায়ে বাছৰ বাবে কলেজ ছুটীৰ পিছতো 'কমনৰুমৰ' বা বাহিৰৰ বাৰান্দাত বোন্দাপৰ দি বহি থাকো। এদিনাখন অধ্যক্ষ সেনগুপ্তৰ চকুত পৰিল আমাৰ ভোকে, লঘোনে থকা ক্লান্ত শৰীৰ আৰু শুকান মুখবোৰ। তেখেতৰ মনত আমাৰ বাবে কৰুণা উপজিল। আমাক পৰামৰ্শ দিলে- 'তোমালোকে প্ৰয়োজন অনুসৰি বুট কিনি আনি মোক দিবা। মই ৰাতি তিয়াই থ'ম। পিছদিনা তোমালোকে খাব পাৰিবা। তিওৱা বুট খালে ভোকো কমিব, স্বাস্থ্যও ভালে থাকিব।'' আমাৰ পিছে তেতিয়া তৰুণ বয়স। চিঙাৰা, নিমকি, চানাচুৰ খাই ভাল লগা জিভাত তিওৱা বুটনো কিয় ভাল লাগিব? সহজ, সৰল অন্তৰৰ অধ্যক্ষই দিয়া এনে সু-পৰামৰ্শ আমি হাঁহিৰে উৰাই দিলো।

কলেজত পতা নাটক বিচিত্ৰানুষ্ঠান আদিৰ বাবে অধ্যাপক মনীন্দ্ৰ ঘোষৰ সান্নিধ্যত আহিছিলো। তেখেতে প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় বাৰ্ষিকত 'লজিক' পঢ়াইছিল। ক্লাচত জোকাই কথা কয় বাবে অলপ ভয় কৰিছিলো। পিছে 'ৰিহাৰ্চেল'বোৰত তেখেতৰ সান্নিধ্যত আহি ভয়কণ কমিল। আমাৰ সময়ত তেতিয়াও ল'ৰা ছোৱালীয়ে একেলগে নাটক কৰাৰ প্ৰচলন হোৱা নাছিল। আমি ছাত্ৰীসকলেই নাটক-চাটক কৰাত বেছি আগ্ৰহী আছিলো। ল'ৰা বা পুৰুষ চৰিত্ৰৰ ভাও আমিয়ে দিছিলো। এই নাটক প্ৰসংগত কথা কিছুমান মনত পৰে। কবিগুৰু ৰবীন্দ্ৰনাথৰ 'ৰাজা-ৰাণী' নাটকখন মঞ্চস্থ কৰাৰ সিদ্ধান্ত লোৱা হ'ল। প্ৰধান চৰিত্ৰবোৰ তৃতীয় আৰু চতুৰ্থ বাৰ্ষিকৰ ছাত্ৰীবোৰে ৰূপায়িত কৰিছিল। প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় বাৰ্ষিকত পঢ়া আমাৰ ভাগত পৰিছিল সৰু সুৰা ভাও। মোৰ আকৌ খেলৰ প্ৰতি ৰাপ বেছি আছিল। কেৰম প্ৰতিযোগিতা চলি আছিল। সেয়ে নাটকৰ ৰিহাৰ্চেলত প্ৰায়ে অনুপস্থিত আছিলো। সৰু পাৰ্ট। মুখস্থও কৰিছিলো। পিছে কি হ'ল? নাটক মঞ্চস্থ কৰাৰ দিনা ষ্টেজত উঠি মোৰ ক'ব লগা কথাখিনি পাহৰি গলো। পৰ্দাৰ আঁৰত থকা 'প্ৰমটাৰ'জন মোৰ পিছফালে নথকাত তেখেতৰ কথাও শুনা নাপালো। অধ্যাপক ঘোষেই 'প্ৰমট' কৰি আছিল। কি কৰো? ৰবীন্দ্ৰ নাথৰ নাটকবোৰ কবিতা শৈলীতে লিখা থাকে। মই কথাখিনি পাহৰিলো; পিছে থমকি নৰলো। কবিতাৰ সুৰতে যি মনত আহে গাই গলো। ষ্টেজৰ নিচেই ওচৰত বহাবোৰে গম পালেও দূৰত বহাবোৰে গমকে নাপালে। মোৰ প্ৰতুৎপন্নমতিৰ বাবে অধ্যাপক ঘোষে পিছত মোক শলাগিছিল।

আমাৰ সময়ৰ অধ্যাপকসকল নতুন কলেজ এখনৰ পৰা বহু কিবাকিবি আশা কৰিব নোৱাৰাৰ মাজতো অধ্যাপনাত বৰ আন্তৰিকতা দেখুৱাইছিল। সকলোৰে ক্লাচত আমি মনোযোগেৰে পঢ়াশুনাবোৰ শুনিছিলো। তাৰ মাজতো অৱশ্যে আমাৰ ভাল লগাৰ তাৰতম্য দেখা দিয়ে। ইংৰাজী সাহিত্যৰ দুগৰাকী অধ্যাপক সেনগুপ্ত আৰু মুখাৰ্জীৰ পঢ়োৱাৰ মাজত তাৰতম্য আছিল। অধ্যাপক সেনগুপ্ত অলপ আবেগিক। তেখেতে যেতিয়া ইংৰাজী কবিতা আৰু চেকচ্‌পীয়েৰৰ নাটকবোৰ সুৰ লগাই আবৃত্তি কৰি পঢ়াইছিল আৰু লগতে ব্যাখ্যা কৰিছিল, স্বাভাৱিক ভাৱেই আমাৰ মনোযোগ আকৰ্ষণ কৰিব পাৰিছিল। অধ্যাপক মুখাৰ্জীৰ পঢ়োৱা ধৰণ অলপ গদ্যৰ নিচিনা নিৰস পিছে তথ্যপূৰ্ণ আছিল। সেয়ে সমালোচনামূলক প্ৰৱন্ধপাতি ভালদৰে বিশ্লেষণ কৰিব পাৰিছিল। পঢ়োৱাৰ ধৰণ বেলেগ হোৱা বাবে কেতিয়াবা যদি

অধ্যাপক সেনগুপ্তই প্রবন্ধপাতি আৰু অধ্যাপক মুখাৰ্জীয়ে কবিতা বা নাটক পঢ়াবলৈ লৈছিল আমাৰ বিশেষকৈ মোৰ ভাল নালাগিছিল। দুয়ো দুইক্ষেত্ৰত অৱশ্যে সমানে জ্ঞানী।

সকলো অধ্যাপকে আমাৰ শ্ৰদ্ধা ভাজন। তথাপি ব্যক্তিগত ভাৱে মই আটাইতকৈ বেছি শ্ৰদ্ধা কৰিছিলো উপাধ্যক্ষ মণিভূষণ দত্তক। ওখ-পাখ, বলিষ্ঠ চেহেৰাৰ মনিবাবু চলন ফুৰণত এক গুৰুগম্ভীৰ ব্যক্তিত্ব সম্পন্ন পুৰুষ। আমাৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ ভিতৰত বহুতে তেখেতক ভয় কৰিছিল। মোৰ পিছে ভয় নালাগিছিল। কিবা কাৰণত বুজি পাইছিলো তেখেতে ৰমলা বাইদেউ আৰু মোক যথেষ্ট চেনেহ কৰে। অকল কলেজৰ পঢ়াশুনাৰ ক্ষেত্ৰতে নহয়, তেখেতে আমাৰ ঘৰুৱা কথা কিছুমানতো দিহা পৰামৰ্শ দিছিল। তেখেত আমাৰ শুভাকাঙ্ক্ষী আছিল। কলেজত ভৰ্তি হব গৈ আমাৰ যি লটি ঘটি হ'ল তাৰবাবেই নেকি তেখেতৰ মৰম-সনা দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিব পাৰিছিলো।

আন বহুতৰ নিচিনা কলেজত ভৰ্ত্তি হোৱাৰ প্ৰথম দিনটোৰ স্মৃতি মোৰ মুঠেও মধুৰ নাছিল। ৰমলা বাইদেউ তেতিয়া। তৃতীয় বাৰ্ষিকৰ ছাত্ৰী। আমাৰ অভিভাৱিকা হিচাবে আমাক (মামাৰ ছোৱালী মঞ্জুলা বাইদেউ আৰু মোক) ভৰ্ত্তি কৰাবলৈ গৈ কলেজলৈ যোৱা বাছত উঠাৰ আগতেই বাটতে ভৰ্ত্তিৰ বাবে লগা টকাখিনি হেৰাল। ধুবুৰীলৈ নগৈ আমি বিষন্ন মনেৰে ঘৰলৈ উভতিলো। ৰমলা বাইদেউ কলেজলৈ গ'ল অধ্যক্ষক অনুৰোধ কৰি কিবা উপায় উলিয়াব পাৰে নেকি ভাবি। আগতেই কৈছো অধ্যক্ষ সেনগুপ্ত বৰ নিয়ম, অনুশাসন মানি চলা বিধৰ অধ্যক্ষ গতিকে। তেখেতৰ পৰা কিবা ব্যতিক্ৰমজনিত ব্যৱস্থা আশা কৰা মিছা। পিছে উপাধ্যক্ষ দত্তই আগবাঢ়ি আহি বাইদেউক সহায় কৰিলে। সিদিনা মাত্ৰ ভৰ্ত্তিৰ মাচুলখিনি জমা দি আমাৰ ভৰ্ত্তিৰ সুবিধা কৰি দিলে। বাকি ভৰ্ত্তিৰ আনুসংগিক মাচুলখিনি এমাহৰ ভিতৰতে দিয়াৰ চৰ্তত আমাৰ নাম ভৰ্ত্তি কৰোৱা হ'ল। গৌৰীপুৰৰ পৰা যোৱাসকলো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে একগোট হৈ সিদিনা লগে লগেই বৰঙণি তুলি আমাৰ মাত্ৰ এমাহৰ মাচুল হিচাবে লগা ভৰ্ত্তিৰ টকাখিনি সংগ্ৰহ কৰিছিল। ৰমলা বাইদেউক সহায় কৰিলে। উপাধ্যক্ষ মণিদত্তৰ সিদিনাৰ সহানুভূতিয়ে মঞ্জুলা বাইদেউ আৰু মোক কলেজত পঢ়াৰ সুবিধা কৰি দিলে। এনেহেন হৃদয়বান অধ্যাপকৰ ওচৰত ৰমলা বাইদেউ আৰু মই নিজকে ঋণীবোধ কৰিছিলো আৰু তেখেতৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাত আমাৰ মূৰ দোঁ খাইছিল।

এই টকা হেৰোৱা বিভ্ৰাটৰ বাবে কলেজৰ প্ৰথম দিনটোৰ স্মৃতি সচাঁকৈয়ে মধুৰ নাছিল। পিছদিনা মঞ্জুলা বাইদেউ আৰু মই কলেজ কৰিবলৈ গৈ বহুতৰে কৌতুহলী দৃষ্টিৰ সন্মুখত বিব্ৰত বোধ কৰিছিলো।

চাৰিটা বছৰ সুখ-দুখ, আনন্দ-নিৰানন্দৰ মাজেৰে কলেজত কটালো। বহুত সহপাঠিনী পালো। কেইজনীমানৰ লগত চাৰিটা বছৰ একেলগে পঢ়া-শুনা কৰিলো। কেইজনীমানে দেউতাকহঁত বদলি হোৱাত ধুবুৰীৰ ভোলানাথ কলেজ এৰি যাবলৈ বাধ্য হ'ল। কোনোবা কোনোবাই পঢ়াত আশানুৰূপ সুবিধা কৰিব নোৱাৰি পঢ়া-শুনা সাং নকৰাকৈয়ে কলেজ এৰিলে। কাৰোবা কাৰোবাৰ বিয়া হৈ গ'ল। তৃতীয় বাৰ্ষিকত আকৌ কেইগৰাকীমানক নতুনকৈ সতীৰ্থ হিচাবে পালো।

প্ৰথম বাৰ্ষিকত পঢ়োতে স্মৃতি পালিতক পাইছিলো। মোৰ নিচিনা তায়ো 'কেৰম' খেলত ভাল আছিল। আমাৰ দুয়োৰে মাজত প্ৰতিযোগিতা তীব্ৰ হৈছিল। এবাৰ তিনিদিন ধৰি আমাৰ মাজত কেৰমৰ প্ৰতিযোগিতা চলিছিল। অন্তত মই জিকিলো যদিও স্মৃতিৰ চকুপানীয়ে মোৰ জয়ৰ আনন্দ ম্লান কৰি দিলে। মই জিকি যেন কিবা অপৰাধ কৰিলো এনে ভাৱ হৈছিল। দ্বিতীয় বাৰ্ষিকত পঢ়ি থাকোতেই স্মৃতিয়ে ভোলানাথ কলেজ এৰিব লগা হ'ল। দেউতাক সুবোধ পালিত আছিল পুলিচ অধীক্ষক। দেউতাকৰ বদলিৰ লগে লগে স্মৃতিয়ে ভোলানাথ কলেজৰ পৰা বদলি হ'ল।

ধুবুৰীৰ দত্ত পৰিয়ালৰ গৌৰী আছিল আচৰিত ধৰণৰ ছোৱালী। কলেজত সদায় সাজি-কাছি ফিট্‌ফাট হৈ আহে। পিছে পৰীক্ষাৰ দিন কেইটাত ভৰিত চপ্পল নিপিন্ধাকৈ, মুখত প্ৰসাধন নঘঁহাকৈ ভিজা চুলি টাৰি মেলি, অতি সাধাৰণ শাৰী এখন পিন্ধি পৰীক্ষা দিবলৈ আহে। পৰীক্ষা দিবলৈ আহোতে বৰ নাৰ্ভাচ হৈছিল।

তৃতীয় বাৰ্ষিকত পঢ়ি থাকোতে নতুন বান্ধৱী হিচাবে পালো গীতা চক্ৰৱৰ্তীক (এতিয়া গীতা গোস্বামী)। অবাক কৰিব পৰা ছোৱালী। মূহূৰ্তে মূহূৰ্তে তাই ভাষা বদলি কৰি কথা পাতি যাব পাৰে। কাৰোবাৰ লগত বঙালী ভাষাত কথা কৈ থাকোতে থাকোতে অসমীয়া কোৱাজনৰ লগত অসমীয়াত কৈছিল। মোৰ নিচিনা গোৱালপৰীয়া কথাকোৱাসকলৰ লগত তাৰ মাজতে গোৱালপৰীয়া 'দোৱান'ত কথা বতৰা চলাইছিল। এনেদৰে নিৰ্ভুল উচ্চাৰণেৰে ভাষা বদলি কৰি কথা ক'ব লগা হলে আমি যি ক্ষেত্ৰত অলপ থামিছিলো গীতাই সেই ক্ষেত্ৰত থমকি ৰোৱাৰ প্ৰয়োজন বোধ নকৰিছিল।

১৯৪৮ চনৰ পৰা ১৯৫২ চনলৈ এই চাৰিবছৰ ধৰি এগৰাকীকে মই নিৰৱচ্চিন্ন সহপাঠিনী হিচাবে পাইছিলো। তাই আছিল লতিফা খাতুন। ধুবুৰীৰ হৰিসভাৰ ওচৰতে তাইৰ ঘৰ। ১৯৫২ চনত ভোলানাথ কলেজৰ পৰা ছাত্ৰীসকলৰ মাজত তাই আৰু মইহে মাথোন স্নাতক হৈ ওলালো। লতিফা বৰ মনোযোগী ছাত্ৰী আছিল। পঢ়াশুনাৰ বাহিৰে কলেজৰ আন কোনো বাহিৰা বিষয়ত তাইৰ ৰাপ নাছিল। পাছ কৰি উঠাৰ পিছতো বহুদিন তাইক লগ পাই আছিলো।

তৃতীয়বাৰ্ষিকত পঢ়ি থাকোতে কলেজৰ একতা সভাৰ নিৰ্বাচনত নিৰ্বাচিত হৈ মই কলেজৰ আলোচনীখনৰ সম্পাদিকা হিচাবে কাৰ্য্যনিৰ্বাহ কৰিছিলো। অধ্যাপক সুনীল মুখাৰ্জী আৰু অধ্যাপক বিজয়কৃষ্ণ ৰায়চৌধুৰীক উপদেষ্টা হিচাবে পাই ভোলানাথ কলেজৰ আলোচনীখন উলিয়াবলৈ সক্ষম হৈছিলো। সময়ৰ ব্যৱধানত আৰু অ'ত ত'ত ঠাই সলোৱাৰ বাবে আলোচনীখন যে ক'ত হেৰালো কবই নোৱাৰিলো। আলোচনী এখনৰ সম্পাদিকা হিচাবে সিদিনা গৰ্বও অনুভৱ কৰিছিলো, আনন্দও পাইছিলো।

দেখোঁতে দেখোঁতে কলেজৰ চাৰিটা বছৰ পাৰ হ'ল। খেল-ধেমালি, নাটক, তৰ্ক প্ৰতিযোগিতা, আকস্মিক বক্তৃতা ইটো-সিটো সাংস্কৃতিক মেল-মিটিংবোৰৰ মাজত কলেজৰ চাৰিটা বছৰ যেন অতি সোনকালেই পাৰ হ'ল। এদিন স্নাতকৰ বাবে পৰীক্ষা দি কলেজ এৰি আহিলো। স্নাতক হোৱাৰ আনন্দ আৰু গৌৰৱবোধ কৰিলেও কলেজ চিৰদিনৰ বাবে এৰি অহাৰ দুখো কম নহয়। পিছে জীৱনত আগুৱাব খুজিলে পিছটানৰ মোহ এৰিবই লাগিব। সেয়ে চাৰিবছৰীয়া সুখ-দুখৰ সংগী ভোলনাথ কলেজক এৰি আহিলো। তাৰ-পিছত সময়ৰ গতিত সংসাৰ চক্ৰৰ মাজত পৰি ক'ৰ পৰা ক'লৈ গলো। ধুবুৰীৰ ভোলানাথ মহাবিদ্যালয় মাথোন স্মৃতিৰ কোঠালিত আৱদ্ধ হৈ ৰ'ল। কলেজৰ সুবৰ্ণ-জয়ন্তী উপলক্ষে এই স্মৃতিৰ কোঠালিৰ ৰুদ্ধ দুৱাৰখন খোল খালে। ভোলানাথ কলেজখন তাহানিৰ পুৰণা চেহেৰালৈ মোৰ চকুৰ আগত ভাহি উঠিল। কলেজৰ প্ৰতি থকা মৰমকণ উথলি উঠিল। স্মৃতিচাৰণৰ মাজেৰে ভোলানাথ কলেজ আকৌ মোৰ দৃষ্টিৰ সন্মুখত জীৱন্ত হৈ উঠিল। সেই জীৱন্ত হৈ উঠা মোৰ মৰমৰ কলেজখনৰ উত্তৰোত্তৰ শ্ৰীবৃদ্ধি কামনা কৰিলো। বৰ্তমান অধ্যক্ষ আৰু অধ্যাপকমণ্ডলীলৈ শ্ৰদ্ধা আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীলৈ মৰম জনালোঁ।

Phone : 22720
STD : 03582

P. N. SCIENTIFIC MART

Silver Jubilee Road
Coochbehar - 736101
West Bengal

Chemicals ★ Laboratory Instruments
★ Stationaries ★ Glasswares ★ Pathological Items
★ Laboratory Fittings & Furnishing

মৰমৰ বি. এন. কলেজ

শ্ৰীবীৰেন্দ্ৰ নাথ চক্ৰৱৰ্ত্তী
এম, এ; বি.টি

যোৱা ১৩ চেপ্তেম্বৰ। আবেলি ৩ মান বাজিছে। বগা এম্বাছেডৰ গাড়ী এখন মোৰ কাৰ্য্যালয়ৰ সন্মুখত আহি ৰলহি। গাড়ীৰ পৰা অধ্যক্ষ ডঃ জামান (তেখেত কলেজত মোৰ জুনিয়ৰ আছিল।) আৰু কেবাজনো চিনাকী প্ৰফেছৰ আৰু বন্ধু মোৰ কাৰ্য্যালয়ৰ পিনে আগবাঢ়িল। তেখেতসকলক সাদৰি আনি মোৰ কোঠালিত বহুৱালো। প্ৰাৰম্ভিক কিছু কথা বতৰাৰ পিছত জানিলো অহা ডিচেম্বৰ মাহত বি. এন. কলেজৰ সোণালী জয়ন্তী উৎসৱ মহা সমাৰোহেৰে পালন কৰা হব। প্ৰাক্তন ছাত্ৰ হিচাবে মোক এজন পৃষ্ঠপোষক কৰিলে সোণালী জয়ন্তীৰ শুভ বাতৰিটো দিয়াৰ বাবে ইমান দূৰ কষ্ট কৰি তেখেতসকল ইয়ালৈ আহিছে। মোক এখন বৰঙণি ৰচিদ দিয়া হ'ল। মই বৰ কৃতাৰ্থ হলো। লগতে অতীত স্মৃতি ৰোমন্থন কৰি কিবা অলপ সোণালী জয়ন্তী স্মৃতি গ্ৰন্থলৈ লিখাৰো অনুৰোধ জনোৱা হ'ল।

তেখেতসকলক বিদায় জনাই কি লিখিম কি নিলিখিম ভাবিবলৈ ধৰিলো। ৪০ বছৰ আগৰ বহু কথাই কঠোৰ কৰ্ম্মজীৱনৰ হেচাই তল পেলাইছে। বিশেষতঃ অনেক বন্ধু বান্ধৱৰ নাম স্মৃতিপটৰ পৰা আঁতৰি গৈছে। তথাপিও সকলো কাতি-কৰি থৈ কিছু হলেও লিখিবলৈ ললো।

১৯৫৬ চনত মেট্ৰিক পাছ কৰি মই বি. এন. কলেজৰ বিজ্ঞান শাখাত (আই-এছ-ছি) ভৰ্ত্তি হলো। তেতিয়াও বি. এনত বি. এছ-ছি কোৰ্চ খোলা হোৱা নাই। তেতিয়া বিজ্ঞান শাখাত ১ম আৰু ২য় বাৰ্ষিক আই. এছ-ছি শ্ৰেণী দুটাহে মাথোন আছিল।

বি. এ. শ্ৰেণীত কোনো এটা বিষয়ৰ ওপৰতো তেতিয়াও মেজৰ বা অনাৰ্চ খোলা হোৱা নাছিল। বিজ্ঞান শাখাৰ শ্ৰেণী দুটাৰ পাঠদান তেতিয়া সপ্তাহত তিনিদিনকৈ দুঠাইত অনুষ্ঠিত হৈছিল। পদাৰ্থ আৰু ৰসায়ন বিজ্ঞানৰ পাঠদান বৰ্ত্তমান কলেজৰ সৰু অডিটেৰিয়াম এটাত আৰু অঙ্ক বিষয়কৈলে বাকীবোৰ বিষয়ৰ পাঠদান বৰ্ত্তমান ডি. আই. অফ্ স্কুলছৰ দিঘলীয়া ঘৰটোত হৈছিল। বিজ্ঞান আৰু কলা বিভাগৰ যৌথ পাঠদান (ইংৰাজী আৰু অসমীয়াৰ) ইয়াতেই হৈছিল যদিও ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সংখ্যাধিক্যৰ বাবে পাঠদান আৰু পাঠ গ্ৰহণ কোনোটোৱেই ফলপ্ৰসু নাছিল। অধ্যক্ষৰ কাৰ্য্যালয়ো ইয়াতেই সৰু কোঠালি এটাত আছিল।

তেতিয়াৰ দিনত বিজ্ঞানৰ শিক্ষাৰ্থীসকল শিক্ষক আৰু বিজ্ঞানাগাৰৰ সজুঁলিৰ অভাৱত বৰ অসুবিধাৰ সন্মুখীন হব লগা হৈছিল। দুটা এটা অসুবিধাৰ কথা ইয়াত উল্লেখ কৰা বোধহয় সমিচীন হব।

১ম বাৰ্ষিকত ভৰ্ত্তিহৈ আমি ৰসায়ন বিজ্ঞানত প্ৰ. নন্দৰ সান্নিধ্য কেৱল তিনি মাহৰ বাবেহে লাভ কৰিছিলো। তাকৰীয়া সময়ৰ বাবে হলেও তেখেতৰ পাঠদানে বাৰুকৈয়ে আমাৰ মনত ৰেখা পাত কৰি আছে। প্ৰঃ নন্দ উৰিষ্যালৈ গুচি যোৱাত ৰাসায়ন বিজ্ঞানত আমি প্ৰায় দুটা বছৰ কোনো প্ৰফেছাৰ পোৱা নাছিলো। ২য় বাৰ্ষিকত বাছনি পৰীক্ষাৰ ২৪ দিন বাকী থকাত বৰ্ত্তমানৰ অৱসৰ প্ৰাপ্ত উপাধ্যক্ষ ত্ৰিবেদী মহোদয়ক পাইছিলো। ত্ৰিবেদী ছাৰে কামত যোগদান কৰি প্ৰতিদিনে ৰসায়ন বিজ্ঞানৰ ৬টাকৈ পিৰিয়ডলৈ কথমপিহে আমাক ২য় বাৰ্ষিক ফাইনাল পৰীক্ষাৰ বাবে প্ৰস্তুত কৰি দিছিল। ত্ৰিবেদী ছাৰৰ এই অক্লান্ত শ্ৰমৰ কথা আমি কেতিয়াও নেপাহৰো।

বিজ্ঞানাগাৰৰ অৱস্থাও তেতিয়া বৰ শোচনীয় আছিল। আজি ইটো নাই, কালি সিটো নাই অৱস্থা সদায় লাগি আছিল। পদাৰ্থ বিজ্ঞানত প্ৰঃ লক্ষ্মীনন্দন বৰাদেৱক (অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতি) শিক্ষক হিচাবে পাইছিলো। পদাৰ্থ বিজ্ঞানৰ গাণিতিক তথ্যবোৰ তেখেতে সুন্দৰকৈ বুজোৱাৰ চেষ্টা কৰিছিল যদিও আমাৰ মাজৰে কিছুমানে বুজি নাপাই তেখেতক সময়ে সময়ে আমনিও দিছিল। ফলস্বৰূপে তেখেতে কেতিয়াবা কেতিয়াবা পাঠদান নকৰি খঙতে শিক্ষক জিৰণী কক্ষত বহি আছিল। তেখেতৰ খঙে এদিনাখন এনে তুঙ্গত উঠিছিল যে তেখেতে আমাৰ মাজৰে এজন ছাত্ৰক ৭ দিনৰ বাবে শ্ৰেণীৰ পৰা বহিস্কাৰ কৰিছিল। ইয়াৰ বাবে অৱশ্যে তেতিয়াৰ ছাত্ৰসমাজে কোনো ধৰণৰ প্ৰতিবাদ কৰা নাছিল। বৰাদেৱৰ সাহিত্যিক প্ৰতিভা তেতিয়াৰ ধুবুৰীৰ ঘটনা এটাক লৈ লিখা প্ৰবন্ধ এটাৰ পৰাই সকলোৱে গম পাইছিল। তেখেতৰ উক্ত প্ৰবন্ধটোৱে তেতিয়াৰ ধুবুৰী চহৰত আলোড়ণৰ সৃষ্টি কৰিছিল।

অঙ্ক বিষয়ত প্ৰঃ পাল মহোদয়ক পাইছিলো। পানীৰ সোঁতৰ দৰে অঙ্কবোৰ তেখেতে বোৰ্ডত কৰি যোৱাৰ লগে লগে মুখেৰেও মাতি গৈছিল। অঙ্কবোৰ কৰি যোৱাৰ লগে-লগে জেপৰ পৰা নচিৰ টেমা উলিয়াইলৈ মাজে মাজে নাকেৰে হোপা মৰাও আমি লক্ষ্য কৰিছিলো। বিভিন্ন সুবিধা-অসুবিধাৰ মাজেৰে ২য় বিভাগত আই. এছ-ছি. পাছ কৰি বি. এছ-ছি শ্ৰেণী নথকাত ইয়াতেই বি. এত ভৰ্ত্তি হলো।

তেতিয়া বি. এত দুটা Shift ত

পাঠদান হৈছিল। এটা পুৱা আনটো দুপৰীয়া। পুৱাৰ Shift ত সাধাৰণতে চাকৰি কৰা ছাত্ৰ সকলহে পঢ়িছিল। মই পুৱাৰ Shift ৰে ছাত্ৰ আছিলো।

বি. এত যিসকল শিক্ষকক পাইছিলো সেইসকল হ'ল— ইতিহাসত প্ৰঃ বেনাৰ্জী, প্ৰঃ চক্ৰৱৰ্ত্তী; অৰ্থনীতিত প্ৰঃ সুকু দত্ত আৰু প্ৰঃ কালীন্দ্ৰ নাথ (প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ)। ছাত্ৰসকলে প্ৰঃ কালীন্দ্ৰ নাথদেৱৰ এটা বিশেষ নাম ৰাখিছিল। নামটো হ'ল- 'পুড়ুছ' প্ৰফেছাৰ। কাৰণ হ'ল অৰ্থবিজ্ঞানত 'Produce' ইংৰাজী শব্দটো তেখেতে বিকৃত কৰি ''পুড়ুছ'' হিচাবে উচ্চাৰণ কৰিছিল।

অসমীয়াত ৺অম্বিকাগিৰি দেৱৰ পুত্ৰ প্ৰঃ ভগগিৰী ৰায় চৌধুৰীদেৱক পাইছিলো। তেখেতে যেতিয়া ৺অম্বিকাগিৰি দেৱৰ 'তুমি' কাব্যখন পঢ়াইছিল তেতিয়া আমি তাকলৈ বৰ ৰগৰ কৰিছিলো। আমাৰ মাজৰে কিছুমানে তেখেতক 'তুমি' কাব্যৰ 'তুমি 'ত কবিৰ ভগৱানৰ প্ৰতি আসক্তি নে বিশেষ কোনো নাৰীৰ প্ৰতি আসক্তি থকা বুলি প্ৰশ্ন কৰি বৰ বিমোৰত পেলাইছিল।

ইংৰাজীত আমি স্থায়ীভাৱে এজনো শিক্ষকক পোৱা নাছিলো। তথাপিও যিসকল শিক্ষকক অস্থায়ীভাৱে পাইছিলো সেই সকলৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য হ'ল— প্ৰঃ মণি দত্ত, প্ৰঃ ৰাও, প্ৰঃ খান, প্ৰঃ চতুৰ্বেদী, প্ৰঃ নাথ উল্লেখযোগ্য)।

ইতিহাসৰ প্ৰঃ চক্ৰৱৰ্ত্তীৰ পাঠদান ইমান সহজ সৰল আছিল যে শিক্ষাৰ্থীয়ে অতি সহজে গ্ৰহণ কৰিব পাৰিছিল।

অৰ্থবিজ্ঞানৰ প্ৰঃ সুকুদত্তৰ শ্ৰেণীত আগমন আৰু শ্ৰেণীৰ পৰা প্ৰস্থান প্ৰায় ঘন্টা পৰাৰ লগে লগে সংঘটিত হৈছিল। নিয়মানুৱৰ্ত্তিতা গুণটো আমি তেখেতৰ পৰা বাৰুকৈয়ে শিকিছিলো যিটোৰ অভাৱ আজি কালি বহুক্ষেত্ৰতেই দেখিবলৈ পোৱা যায়।

বি. এন. কলেজৰ বিষয়ে স্মৃতিচাৰণ দীঘলীয়া হোৱাৰ ভয়ত সামৰণি মৰাৰ আগেয়ে দুই এটা কথাৰ প্ৰতি সকলোৰে দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰাৰ লোভ সামৰিব নোৱাৰিলো।

আজিৰ বি. এন. কলেজৰ লগত ৪০ বছৰ আগৰ বি. এন. কলেজৰ দিন ৰাতিৰ প্ৰভেদ। আজিৰ বি. এন. কলেজৰ ঘৰ-দুৱাৰ, বিজ্ঞানাগাৰ অনেক উন্নত হৈছে। বিভিন্ন বিষয়ত মেজৰ খোলা হৈছে; এনেকি কিছুমান বিষয়ত স্নাতকোত্তৰ শ্ৰেণী মুকলি কৰা হৈছে। গতিকে বৰ্ত্তমান শিক্ষাৰ্থী বন্ধুসকললৈ মোৰ সবিনয় অনুৰোধ তেখেতসকলে আজিৰ সকলো সুবিধা গ্ৰহণ কৰি নিজৰ আৰুমৰমৰ কলেজখনৰ নাম উজ্জ্বল কৰিব লাগে।

আজিকালি Private Tution কলেজীয়া শিক্ষাৰ এটা প্ৰধান অঙ্গ হিচাবে পৰিগণিত হৈ পৰিছে। কিন্তু দুখীয়া শিক্ষাৰ্থীৰ বাবে ই সামৰ্থ্যৰ বাহিৰ হোৱা দেখা যায়। গতিকে শ্ৰদ্ধেয় শিক্ষকসকলক মই অনুৰোধ জনাওঁ যাতে তেওঁলোকে এনেকুৱা এটা আন্দোলনত গঢ়ি তোলে যিয়ে Private Tution বন্ধ হোৱাত সহায়ক হয় । উল্লেখনীয় এই যে ৪০ বছৰ আগত কলেজীয়া শিক্ষাত Private Tution প্ৰথাৰ গমেই পোৱা নাছিলো।

প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ ৺যাদৱ দাস মহোদয়, শচীন দা আৰু হেমন্ত দাৰ কথা উল্লেখ নকৰিলে মোৰ লেখা অসম্পূৰ্ণ হব বুলি মই ভাৱো। ৺দাসদেৱৰ প্ৰচেষ্টাতেই বি. এন কলেজে আজিৰ গঢ়লোৱা বুলি কলে অতিৰিক্ত কোৱা নহ'ব। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ প্ৰতি তেওঁৰ বৰ মৰম আছিল। যিকোনো ক্ষেত্ৰতে সহায় বিচাৰিলে তেখেতৰ পৰা সহায় পোৱা গৈছিল। শচীন দা আৰু হেমন্তদাও বৰ সহায়ক আৰু আমাৰ বন্ধুও আছিল।

সদৌ শেষত প্ৰাক্তন আৰু বৰ্ত্তমান শিক্ষক গুৰু আৰু মৰমৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক মোৰ সশ্ৰদ্ধ প্ৰণাম আৰু মৰম যাচি মোৰ অতীত স্মৃতি চাৰণত শিক্ষাগুৰু সকলকলৈ সত্যকথাবোৰ লিখাত কাকো সৰু বা ডাঙৰকৈ দেখুৱাৰ মনোভাৱ থকা বুলি যাতে পাঠকে ধৰি নলয় ইয়াকে কৈ মোৰ স্মৃতি চাৰণ ইয়াতেই সমাপ্ত কৰিলো।

মৰমৰ বি. এন. কলেজ - আগবাঢ়া।
মৰমৰ বি. এন. কলেজ - জিন্দাবাদ।

''যতই গুণে চলা সামনের টানে
পুরোণো শীলমোহর হয়ে
ততই তার বেড়ে যায় দাম
জীবনের যাদুঘরে।''

একটি জন্মক্ষণ-একটি প্রতিজ্ঞা
—তুষাৰ চৌধুৰী
(বি, এন, কলেজ আলোচনী—১৯৭৬-৭৭)

আমাৰ কৰ্ম সংস্কৃতি আৰু আমি

ডঃ শিৱনাথ বৰ্মন

কৰ্ম সংস্কৃতি পৰিভাষাটো আমাৰ ভাষাত নতুন। ই ইংৰাজীৰ work culture ৰ অনুবাদ। আমাৰ কৰ্ম সংস্কৃতিৰ স্বৰূপ বিচাৰ কৰাৰ আগতে আমি কৰ্মসংস্কৃতি মানেনো কি বুজোঁ, সামাজিক পৰিৱেশৰ লগত ইয়াৰ কিবা সম্পৰ্কে আছে নেকি বা থাকিলেনো কি কেনে ধৰণৰ, — ইত্যাদি বিষয়ত কিছু মনোনিৱেশ কৰা ভাল হ'ব।

কৰ্ম সংস্কৃতি কি? বুলিলে পোনেই মনত পৰে চীনদেশীয় দাৰ্শনিক কনফুচিয়াচৰ এটি উক্তি। লিন য়ুটাঙে কৰা ইয়াৰ ইংৰাজী ৰূপান্তৰ হ'ল এনে ধৰণৰ 'The man who always doesnot say to himself- what to do, What to do?- indeed I do'nt know what to do with such a man.' অনবৰতে কিবা এটা কৰোঁ কৰোঁকৈ থকা, কৰ্মক এটা নিচাৰ পৰ্যায়লৈ লৈ যোৱাৰ যিটো মাদকতা, সিয়েই কৰ্ম সংস্কৃতি। কৰ্ম সংস্কৃতি পৰিভাষাটো নতুন হলেও ইয়াৰ ধাৰণা আমাৰ দেশতো সুপ্ৰাচীন। শ্ৰীমদ্ভাগৱদগীতাৰ যিটো তৃতীয় অধ্যায়, সেইটোৰ নাম হ'ল 'কৰ্মযোগ'। আধুনিক কৰ্ম-সংস্কৃতিৰ কথাই এই অধ্যায়টোত কোৱা হৈছে—

ন হি কশ্চিৎ ক্ষণমপি জাতু তিষ্ঠত্যকৰ্ম্মকৃৎ।
কাৰ্য্যতে হ্যৱশঃ কৰ্ম্মঃ সৰ্ব্বঃ প্ৰকৃতিজৈৰ্গুণৈ।।

'কোনো মানুহেই কেতিয়াও কিবা এটা নহয় কিবা এটা কাম নকৰাকৈ এটি ক্ষণো থাকিব নোৱাৰে। ই নিশ্চিত। সকলো মানুহেই প্ৰকৃতিজ গুণৰ প্ৰভাৱতে কামত প্ৰবৃত্ত হ'বলৈ বাধ্য হয়।'

সেয়ে শ্ৰীকৃষ্ণই অৰ্জুনক পুনৰ উপদেশ দিছে এইবুলি

নিয়তং কুৰু কৰ্ম ত্বং কৰ্ম জ্যায়ো হ্যকৰ্মণঃ।
শৰীৰযাত্ৰাপি চ তেন প্ৰসিধ্যেদকৰ্মণঃ।।

— তোমাৰ নিৰ্ধাৰিত কৰ্ম তুমি কৰি যোৱা। কাম নকৰাকৈ থকাতকৈ কাম কৰা শ্ৰেয়। কাম নকৰাকৈ থাকিলে তোমাৰ শৰীৰ ধাৰণ কৰি থকাটোৱেই সম্ভৱ নহ'ব।

একালত যি কৰ্ম-সংস্কৃতিৰে ভাৰতবৰ্ষ তগবগাই আছিল, সি আজি বিলীয়মান। এই ক্ষেত্ৰত পৃথিৱীৰ অন্যান্য ভালেমান দেশ আমাতকৈ বহু আগবাঢ়ি গৈছে। কৰ্ম সংস্কৃতিৰ উপৰিও পশ্চিমীয়া দেশসমূহত, বিশেষকৈ মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰত আৰু এটি পৰিভাষা সম্প্ৰতি জনপ্ৰিয় হৈ উঠিছে। সেইটো হ'ল work alcoholic অসমীয়াত যাৰ ভাঙনি কৰিব পাৰি 'কৰ্ম মাতাল' বুলি। মদাহীয়ে যেনেকৈ মদ নোখোৱাকৈ থাকিব নোৱাৰে, তেনেকৈ কৰ্ম মাতালেও কাম অবিহনে অস্বস্তিত ছটফটাই থাকে।

কৰ্ম সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰত পশ্চিমীয়া দেশবোৰেই যে কেৱল আগবাঢ়ি গৈছে তেনে নহয়; জাপান প্ৰমুখ্যে প্ৰাচ্যৰ দেশসমূহো এই ক্ষেত্ৰত পিচ পৰি থকা নাই, বৰং পশ্চিমীয়া দেশক অনেক সময়ত চেৰ পেলাইছে বুলিহে ক'ব পাৰি। জাপানীসকল সম্প্ৰতি ইমানেই কৰ্ম-মাতাল হৈ পৰিছে যে তেওঁলোকে হেনো বন্ধৰ দিনতো কৰ্মক্ষেত্ৰলৈ নগৈ থাকিব নোৱাৰে। সেয়ে জাপানৰ অফিচ-কাছাৰীবোৰলৈ হেনো কৰ্তৃপক্ষৰ পৰা মাজে মাজে জাননী আহে, 'বন্ধৰ দিনত অফিচলৈ নাহিবা।' আমাৰ দেশত ইয়াৰ চিত্ৰখন কিমান বিপৰীত, তাক কাকো বহলাই কোৱাৰ দৰকাৰ নাই।

পৃথিৱীৰ উন্নত দেশসমূহৰ কথাই নকওঁ আমাৰ দেশৰ আন কিছুমান ৰাজ্যৰ লগত আমাৰ ৰাজ্যৰ কৰ্ম সংস্কৃতি তুলনা কৰিলে এখন শোচনীয় ছবি আমাৰ সন্মুখত ভাহি উঠে। আমাৰ ওচৰৰে বঙালীসকল বা দূৰৈৰ পঞ্জাৱীসকল, নকলেও হ'ব, কৰ্মসংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰত আমাতকৈ বহু ওপৰৰ। এই লোকসকলে কেৱল ভাৰততে নহয়, ভাৰতৰ বাহিৰতো নিজকে প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰত বঙালীসকলে, আনহাতে ব্যৱসায়-বাণিজ্য আৰু শৌৰ্য-বীৰ্য্যৰ ক্ষেত্ৰত পঞ্জাৱীসকলে যি কৃতিত্ব অৰ্জ্জন কৰিছে, সি সম্ভৱ হৈছে প্ৰধানকৈ তেওঁলোকৰ কৰ্ম সংস্কৃতিৰ বাবেই।

কোনোৱে হয়তো এই যুক্তি দিব যে তেওঁলোকৰ সংখ্যা গৰিষ্ঠতাই তেওঁলোকৰ কৃতিত্বৰ কাৰণ। কিন্তু এই যুক্তি যে ভ্ৰান্ত তাৰ প্ৰমাণ লৈ তাহানিৰ ইংৰাজসকল আৰু এতিয়াৰ জাপানীসকল। এটা সৰু দ্বীপৰ অধিবাসী হৈ ইংৰাজসকলে কেৱল কৰ্ম সংস্কৃতিৰ বলত একালত পৃথিৱীত সূৰ্য নুডুবা সাম্ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছিল; একেদৰে আজিৰ ক্ষুদ্ৰ দ্বীপবাসী জাপানীসকলে ৰাজনৈতিক সাম্ৰাজ্য নহলেও অৰ্থনৈতিক সাম্ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে প্ৰায় সমগ্ৰ বিশ্বতে কৰ্ম সংস্কৃতিৰ বলত। দিগ্বিজয়ী হোৱাৰ দৃষ্টান্ত দেখুৱাব পৰা পৃথিৱীত জনসংখ্যাৰ ফালৰ পৰা আন এটা ক্ষুদ্ৰ জাতি হ'ল ইহুদীসকল। ইহুদীসকল য়ুৰোপৰ এটা নিগৃহীত জাতি হৈ আছিল য়ুৰোপৰ মধ্যযুগৰ পৰাই। এই নিগ্ৰহৰ চৰম পৰিণতি দেখা গ'ল হিটলাৰৰ ৰাজত্ব কালত। হিটলাৰৰে য়ুৰোপৰ লাখ লাখ ইহুদীক কিদৰে নৰহনন যজ্ঞৰ সমিধ ৰূপে

ব্যৱহাৰ কৰিছিল তাক কাকো বহলাই কোৱাৰ প্ৰয়োজন নাই। কিন্তু এনে অভাৱনীয় দুৰ্যোগৰ পিছতো ইহুদীসকল বিশ্বৰ পৰা বিলুপ্ত হৈ নগল। তেওঁলোকে পুনৰ আত্ম প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। সেয়ে নহয়, নিজৰ বাবে গঢ়ি তুলিলে এখন সুকীয়া ৰাজ্যও। নকলেও হ'ব, এই সাফল্যৰ অন্তৰালত আছিল তেওঁলোকৰ অসীম কৰ্মোদ্যম।

এই দৃষ্টান্তসমূহৰ তুলনাত আমাৰ কৰ্ম-সংস্কৃতি লজ্জাজনকভাৱে শূন্যপ্ৰায়। এই কথা ঠিক যে কৰ্ম সংস্কৃতিত আমি, অসমীয়াসকল কোনো কালেই খুব বেছি চহকী নাছিলো। অসমখন অতীজৰে পৰা এখন লাহে লাহেৰ দেশ। কৰ্ম-প্ৰেৰণাৰে সদা তগবগ দুই চাৰিগৰাকী ব্যক্তি আমাৰ সমাজত যে নাছিল, তেনে নহয়। বিশেষকৈ নৱবৈষ্ণৱ যুগটোতে শংকৰ-মাধৱ, লাচিত-চিলাৰায় প্ৰমুখ্যে ভালেকেইগৰাকী কৰ্মযোগী ব্যক্তি আমাৰ সমাজত আবিৰ্ভাৱ হৈছিল। কিন্তু ইংৰাজসকল অহাৰ আগলৈকে সামগ্ৰিকভাৱে অসমীয়া সমাজখন আছিল নিস্তৰঙ্গ, স্থবিৰপ্ৰায়। ইংৰাজসকল অসমলৈ আহি এফালে অসমৰ প্ৰচুৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদ, আনফালে অসমীয়া মানুহৰ অভাৱনীয় সোৰোপালি দেখা পাই পোনতে বিস্ময় মানিছিল। কৰ্ণেল জেনকিন্স, মেজৰ বাটলাৰ প্ৰমুখ্যে লোকসকলে অসমৰ বিষয়ে কিতাপবিলাকত ভুৰি ভুৰি উদাহৰণ আমি পাওঁ। অসমীয়া মানুহৰ স্বভাৱ সম্পৰ্কে আৰ. দি. গ্ৰাণ্ট নামৰ এজন মিলিটেৰী বিষয়াই দিয়া এটি চমু মন্তব্য এই সম্পৰ্কত উল্লেখ কৰা হ'ল। গ্ৰাণ্টে লিখিছিল—

"With their vast forests, with soil exceedingly rich, with coal, iron, gold,..... precious stones, with cheap, means of trnsportation afforded by their rivers, untold wealth and power within the grasp of of the inhabitants of this country. The people are good natured, but indolent with no conceptions of their peculiar oppertunities and no ambitions to sieze them even if they know of them."

প্ৰাকৃতিক প্ৰাচুৰ্য্যৰ মাজত থাকিও অসমীয়া মানুহ সোৰোপা হোৱাৰ বা আজিও সোৰোপা হৈ থকা আৰ্থ সামাজিক কাৰণ বহুতো। ব্ৰিটিছসকল অসমলৈ অহাৰ আগলৈকে অসমখন আছিল বহুলাংশে এখন অৰ্ধ-জনজাতীয়, অৰ্ধ-সাম্যবাদী সমাজ। এনে সমাজ স্বভাৱতেই নিশ্চল। কৰ্মোদ্যম বা কৰ্মতৎপৰতা বিকাশ এনে সমাজত নঘটে।

ব্ৰিটিছে অসম অধিকাৰ কৰাৰ পিছত অসমলৈ ভাপ নাও আহিল, ৰেল আহিল; কয়লা, তেল, চাহ আদি বিভিন্ন শিল্পোদ্যোগ অসমত প্ৰতিষ্ঠা হ'ল। অসমত ৰোপিত হ'ল এক আধুনিক ধনতান্ত্ৰিক সমাজৰ বীজ। অসমৰ ক্ৰমোত্তৰণ ঘটিল গ্ৰাম্য জীৱনৰ পৰা নাগৰিক জীৱনলৈ। নাগৰিক জীৱনৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্যই হ'ল চলমানতা, ইয়াত মানুহে কাম নকৰাকৈ থকাৰ উপায় নাই। কিন্তু পৰিতাপৰ কথা, আমাৰ নাগৰিকৰ জীৱনৰ পূৰ্ণ বিকাশ নঘটিল। ইয়াৰ প্ৰধান কাৰণ হ'ল উপনিৱেশিকতা। ব্ৰিটিছে অসমত শিল্পোদ্যোগৰ সূচনা কৰিছিল অসমীয়া ৰাইজৰ উপকাৰৰ অৰ্থে নহয়, বৰং সাম্ৰাজ্যবাদী শোষণৰ পথ সেন্দুৰীয়া কৰিবলৈহে। শিল্পোদ্যোগবিলাকত অসমীয়া মানুহে ভাগ লোৱাৰ সুবিধা উপনিবেশিক পৰিৱেশত নাছিল। ইয়াৰ ফলত অসমীয়া মানুহৰ কৰ্ম সংস্কৃতিৰ বৃদ্ধি আশানুৰূপ নহলগৈ। সাম্যবাদী জড়তা তথা অলসতা অসমীয়া মানুহৰ নাতঁৰিল। স্বাধীনতাৰ পিছতো এই অৱস্থাৰ বিশেষ পৰিৱৰ্ত্তন নঘটিল। কাৰণ উত্তৰ স্বাধীনতা কালছোৱাতো শিল্পোদ্যোগ সমূহৰ পৰিচালনাৰ ভাৰ অসমীয়াৰ হাতত নপৰিল, ব্ৰিটিছৰ হাতৰ পৰা গৈ ই পৰিলগৈ অনা অসমীয়া বৃহৎ দেশীয় পুঁজিপতিসকলৰ হাতত।

তথাপি এই কথা স্বীকাৰ কৰিব লাগিব যে অতীজৰ পৰা স্বাধীনতা যুগৰ আদি কালছোৱালৈকে অসমীয়া মানুহৰ কৰ্ম সংস্কৃতি ক্ষয়িষ্ণু নাছিল, বৰং ধীৰভাৱে হলেও বৰ্দ্ধিষ্ণু আছিল বুলিয়েই আমি কব লাগিব। ই ক্ষয়িষ্ণু হৈ পৰিছে সাম্প্ৰতিক কালছোৱাতহে। এই এই ক্ষয় আৰম্ভ হৈছিল, কবলৈ দুখলাগে, অসম আন্দোলনৰ দিনৰ পৰা। অসম আন্দোলনৰ কেতবোৰ ইতিবাচক দিশ নাই বুলি নকওঁ। কিন্তু সত্যৰ খাতিৰত এই কথা কবই লাগিব যে অসম আন্দোলনৰ দিনৰ পৰাই আমাৰ যুৱ সমাজে, অন্ততঃ ইয়াৰ এটা বুজন চামে কৰ্ম নকৰাকৈ ধন সংগ্ৰহ কৰাৰ এটা আৰামী আৰু বিলাসী জীৱন যাপন কৰাৰ কিছুমান সহজ উপায় আয়ত্ত কৰিবলৈ শিকিলে। ইয়াৰ পৰিণাম কি ৱিষময় হৈছেগৈ, তাক কাকো বহলাই কোৱাৰ প্ৰয়োজন নাই। এই কথাও কাকো বহলাই কোৱাৰ প্ৰয়োজন নাই যে এখন উন্নত, আত্ম-পৰ্য্যপ্ত অসম গঢ়ি তোলাই যদি আমাৰ উদ্দেশ্য হয়, তেন্তে 'কৰ্মই ধৰ্ম' — এই নীতি হৃদয়ঙ্গম কৰাৰ বাহিৰে আমাৰ গত্যন্তৰ নাই।

ভোলানাথ মহাবিদ্যালয় ঃ এটি স্মৃতিচাৰণ

ৰামপ্ৰসন্ন ভট্টাচাৰ্য
প্ৰাক্তন মুৰব্বী অধ্যাপক, সংস্কৃত বিভাগ।

এই স্মৃতিচাৰণ লিখিবলৈ বহি কলম হাতত লৈয়ে আমেৰিকান কবি Long fellow ৰ এটি কবিতাৰ কেইটামান শাৰী বাৰে বাৰে মনত পৰিছে ঃ

"And with joy that is almost pain
My heart goes back to wander there;
And in the dreams of the days that were
I find my lost youth again."

"ব্যাথায় ভরা আনন্দেরি সাথে
চিত্ত সেথা ঘুরেফেরে একা;
অতীত দিনের স্বপনমাঝে পুনঃ
হারিয়ে যাওয়া যৌৱনে পাই দেখা"

বঙলা অনুবাদ ঃ স্মৃতিচাৰক।

বুঢ়া বয়সত অফুৰন্ত অৱসৰৰ মাজত মনে অতীত স্মৃতিৰ ৰোমন্থন কৰি যি আনন্দ অনুভৱ কৰে তাত দুখৰ ভাগহে বেছি থাকে আৰু সেই অতীত দিনৰ স্বপ্নৰ মাজত মানুহে নিজৰ হেৰাই যোৱা যৌৱনক আকৌ দেখা পায়। স্মৃতিচাৰণ বস্তুৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল হ'লেও তাত স্মৃতিচাৰকৰ কিছু ব্যক্তিগত কথা থকা বাবে তাত কিছু 'অহং' থাকে। আৰু যিহেতু এইটো এজন আশী বছৰীয়া বুঢ়াৰ লিখা সেই কাৰণে ইয়াত প্ৰচুৰ ভুল-ভ্ৰান্তি থকাটো একো বিচিত্ৰ কথা নহয়। লিখকে প্ৰথমতে তাৰ বাবে সহৃদয় পাঠকসকলৰ ওচৰত ক্ষমা ভিক্ষা বিচাৰিছে। মোৰ দুৰ্বল অসমীয়া ভাষা জ্ঞানো ক্ষমা ভিক্ষা খোজাৰ আন এটা কাৰণ।

প্ৰথমতে মনত পৰে এই প্ৰতিষ্ঠানৰ আদি যুগৰ বুৰঞ্জী। ল'ৰা-বুঢ়াবোৰৰ কিমান মান-অভিমান, কাজিয়া আদিৰ দ্বাৰা পৰিপূৰ্ণ আছিল। তুচ্ছ কাৰণলৈয়ে সেই কাজিয়া কেতিয়াবা কেতিয়াবা হতাহতি পৰ্য্যায়ত উপনীত হৈছিল। সচাঁ কথা কবলৈ গলে ময়ো ব্যক্তিগতভাৱে আমাৰ সেইদিনৰ সহকৰ্ম্মীসকলৰ কাজিয়াৰ পৰা আঁতৰি থাকিবলৈ পৰা নাই। একত্ৰিশ বছৰ বয়সৰ পৰা যাঠীবছৰলৈ এই দীঘলীয়া উনত্ৰিশ বছৰৰ পিছত আৰু বিশবছৰ চাওঁতে চাওঁতে পাৰ হৈ গ'ল। স্মৃতি কেতিয়াও চিৰস্থায়ী নহয় - কিছুমান স্মৃতি অলপ দিনৰ পিচতে ধুই-মছি নাইকিয়া হৈ যায়। স্মৃতিবোৰ মগজুৰ ভিতৰত থুপ খাই থাকে - সেই থুপ খুলি পেলোৱা সম্ভৱ হলেও কবীৰৰ কথাত "কাকে ছোড়ো কাকে বন্দো" অৱস্থা হয়। আকৌ "ছোট যে হয় অনেক সময় বড়র দাবী ছাপিয়ে চলে"। এই স্মৃতিচাৰণ কৰিবলৈ গৈ কবিৰ এই কথাখিনি মৰ্মে মৰ্মে অনুভৱ কৰিছো। বহুত ডাঙৰ ডাঙৰ কথা পাহৰি গৈছো নিতান্ত অবান্তৰ, অতি তুচ্ছ কথায়ো স্মৃতিৰ দুৱাৰত আহি আঘাত কৰিছে।

এতিয়া ভূমিকা এৰি আচল কথালৈ আহোঁ। ১৯৪৬ চনৰ ১৬ আগষ্টত ভোলানাথ মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰতিষ্ঠা হয়। ১৯৯৬ চনৰ ১৫ আগষ্টত এই মহাবিদ্যালয়ৰ ৫০ বছৰ পূৰ্ণ হৈ গৈছে। স্বাধীনতা লাভৰ আগতে গোটেই অবিভক্ত অসমৰ উচ্চতৰ শিক্ষাৰ ব্যৱস্থা বৰ বেয়া আছিল। নামনি অসমত গুৱাহাটীৰ কটন কলেজহে আছিল একমাত্ৰ উচ্চতৰ শিক্ষাৰ প্ৰতিষ্ঠান। উজনি অসমতো উচ্চতৰ শিক্ষাৰ ব্যৱস্থা কিছুদিন আগতেহে আৰম্ভ হৈছিল মাথোন। নলবাৰী, বৰপেটাৰ পৰা গোৱালপাৰা, ধুবুৰী, গৌৰীপুৰলৈকে উচ্চতৰ শিক্ষাভিলাষী ছাত্ৰবোৰৰ গতি আছিল গুৱাহাটী, শ্বিলং, কোচবিহাৰ নাইবা ৰংপুৰ। ল'ৰাবোৰৰ অৱস্থা যি কি নহওক ছোৱালীবোৰৰ অৱস্থা যে তাতকৈ বহুত বেয়া আছিল সেই কথা কোৱা বাহুল্য মাথোঁন। বিকল্প ব্যৱস্থা নথকাৰ কাৰণে বহু শিক্ষাৰ্থীয়ে যোগ্যতা আৰু ইচ্ছা থকা স্বত্বেও অৰ্থাভাৱতেই উচ্চতৰ শিক্ষালাভৰ পৰা বঞ্চিত হৈছিল। এই দুৰৱস্থাৰ সোনকালে অৱসান ঘটোৱাৰ কাৰণে স্থানীয় বুদ্ধিজীৱিসকলে চিন্তাভাৱনা কৰি আছিল। দেশ বিভাজনৰ দুবছৰ আগতে জিলা উপায়ুক্ত জহিৰুল চাহাবক সভাপতি আৰু স্থানীয় অধিবক্তা প্ৰয়াত ৰমনী কান্ত বসু ডাঙৰীয়াক সম্পাদক আৰু চহৰৰ কিছুমান গণ্যমান্য ব্যক্তিক লৈ প্ৰস্তাৱিত কলেজ এখনৰ কাৰণে পৰিচালনা সমিতি (Governing Body) গঠন কৰা হয়। সেই সমিতিত দুজন সহকাৰী সম্পাদকো আছিল- প্ৰয়াত অধিবক্তা সন্তোষ বসু আৰু জাহানুদ্দিন চাহাব।

কলেজ প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে এটা প্ৰস্তাৱ আছিল গৌৰীপুৰ ৰাজদৰবাৰৰ ঃ কলেজখন গৌৰীপুৰত ৰাজা প্ৰভাত চন্দ্ৰ বৰুৱাদেৱৰ নামত হব লাগে, ৰাজদৰবাৰে একলাখ টকা দিব, প্ৰয়োজনীয় মাটি আৰু অস্থায়ীভাৱে ৰাজবাড়ীৰ ঘৰতে কলেজৰ আৰম্ভণি হ'ব। আন এটা প্ৰস্তাৱ আছিল, লক্ষীপুৰৰ জমিদাৰ প্ৰয়াত জ্যোৎস্না চৌধুৰী ডাঙৰীয়াৰ পৰা। তেখেতৰ প্ৰস্তাৱ আছিলঃ কলেজখন তেখেতৰ দেউতাক ভোলানাথ চৌধুৰীৰ নামত হ'ব লাগিব, তেখেতেও একলাখ টকা দিব আৰু অস্থায়ীভাৱে কলেজ বহিব তেখেতৰ ধুবুৰী চহৰত থকা ঘৰতে। এই দ্বিতীয় প্ৰস্তাৱটো গ্ৰহণ কৰা হ'ল। ধুবুৰীৰ বৰ্ত্তমান স্কুলসমূহৰ সহকাৰী পৰিদৰ্শকৰ অফিচ আৰু জিলা স্কুল পৰিদৰ্শকৰ ঘৰটো আছিল লক্ষীপুৰৰ জমিদাৰৰ। তাতে কলেজ আৰম্ভ হ'ল। মূল ঘৰটোতে হ'ল- অফিচ, অধ্যক্ষৰ কোঠালী, অধ্যাপক সকলৰ কোঠালী, ছাত্ৰীবিলাকৰ জিৰণি কোঠালী আৰু পুথিভঁৰালৰ কোঠালী। দুটা অসম টাইপৰ নতুন ঘৰ বান্ধি আই, এ শ্ৰেণী আৰম্ভ কৰা হ'ল। তেতিয়াও গুৱাহাটীত বিশ্ববিদ্যালয় স্থাপিত হোৱা নাই। ১৯৪৬ চনত কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা অনুমোদন লোৱা হ'ল। ১৯৪৮ চনত গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰতিষ্ঠা হোৱাৰ পিচত এই কলেজৰ প্ৰথম দলৰ

ছাত্ৰ-ছাত্ৰীবোৰে এই বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প্ৰথম আই, এ, পৰীক্ষাৰ্থী হিচাপে অৱতীৰ্ণ হয়। সেই বছৰতেই আই এ পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হোৱা কিছুমান ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক লৈ স্নাতক শ্ৰেণী খোলা হয়। তেতিয়ালৈ প্ৰতিশ্ৰুত একলাখ টকাৰ ৪৪ হাজাৰ টকা পোৱা হৈছিল আৰু ইতিমধ্যে স্থানীয় ব্যৱসায়ী শিউ নাৰায়ণ তান্তিয়াৰ পুথিভঁৰালৰ বাবে দহ হাজাৰ টকাৰ দানেৰে কিছু কিতাপ কিনা হয়।

প্ৰতিষ্ঠাতা সভাপতি জহিৰুল চাহাবৰ প্ৰচেষ্টাত বৰ্ত্তমান কলেজৰ ঠাইত ৫৪ বিঘা পৰিমাণৰ ধান খেতিৰ মাটি ১৪ হাজাৰ টকা ক্ষতি পূৰণ দি অধিগ্ৰহণ কৰা হয়। ১৯৬১ চনৰ শিক্ষাবছৰত গোটেই কলেজখন বৰ্ত্তমান ঠাইলৈ আহে। ইয়াৰ আগতে পৰ্য্যায়ক্ৰমে আই, এচ-ছি আৰু বি, এছ-ছি শ্ৰেণীবোৰ ইয়ালৈ আহিছিল। আৰম্ভণিতে আই, এ শ্ৰেণীৰ পাঠ্য বিষয় আছিল- ইংৰাজী, মাতৃভাষা-অসমীয়া আৰু বঙলা, তৰ্কবিদ্যা, অৰ্থবিজ্ঞান আৰু পৌৰবিজ্ঞান যুগ্ম পাঠ্য চিভিক্‌ছ্‌, বুৰঞ্জী, গণিত, বাণিজ্যিক ভূগোল, অঙ্ক আৰু হিচাপ পৰীক্ষাৰ এটা যুগ্ম পাঠ্যক্ৰম, সংস্কৃত, আৰবী আৰু পাৰ্চী। প্ৰথম অধ্যক্ষ আছিল— ডঃ ফণীভূষণ ৰায়দেৱ। তেখেত আছিল ইংৰাজী আৰু দৰ্শনশাস্ত্ৰৰ এম, এ, আৰু তেখেতে ইংৰাজী আৰু তৰ্কবিদ্যা পঢ়াইছিল। চিভিক্‌ছ্‌ৰ অধ্যাপক আছিল মণিভূষণ দত্ত ডাঙৰীয়া। বুৰঞ্জী আৰু অসমীয়াৰ অধ্যাপক ডঃ প্ৰতাপ চন্দ্ৰ চৌধুৰী, গণিতৰ শ্ৰীমধুসূদন চট্টোপাধ্যায়, বাণিজ্য বিভাগৰ শ্ৰীসুৰেশ চন্দ্ৰ পাল, বঙলা আৰু সংস্কৃতৰ শ্ৰীশিশিৰ কৰশাস্ত্ৰী এম, এ (ডবল) আৰু আৰবী পাৰ্চীৰ শ্ৰীছাত্তাৰ, এম, এ (ডবল) আৰম্ভণিতে আছিল।

১৯৪৭ চনৰ শিক্ষা বছৰ আৰম্ভ হোৱাৰ লগে লগে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীবিলাকৰ আন্দোলনৰ ফলত অধ্যক্ষ ডঃ ৰায় কলেজ এৰি গুছি যায়। গণিতৰ অধ্যাপক চট্টোপাধ্যায়ো অধ্যাপনা এৰি গুছি যায়। অধ্যাপক কৰশাস্ত্ৰী আন কলেজলৈ গুছি যায়। শ্ৰীঅপূৰ্ব কুমাৰ বসুৱে বঙলা আৰু সংস্কৃতৰ অধ্যাপক হিচাপে যোগ দি হঠাতে গুছি যায়। তৰ্কবিদ্যাৰ অধ্যাপক হৈ আহিল মনীন্দ্ৰ নাথ ঘোষ। ইংৰাজীৰ প্ৰধান অধ্যাপক হ'ল জ্যোতি প্ৰসন্ন সেনগুপ্ত আৰু দ্বিতীয় অধ্যাপক শ্ৰীশান্তি ৰাম চট্টোপাধ্যায়। অধ্যক্ষ ডঃ ৰায়ৰ পদত্যাগৰ পিচত কটন কলেজৰ প্ৰাক্তন অধ্যক্ষ ৰায়বাহাদুৰ বিজয় চন্দ্ৰ সেনগুপ্তই নতুন অধ্যক্ষৰূপে যোগ দিয়ে। ইংৰাজীৰ দ্বিতীয় অধ্যাপক শ্ৰীশান্তিৰাম চট্টোপাধ্যায় ১৯৪৮ চনৰ শিক্ষা বছৰৰ আৰম্ভণিতে গুছি যায়।

গ্ৰীষ্মবন্ধৰ আগতে বুৰঞ্জী-অসমীয়াৰ অধ্যাপক ডঃ প্ৰতাপ চন্দ্ৰ চৌধুৰী, আৰবী-পাৰ্চীৰ অধ্যাপক ছাত্তাৰে চাকৰি এৰি দি গুছি যায়। ছাত্তাৰ চাহাব যোৱাত স্থানীয় ল'ৰাৰ উচ্চবিদ্যালয়ৰ আৰবী শিক্ষক প্ৰয়াত চাদুল্লা চাহাবে অলপ দিন আৰবী পঢ়াইছিল। তাৰ পিচত সেই বিভাগত আহিছিল শ্ৰীহাচান। নিজৰ বেয়া ব্যৱহাৰৰ কাৰণে তেওঁক কলেজ কৰ্ত্তৃপক্ষই চাকৰিৰ পৰা পিছত বৰ্খাস্ত কৰিছিল। অধ্যাপক বসু হঠাৎ গুছি যোৱাত ১৯৪৭ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত শ্ৰীবিজয় কৃষ্ণ ৰায় চৌধুৰীয়ে বঙলা বিভাগৰ অধ্যাপক হয়। সংস্কৃত অধ্যাপনাৰ বাবে অলপ দিনৰ বাবে স্থানীয় শ্ৰীমতী ভাৰতী স্যান্যাল বি, এ, অনাৰ্চক নিযুক্তি দিয়া হৈছিল। গণিত বিভাগত নিযুক্তি দিয়া হৈছিল স্থানীয় শ্ৰীগৌৰ সৰকাৰক। মই মাৰ্চ মাহৰ ৩ তাৰিখে আহি সংস্কৃত বিভাগত যোগ দিলো। অৱশ্যে অধ্যাপক ৰায়চৌধুৰী আৰু মোৰ চাকৰি কলেজৰ অৰ্থাভাৱৰ কাৰণে গ্ৰীষ্মবন্ধৰ আৰম্ভণিতে শেষ কৰি দিয়া হ'ল। আমি দুয়োজনে নতুন নিযুক্তিপত্ৰ পাই ২৬ জুলাইত আকৌ অধ্যাপনাৰ কামত যোগ দিলো। সিদিনাই গণিতৰ নতুন অধ্যাপক শ্ৰীপ্ৰদ্যুৎ কুমাৰ পালেও যোগ দিলে। নতুন শিক্ষা বছৰত বুৰঞ্জী আৰু অৰ্থবিজ্ঞান বিষয় লৈ স্নাতক শ্ৰেণী আৰম্ভ হ'ল অসমীয়াৰ নতুন অধ্যাপক হৈ আহিল অধ্যাপক, উপাধ্যক্ষ, অধ্যক্ষ প্ৰয়াত যাদৱ নাৰায়ণ দাস। ইংৰাজী, বুৰঞ্জী আৰু অৰ্থবিজ্ঞানৰ অধ্যাপকৰূপে যোগ দিলে যথাক্ৰমে শ্ৰীসুনীল কুমাৰ মুখোপাধ্যায়, প্ৰয়াত অমলেন্দু বেনাৰ্জী আৰু শ্ৰীৰমেন্দ্ৰ নাথ স্যান্যাল। তৰ্কবিদ্যা বিভাগৰ অধ্যাপক শ্ৰীমনীন্দ্ৰ নাথ ঘোষ ১৯৪৮ চনৰ শেষভাগত গুছি যায়। তাৰপিচত প্ৰয়াত বীৰেন্দ্ৰ লাল ভট্টাচৰ্য্য, শ্ৰীৰমেন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য আৰু শ্ৰীলালাই কিছুদিন অধ্যাপনা কৰি গুছি যায়। পিচত আহে শ্ৰীশান্তি শেখৰ বাগ্‌চি। স্নাতক শ্ৰেণীত দৰ্শন বিভাগ খোলাত দ্বিতীয় অধ্যাপক হিচাপে যোগ দিয়ে শ্ৰীজয়ন্ত কুমাৰ চক্ৰৱৰ্ত্তীয়ে। পৌৰবিজ্ঞান বেলেগ বিষয় হোৱাত বিভাগীয় প্ৰধান পদ গ্ৰহণ কৰে শ্ৰীকালীন্দ্ৰ নাথ নাথে আৰু দ্বিতীয় অধ্যাপক হৈ যোগ দিয়ে শ্ৰীসুভাষ চক্ৰৱৰ্ত্তীয়ে। অধ্যাপক শ্ৰীৰমেন্দ্ৰ নাথ স্যান্যাল গুছি যোৱাত অৰ্থনীতিৰ দ্বিতীয় অধ্যাপক হৈ আহিল শ্ৰীসুকুমাৰ দত্ত।

১৯৫৬ চনত মণিভুষণ দত্তদেৱে ধুবুৰী এৰি যোৱাৰ পিচতে অৰ্থনীতি বিভাগত দ্বিতীয় অধ্যাপক হিচাপে যোগ দিয়ে ক্ৰমে শ্ৰীউপেন্দ্ৰ বৰদলৈ, শ্ৰীসতীশ ব্ৰহ্ম, শ্ৰীৰুক্মিণী ৰায় আৰু শ্ৰীসুখেন্দু চক্ৰৱৰ্ত্তীয়ে। অসমীয়াৰ অধ্যাপক শ্ৰীদাস অধ্যক্ষ পদলৈ উন্নীত হোৱাত এই বিভাগত শ্ৰীভগগিৰী ৰায় চৌধুৰীয়ে যোগ দিয়ে। এই বিভাগৰ পৰা ডঃ সদানন্দ বেজবৰুৱা, ডঃ শ্ৰীমতী অনিমা বৰুৱা আৰু শ্ৰীউদ্ধৱ কলিতাই ইয়াৰ মাজতে অৱসৰ লৈছে। বঙলা বিভাগৰ পৰা অৱসৰ লোৱা আৰু গুছি যোৱা তিনি গৰাকী ব্যক্তি হ'ল— শ্ৰীবিজয়কৃষ্ণ ৰায় চৌধুৰী, ডঃ নিখিলেশ পুৰকাইত আৰু ডঃ নীৰেন্দ্ৰ নাথ দে। স্নাতক শ্ৰেণীলৈ সংস্কৃত বিভাগ উন্নীত হোৱাত দ্বিতীয় অধ্যাপক হৈ আহিছিল শ্ৰীৰঘুদেৱ গোস্বামী। তেখেত গুছি যোৱাত শ্ৰীউত্তম চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্যই যোগ দিয়ে আৰু ১৯৭৭ চনৰ জানুৱাৰী মাহৰ শেষদিনা মই অৱসৰ লোৱাত শ্ৰীভট্টাচাৰ্য্য এতিয়া এই বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক হৈছে। বাণিজ্য বিভাগৰ অধ্যাপক শ্ৰীসুৰেশ চন্দ্ৰ পাল ১৯৫০ চনত গুছি যোৱাত ক্ৰমে শ্ৰীনৰেশ চন্দ্ৰ গুপ্ত আৰু শ্ৰীভাওৱালে অধ্যাপনা কৰে। ইয়াৰ পিছত শ্ৰীঅমল কান্তি সেনে

যোগদান কৰে। কলেজৰ পৰা আই, কম শ্ৰেণী অৱলুপ্ত হোৱাত শ্ৰীসেনে অৰ্থনীতি বিভাগত যোগ দিয়ে।

সম্ভৱতঃ ১৯৫৩ চনত আই, এছ-ছি ক্লাছ আৰম্ভ হয়। ভৌত বিজ্ঞানৰ অধ্যাপক স্থানীয় প্ৰয়াত প্ৰশান্ত কুমাৰ গাঙ্গুলী আৰু ৰসায়নৰ শ্ৰীজগদীশ পালে যোগ দিয়ে। অধ্যাপক গাঙ্গুলী ১৯৫৬ চনত কলেজৰ পৰা গুছি যায়। তেখেতৰ ঠাইত আহিছিল বৰ্ত্তমান বছৰৰ অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতি ডঃ লক্ষ্মীনন্দন বৰা ডাঙৰীয়া। উদ্ভিদ বিজ্ঞানৰ অধ্যাপক আছিল শ্ৰীকেশৰ ডেকা। প্ৰাণীবিজ্ঞানৰ প্ৰথম অধ্যাপকৰ নাম মনত নাই। পিচত আহিছিল শ্ৰীভাৰত ভূষণ শৰ্ম্মা, শ্ৰীদীনকৰণ। ৰসায়ন শাস্ত্ৰৰ অধ্যাপক হৈ ক্ৰমে আহিছিল শ্ৰীপ্ৰভাকৰ মহাপাত্ৰ, শ্ৰীচিদানন্দ নন্দ, শ্ৰীৰাও, হৃদয়ানন্দ দাসগুপ্ত, শ্ৰীকৈলাশ নাৰায়ণ ত্ৰিবেদী, শ্ৰীদীপক চক্ৰৱৰ্ত্তী, শ্ৰীজহৰ দেৱ, শ্ৰীধাৱান, শ্ৰীকালীদাস পাল, ডঃ কৃষ্ণ গোপাল শৰ্মা, শ্ৰীঅনিল দেৱ আৰু প্ৰয়াত জয়ন্ত নাৰায়ণ দাস।

১৯৫৮ চনত বিজ্ঞানৰ স্নাতক শ্ৰেণী আৰম্ভ হয়। ভৌত বিজ্ঞানৰ অধ্যাপক হৈ আহে ডঃ কল্যাণ চৌধুৰী, শ্ৰীকুমাৰ, শ্ৰীবাৰীন্দ্ৰ কুমাৰ শৰ্মা, শ্ৰীআনন্দৰাম বৰবৰা, শ্ৰীপ্ৰভাত চন্দ্ৰ তালুকদাৰ, শ্ৰীপৰিতোষ চন্দ আৰু প্ৰয়াত সুৰেশ চন্দ্ৰ ৰায়। শ্ৰীমতী বনানী পালে কিছুদিনৰ বাবে এই বিভাগত অধ্যাপনা কৰে।

এই কলেজৰ পৰা আই, এ পৰীক্ষাত প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰিছিল- শ্ৰীখুৰছেদ আলমে, সপ্তম হৈছিল শ্ৰীনীতিৰঞ্জন ভট্টাচাৰ্য্য আৰু চতুৰ্থ হৈছিল শ্ৰীঅজিত কুমাৰ মুখোপাধ্যায়। কলাবিভাগত স্নাতক শ্ৰেণীত ডিষ্টিংচন (Distinction) পাইছিল শ্ৰীক্ষিতি ৰঞ্জন ভট্টাচাৰ্য্য আৰু শ্ৰীমতী দীপ্তি স্যান্যালে। এই কলেজৰ প্ৰথম দলৰ উত্তীৰ্ণ বি, এছ-ছি পৰীক্ষাৰ্থীসকলৰ ভিতৰত তিনিজনে ১ম, ২য়, ৩য় স্থান অধিকাৰ কৰি ডিষ্টিংচন পায়- শ্ৰীচান্দ মহম্মদ, শ্ৰীকে, জাৰ্মান আৰু শ্ৰীকালীদাস পালে। এই কলেজৰ যিসকল ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে পিচত স্নাতকোত্তৰ পৰীক্ষাত প্ৰথম স্থান লাভ কৰিছিল তাৰ ভিতৰত শ্ৰীৰত্নাকৰ ভাগৱতী (সংস্কৃত), শ্ৰীখুৰছেদ আলম (অৰ্থনীতি), শ্ৰীঅৰুণ দাস (বুৰঞ্জী), শ্ৰীমহম্মদ আলী (গণিত) আৰু শ্ৰীমতী সুদেষ্ণা ভট্টাচাৰ্য্য (সংস্কৃত); শ্ৰীমতী ভট্টাচাৰ্য্য স্নাতক পৰীক্ষাত সংস্কৃতত প্ৰথম শ্ৰেণীৰ প্ৰথম হৈ সেই বছৰৰ কলা বিভাগৰ শ্ৰেষ্ঠ স্নাতক আৰু স্নাতকোত্তৰ পৰীক্ষাতো শ্ৰেষ্ঠ অধি স্নাতক মৰ্য্যাদা লাভ কৰে। তেওঁৰ সহপাঠিনী শ্ৰীমতী মৌচুমী ভট্টাচাৰ্য্যৰ মাধ্যমিক পৰীক্ষাত প্ৰথম বিভাগত তৃতীয় আৰু স্নাতক আৰু স্নাতকোত্তৰ পৰীক্ষাত প্ৰথম শ্ৰেণীৰ দ্বিতীয় স্থান অধিকাৰ কৰে।

ইংৰাজী বিভাগৰ যিসকল অধ্যাপকে অৱসৰ লৈছে, ঢুকাইছে অথবা গুছি গৈছে সেইসকলৰ ভিতৰত প্ৰয়াত জ্যোতিপ্ৰসন্ন সেনগুপ্ত, শ্ৰীসুনীল কুমাৰ মুখোপাধ্যায়, প্ৰয়াত ভূপেন্দ্ৰ নাথ মুখোপাধ্যায়, শ্ৰীপূৰ্ণেন্দু বিকাশ ভট্টাচাৰ্য্য, শ্ৰীবন্দোপাধ্যায় (দৰ্শন আৰু ইংৰাজী ডবল এম, এ), শ্ৰীপাল সিং, শ্ৰীৰাও, প্ৰয়াত দক্ষিণাৰঞ্জন কৰ চৌধুৰী, প্ৰয়াত গণপত ৰায় চতুৰ্বেদী, শ্ৰীযতীন্দ্ৰ নাথ, ডঃ মানিক লাল মুখোপাধ্যায়, শ্ৰীমঙ্গলা প্ৰসাদ ত্ৰিপাঠী আদি। পৌৰ বিজ্ঞান বিভাগত শ্ৰীকালীন্দ্ৰ নাথ নাথ, শ্ৰীসুভাষ চক্ৰৱৰ্ত্তী। গণিত বিভাগত শ্ৰীমধুসূদন চট্টোপাধ্যায়, শ্ৰীদেৱ শিৰোমণি, শ্ৰীঅজিত চৌধুৰী, শ্ৰীহবিবৰ ৰহমান। শ্ৰীৰহমানে কিছুদিন ডেমনেষ্ট্ৰেটৰ (Demonstrator) হিচাপে থাকি এম, এছ-ছি পৰীক্ষাত ১ম শ্ৰেণীৰ ২য় হৈ পাছ কৰি গণিত বিভাগত অধ্যাপনা কৰে। এই বিভাগৰে উপাধ্যক্ষ শ্ৰীপ্ৰদ্যুৎ কুমাৰ পালে ১৯৭৮ চনত অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। বাণিজ্য বিভাগত শ্ৰীঅমল কান্তি সেন, শ্ৰীঅনিল শৰ্ম্মা, শ্ৰীঠাকুৰে অধ্যাপনা কৰিছিল (বৰ্ত্তমানে এই বিভাগ লুপ্ত)। বুৰঞ্জী বিভাগত প্ৰয়াত অমলেন্দু বন্দোপাধ্যায়, প্ৰয়াত মনীন্দ্ৰ নাথ চক্ৰৱৰ্ত্তী, শ্ৰীশৈবাল সেনগুপ্ত আৰু উদ্ভিদবিজ্ঞান বিভাগৰ পৰা শ্ৰীশৈলেশ্বৰ গোস্বামী, শ্ৰীলক্ষেশ্বৰ ডেকা।

অধ্যক্ষ পৰম্পৰাঃ প্ৰয়াত ফণীভূষণ ৰায়, প্ৰয়াত বিজয় চন্দ্ৰ সেনগুপ্ত, প্ৰয়াত জ্যোতিপ্ৰসন্ন সেনগুপ্ত (কাৰ্য্যবাহী) প্ৰয়াত পদ্মেশ্বৰ গগৈ, প্ৰয়াত যাদৱ নাৰায়ণ দাস, শ্ৰীকালীন্দ্ৰ নাথ নাথ, শ্ৰীকৈলাশ নাৰায়ণ ত্ৰিবেদী (ভাৰপ্ৰাপ্ত), শ্ৰী মঙ্গলা প্ৰসাদ ত্ৰিপাঠী (ভাৰপ্ৰাপ্ত)।

উপাধ্যক্ষ পৰম্পৰা ঃ

প্ৰয়াত মণিভূষণ দত্ত, প্ৰয়াত যাদৱ নাৰায়ণ দাস, শ্ৰীপ্ৰদ্যুৎ কুমাৰ পাল, শ্ৰীবিজয় কৃষ্ণৰায়চৌধুৰী, প্ৰয়াত অমলেন্দু বন্দোপাধ্যায়, শ্ৰীশান্তিশেখৰ বাগ্‌চি, শ্ৰীঅমল কান্তি সেন, শ্ৰীকৈলাশ নাৰায়ণ ত্ৰিবেদী শ্ৰীমঙ্গলা প্ৰসাদ ত্ৰিপাঠী। ওপৰোক্ত তালিকাত এতিয়ালৈকে কাম কৰি থকা অধ্যাপক সকলৰ নাম যথাসম্ভৱ বাদ দিয়া হৈছে।

সম্ভৱত ১৯৫৪ চনত ধুবুৰীত প্ৰয়াত অধ্যক্ষ ত্ৰৈলোক্যনাথ গোস্বামীদেৱৰ সভাপতিত্বত অসম ৰাজ্যিক কলেজ শিক্ষক সংস্থাৰ অধিবেশন অনুষ্ঠিত হয়। আকৌ বহুদিন পিচত এই সংস্থাৰ আৰু এখন অধিবেশন ইয়াত হৈছিল।

কাৰ্য্যবাহী অধ্যক্ষ প্ৰয়াত জ্যোতিপ্ৰসন্ন সেনগুপ্তৰ সময়ত ভাৰত চৰকাৰৰ উদ্বাস্তু পুনৰ্বাসন বিভাগৰ পৰা এই কলেজে একলাখ টকাৰ অনুদান পায়। সেই সময়ৰ উদ্বাস্তু পুনৰ্বাসন মন্ত্ৰী প্ৰয়াত মেহেৰচাঁদ খান্নাই এই কলেজৰ ঘৰৰ দুৰ্দশা দেখি এই অনুদান মঞ্জুৰী দিয়ে। তেতিয়া কলেজৰ ঘৰৰ ভিতৰত গৰু আৰু মানুহৰ সহ অৱস্থান আছিল। এই অনুদান গ্ৰহণ কৰা সম্পৰ্কত মতানৈক্য হলেও কটন কলেজে এনে ধৰণৰ অনুদান গ্ৰহণ কৰাৰ পাচত এই কলেজেও সেই অনুদান গ্ৰহণ কৰে। ইয়াৰ আগতে ৰাজ্য চৰকাৰৰ পৰা এই কলেজে কোনো আৰ্থিক অনুদান পোৱা নাছিল। এই টকাখিনি পাই কলেজৰ নতুন ঘৰ নিৰ্মাণৰ বাবে বৰ সহায় হয়। গভীৰ পৰিতাপৰ বিষয় যে এতিয়ালৈকে কলেজৰ প্ৰতিষ্ঠাতা সম্পাদক আৰু প্ৰাণপুৰুষ প্ৰয়াত ৰমনীকান্ত বসু প্ৰমুখ্যে ব্যক্তিসকলক কলেজ কৰ্ত্তৃপক্ষ আৰু বিশ্ববিদ্যালয়ে যথাযোগ্য সন্মান দেখুৱা নাই। ❑

B. N. College - Its Birth

Dr. A. E. Md. K. Zaman
Principal,
B. N. College, Dhubri.

It is indeed a great pleasure for all of us that a college to cater to the need of higher education in Assam came into its glorious existence in pre-Independence days for the unlinching devotion and enthusiastic endeavour of some devotees of higher education, who are no longer with us today to guide us for further development of educational scenerio of Assam. B.N. College being the premier seat of learning in the western part of Assam had so far earned many a laurels for the State. It is beyond the scope of this write-up to enumerate and expose the unique distinctions which this institution could maintain. The students and teachers, for whom B.N. College shall remain ever proud of, may kindly excuse us. Let us take that we all share the pride of the unique distinctions it could maintain in the State and help augment the Sscholastic and academic growth of the College.

We can envisage from the proceeding book of the managing committee of "Dhubri College" that public meeting was held on 26th August, 1944 at 9 A.M. in Dhubri Govt. Highschool premises to consider the feasibility of a College and devise the ways and means to establish the same with both the arts and science stream at Dhubri. The meeting was presided over by late (Mr.) Zahirul Huq Esqr, the Deputy Commissioner of the erstwhile Goalpara district and was attended by prominent persons like Rai Bahadur B.M. Dutta, Rai Bahadur A.K. Ghosh, Khan Bahadur Abdul Mozid Ziaos Shames, Mr. R.K. Bose, Mvi. Jahanuddin Ahmed and many others. Mr. Z. Huq was voted to the chair on the motion of Late lamented (Mr.) Ramani Kanta Bose. A resolution to establish "Dhubri College" was proposed from the chair which was supported by Rai Bahadur A.K. Ghosh, MLC, Mvi. Jahanuddin Ahmed, MLA, Mr. Mukunda Narayan Barua, Mr. R.K. Bose and Mr. S.K. Bose. They also formed the Dhubri College Committee with Mr. Huq as President and Mr. Ramani Kanta Bose and Mr. Santosh Kumar Bose as Secreteries. Later on, in a meeting held on 3.9.'44 they decided to collect money for "Dhubri College Fund". During this period a letter from Late Pramathesh Chandra Barua (dated Calcutta, the 30th November, 1944) drew the attention of the members and the letter was discussed in a meeting held on 16th January, 1945. It was all about the site selection and nomenclature. There were two proposals on the subject. Late P.C. Barua of Gauripur's Zaminder family wanted the college to be named after his father late Raja Pravat Chandra Barua and establish the same at Gauripur. The other proposal emanated from Mr. Jyotsna Nath Chowdhury (Zaminder of Mechpara) who also expected the college to be named after his father Late Bhola Nath Chowdhury of Lakhipur. Mr. Jyotsna Nath Chowdhury proposed to offer rupees one lakh in addition to the facility of using the lands and buildings at Dhubri belonging to his mother till such time as it would be possible for the "Dhubri College" to shift to its permanent site and habitation. Mr. J.N. Chowdhury did not attach any condition as regards to location and was agreeable to establish it at Dhubri.

However, there remained one condition, regarding the nomenclature, to be fulfilled. The condition of nomenclature mooted by Mr. J.N. Chowdhury was favoured by the executive committee in the meeting held on 29.4.'45. (The process was very much boosted by a letter dated 28.4.'45 from late S.N. Tantia Esqr. wherein he expressed his inclination to donate a sum of Rs. 17,000/- (Rupees seventeen thousand only) for the college library. In the executive committee meeting dated 20th May, 1945, the terms and condition of the aforesaid letter were accepted and thus S.N. Tantia Library of B.N. College came into being.) In the same meeting with Mr. Z. Huq as the chairperson. Rai Bahadur B.M. Dutta raised the question of distribution of works amongst the three Secretaries i.e. Mr. R.K. Bose to be responsible for correspondence and keeping the minutes of the meetings and Mr. S.K. Bose for the maintenance of the accounts. It is worth mentioning that Mvi.Jahanuddin Ahmed was also a Secretary along with Mr. R.K. Bose & Mr. S.K. Bose as envisaged from the proceedings of the meeting of E.C. dated 19.8.'45.

A new development took place meanwhile. Mr. M.R. Mitra, I.C.S replaced Mr. Huq. who left Dhubri on transfer. Mr. Mitra assumed the charge of Deputy Commissioner of Goalpara district and

became the President of Managing Committee of Dhubri College. An advertisement was made for the posts of Principal and Professors vide M.C. meeting dated 25.2.1946.

After Mr. Mitra, Mr. G.P. Jarman Esqr, the Deputy Commissioner of the then Goalpara district became the President of the Dhubri College's executive committee (or managing committee) and the first Principal of the college Dr. Phani Bhuson Ray, M.A. Ph.D. was appointed. The 2nd and 3rd nominees for the post of Principal were Dr. Pramatha Nath Mitra, M.A., D.Sc. and Prof. Mani Kanta Ganguly respectively. This very selection really reveals the scholastic taste of the persons who were at the helm of the affairs for the establishment of a college at Dhubri. The engagement of Bijni Hall and also a house of Ward No. II belonging to Mr. B.M. Dutta was approved for the use of staff and the students as hostel. A resolution (M.C. meeting dated 9th June '46) was adopted to hold the inaugural ceremony of the college by the 1st part of July '46 inviting the Vice-Chancellor of Calcutta University, D.P.I. of Assam and Mr. Huq which probably could not be held on the 1st part of July '46. In that very meeting (9.6.'46), under the Presidentship of Mr. G.P. Jarman Esqr., the matter relating to the promised donation of Rs. 1 lakh was discussed and a resolution was adopted finally to name the "Dhubri College" as "Bhola Nath College, Dhubri". Thus, the B.N. College was born and the students of the western part of the Assam became the active recepients of the knowledge on the prescribed syllabi of Calcutta University from the learned teachers from 16th August, 1946.

When the Gauhati University was established in 1948 it became one of the affiliated Colleges of the university. Today it can claim to have fared better than all other colleges in Assam (i.e. 162 colleges under the deficit system of grants-in-aid and all inclusively 235 deficit and science colleges). It could produce a graduate at the lowest possible cost of Rs. 12,383/- (Rupees twelve thousand three hundred eighty-three only) as per the statistics prepared by D.P.I. (H.E.) & G.U. It has been imparting higher education to around 3000 students, annually enrolled from amongst the 5 million students admitted to 8210 colleges in India which are being governed by 13 central universities, 151 state universities 36 deemed universities and 14 institutions of national importance. So, stocastically speaking the contribution of B.N. College towards the uplift of the higher education in India is significant as there is provision to teach from (+2) stage upto P.G. level and the results of the examinations have always been better. The college has in its possession a little more than 48 *bighas* of land at present even after donating 4 *bighas* of land to Bidyapara H.S. School, situated in the northern part of B.N. College. So, there is enough scope for us to go ahead with various infrastructural developments with a view to making it a centre of excellence. ❑

Impact of Madhava Kandali on the Social life of the Assamese

Dr. Nikhilesh Purkait
M.A., Ph.D., D. Litt. (Cal)

The Ramayana is a sacred book to the Hindus. It portraits the social, religious and cultural life of the Hindus. Morever it is regarded as the store-house of the highest form of learning materials. Rabindranath Tagore said, "The main characteristic of the Ramayana is that it sets the home life against a wider canvas. The Ramayana has shown how far can go the sons' submissiveness to the father, selfsacrifice of brother for brother, devotion between husband and wife and king's duty towards his subjects." Its antiquity notwithstanding, its lofty and elevating thoughts and ideas still appeal to the modern mind and it has been translated into various regional languages in the mediaeval India.

Madhava Kandali : Madhava Kandali, the poet-laureate, was born in a Brahmin family of Nowgaon district of Assam, at the end of forteenth century. The poet introduced himself as "Kaviraj Madhava Kandali" and said that at the request of Srimahamanikya, the Jayantia King of Jayntapur, he rendered the Ramayana into Assamese verse. Most probably, he obtained the title of 'Kaviraj' either from the king who patronized him or from the learned people of Assam. And as regards the word 'Kandali', it was perhaps a title given to a learned poet. Of course, the ambassador of the Ahom king was also called 'Kandali.' The poet of the Ramayana was known as Kandali because of his celebrity for erudition. Madhava Kandali was a great devotee of Rama. He mentioned the name of Rama many times in his writing. This is what we get from his own account of his personal life and no other source gives any more information about the poet.

Ramayana of Madhava Kandali : Madhava Kandali rendered Valmiki's Ramayana into Assamese verse. He has not always been strictly faithful to the original; he made many additions, alternations etc., perhaps keeping in view the prevailing local conditions. Madhava Kandali infuses local colour and settings with a view to popularize the Ramayana to the Assamese people. The poet has mentioned it in a straight forward manner in the 'Kiskindhya Kanda'

'Valmiki racila sastra gadya padya chande
Tahaka bicar ami karia prabandhe.
Aponar mate artha yimat bujilo
Sankshep karia taka pada biracilo.
Samasta rasak kone bujibak pare
Pakshi saba urai yena paksha anusare.
Kabi saba nibandhai loka byabahare
Kato nija kato labha katha anusare."

("Valmiki composed the Ramayana in various rhymes. I have followed him with great care and I have composed verses in concise form in accordance with the meaning understood by me. Who can appreciate all the 'rasas'? It can be done only as the birds fly as their wings enable them. The poets compose in such a way so that the people can understand them. They make their speech short and long according to the topic.")

Madhava Kandali claims in the 'Lanka-Kanda' that he has composed the Ramayana in seven cantos and has given the substance avoiding unnecessary details:

"Sat Kanda Ramayana padabandhe nibandhilo lambha parhari sarodhrito."

But in fact, only five cantos- 'Ajodhya', 'Aranya,' 'Kiskindhya', 'Sundara' and 'Lanka' have came down to us. The 'Adi' and the 'Uttarakanda' are not available; either they have not been written at all by Madhava Kandali ('Sat Kanda' as said by Madhava Kandali in the 'Lanka-Kanda' is an error of the scribe) or if written by him, have been lost. Sankaradeva (1450-1569), a great admirer of Madhava Kandali, wrote 'Uttarakanda' himself and made his chief disciple Madhavadeva write the 'Adi Kanda'.

Madhava Kandali versus Krittibasa Ojha : Tradition goes that Madhava Kandali composed the Ramayana before the Bengali poet Krittibasa Ojha. But Krittibasa was more popular to the Assamese people than Madhava Kandali. Even today, Madhava Kandali is unknown to many people in the lower Assam region. They know only Krittibasa. Becasue Krittibasa was printed and published one hundred and fifty years ago, if not more, whereas Madhava Kandali was printed and published in 1899 A.D. I quote Dr Birendranath Dutta, an Assamese scholar (who is at present professor and adviser in the Department of Traditional Culture and Art Forms, Tezpur University,

Assam), who wrote in the commemorative volume of Madhava Kandali published in 1952 :

"It should be taken for granted in the begining from at least one hundred years back during which printed Krittibasi Ramayana was easily available in Assam, Krittibasa has become so much popular in Assam that it has become a tradition to keep and read the Ramayana of Krittibasa in almost every literate family of Assam. Till now many old people in Assam know only one Ramayana and that is the Ramayana of Krittibasa. After Kandali's Ramayana was published and made easily obtainable, being used by a few, popularity of Kittibasa remains intact among the common people of Assam, particularly in lower Assam, for its theme, if not for language.

Madhava Kandali in daily life : The educated society of Assam has come to realize the importance of Kandali's Ramayana. Literary and lingustic assessment is being made by the scholars. Common people are also coming forward to welcome it. In upper Assam, the Assamese people have already received Madhava Kandali wholeheartedly. They read him with great devotion because they believe that this will wipe out the sins committed by them. Time may come when people of upper Assam will completely forget Krittibasa and cite the name of Madhava Kandali only.

In most of the villages of upper Assam the common people read Madhava Kandali daily. It is the duty of the children as well as the illiterate mass to hear Ramayana from the seniormost member of the family. It is read from the original and then is interpreted in plain Assamese with a motive to build the character of the children and the illiterate people. Common people come from all corners of the society irrespective of caste and creed. Thus, Madhava Kandali helps to integrate the people and bring them to a common platform to herald nationalism and selfconciousness.

Impact of Madhava Kandali on Mediaeval Assamese Literature: In the 'Uttarkanda' of the Ramayana, Sankaradeva referred to Madhava Kandali as a flawless poet:

"Purba kabi apramadi Madhava Kandali adi biracila pade Ramakatha."

It proves that Madhava Kandali's Ramayana attracted the celebrated poets of mediaeval Assamese literature. Sankaradeva did not compose the whole Ramayana because of the superiority of Madhava Kandali. He also asked his disciple Madhavadeva to compose only the 'Adikanda'. If these two Kandas were available, then Sankaradeva and Madhavadeva might not have taken the trouble of completing the former's lost two 'Kandas'.

In the sixteenthly century, Durgavara Kayastha composed the "Giti-Ramayana" in which the theme was taken from Madhava Kandali's Ramayana. Later Ananta Kandali also did the same thing while he composed his Ramayana. Raghunath Mahanta (18th century) was famous among the followers of Madhava Kandali. He composed the Ramayana is Assamese prose. So he called it "Katha-Ramayana". He wrote only first four Ka. das of the Ramayana. Yet it has got a particular place in the history of Assamese prose literature for its sweet style.

Thus, Madhava Kandali played an important role in the formation and development of the mediaeval Assamese literature by rendering Valmiki into Assamese verses. His Ramayana will remain as a sacred thing to the people of Assam because of its picturesque descriptions of incidents and characters. ❒

From the leaves of B. N. College magazine.

" Thus nature renews life and landscape and the old order changes, yielding place to a new."

Cyclic Order— Prof. K. Zaman
[B. N. College Magazine, 17th issue 1970-71]

Banking Facilities in the North Eastern Region of India

Dr. Gopal Bardoloi

Introduction : The existence of a well organised money market is indispensable for economic progress. Economics have found a close association between the level of economic development attained by an economy and its degree of monetisation measured in terms of structure and operational efficiency of the financial institutions. A developed economy is invariably characterised by a high degree of monetisation. The isolated and backward economy of the NE region reveals considerable weakness in the structure and in operational effeciency of the finanacial institutions. The process of monetisation in the region started only when it came into closer contact with the British-India during the last century. The process started gathering momentum since the begining of the World War II, but the region still remains undermonetised.

The main constituents of banking are indigenous bankers and money lenders, modern commercial banking, cooperative banking, post-office savings banks and various investment and financial corporations. The aim of this paper is to present a brief outline of the history of indigenous banking and growth of commercial banking in the NE region.

Indigenous banking : The history of indigenous banking in this region is shrouded in obscurity. Money lending was not much in vouge among the indigenous people in the past— the affluent section used to hoard cash and valuable ornaments in their houses and those in acute poverty used to count upon the help of the co-villagers in the form of doles of paddy or facilities for cultivation. With the growth of tea industry since the early part of the 19th century, a number of enterprising *Marwari* firms came up and established their business. In the early stage of their existence, these merchants were engaged in trading—pure and simple— but subsequently many of them started operating as indigenous bankers, probably as a 'sideline' to their main business. In many towns of Assam Valley, the banking business tended to confine to large *Marwari* firms which received deposits and advanced loans against interest. These firms did not invite deposits publicly; the local people who appeared to have confidence in these firms voluntarily deposited their savings against interest. Although no passbooks were issued to the depositors, these bankers frequently issued deposit receipts. Some of the merchants succeded in mobilising savings in the rural sector also. The indigenous bankers maintained no seperate accounts of their banking business from those of the general business.

The structure of rural credit in the region has been characterised by the preponderance of money lenders. In the past, the private money lenders were the only source of credit to the rural population and even now, continues to dominate the rural credit scene. The private money-lenders, especially the *Kabuliwalas* who formerly confined their money lending business in urban areas and among tea garden workers, also entered the villages and charge exhorbitant rate of interest.

Modern Commercial Banking : As the major component of the organised banking and credit system, the commercial banks have to play a vital role in the economic development of a country or region. The network of commercial banks constitute the vital component of financial infrastructure in an economy and are expected to serve as the main arteries for the mobilisation of community's savings and channelisation of it for productive utilisation in order to facilitate rapid economic transformation through increased capital formation. But the part played by the commercial banks in the economic development of this region has been far from being satisfactory.

The development of commercial banking in India is characterised by marked regional variations. The banking facilities in the country tended to be polarised in the comparatively advanced regions while the backward regions had to remain content with grossly inadequate banking facilities. The isolated and backward NE region, as a whole, lagged far behind of other parts of the country. The entire region had only 53 bank offices in 1959 and 73 in 1973 constituting a meagre 1.1 and 1.2 per cent of the nation's total respectively.

The history of modern joint-

stock banking in the region is of a comparatively recent origin. At the end of the first quarter of the present century, only a few small banks were operative in a still fewer urban localities. The locally promoted Gauhati Bank was established in 1926. One of the constituents of the United Bank of India opened it's first branch in this region in 1933 in Silchar; two more branches were opened in the subsequent years at Gauhati and Shillong.

During the pre-World War II period, the region had only a few bank offices. With the advent of the War, the region experienced mushroom growth of banks. But most of them fell victim during the nationwide crisis of 1948-49.

The nationalisation of the 14 major commercial banks in July, 1969 is a Landmark in the banking history of the country. One of the objectives of bank nationalisation has been extension of banking facilities to the un-and under-banked localities and the Lead Bank Scheme was prepared for this purpose. Over the years after nationalisation, the NE region also experienced manifold increase in the number of bank offices, but still constitute only 2.88 per cent of the country's total and compares unfavourably with many of the States. The increase in the number of bank offices seem to present an impressive picture and the remarkably improved population to bank ratio also corroborate such a notion. But the impressive picture is more apparent than real. The bank offices are largely concerted in the State Capital, district and subdivision headquarter town, leaving vast areas either unbanked or underbanked. After all, the population-bank ratio is a very crude measure of banking presence and it often fails to reflect the actual position owing to its susceptibility for vitiation by centralisation of bank offices. By and large, it appears that a larger segment of the region's population is yet to be served by banks within a reasonable distance from their residences, expecially in the hilly areas.

It is often claimed that the proportion of bank offices in the rural areas to the total number of bank offices has gone up substentially following nationalisation, indicating thereby improvement in banking facilities in the hitherto un-or under-banked areas of the region. Available data also reveal that about 90 per cent of the bank branches in the region in 1992 were located in rural and semi-urban areas, corroborating thereby the above mentioned view. But such a notion deserves a careful scrutiny.

Classification scheme followed by banks differs substantially from that of the population census and the possibility that most of the rural bank branches opened under the Lead Bank scheme are clustered in the small Census urban Localities, which are classed as rural under bank's area classification, cannot be ruled out.

The volume of deposit mobilised and credit advanced by the public sector bank in the NE region has increased over time since 1969, but the region's share in the national total worked out at 1.6 and 1.2 per cent respectively in 1991. The expansion of credit flow of the banking sector in the region fell short of expection due to the weakness both in deposit mobilisation and advancement of credit-deposit ratio. Barring Manipur, the ratio in the remaining NE States compares unflavourably with the national average as well as with many other Indian States. The low ratio is also indicative of the fact that bulk of the deposits mobilised in the region by the public sector banks are being drained out and invested elsewhere.

In respect of priority sector lending, the performance of the public sector banks in NE region appears to be satisfactory. The share of priority sector in bank credit as on March-end, 1994 for NE States are as follow—Assam (55.7%), Manipur (71.6%), Meghalaya (53.3%), Nagaland (67.4%) and Tripura (70.2%).

At present, there are 11 regional Rural Banks operating in NE region of which 5 are in Assam and 1 each in other NE States. As on December-end 1991, there were 753 branches in the region (406 in Assam, 91 in Arunachal Pradesh and 8 in Nagaland). The credit-deposit ratio for the region as a whole works out at 82.8 in December-end, 1991 and copares favourably with those of the public sector banks.

Problems of banking Development : The NE region possess enormous potentiality for development and the banking sector has a crucial role to play in transforming the potentiality into reality. But the banking sector's role has been unsatisfactory. The basic weakness of the region's banking sector has been non-existence of adequate number of bank offices, specially in the hilly areas and the low operational efficiency of the existing branch network. The factors responsible for such sorry state of affairs include low population density, inadequate infrastructure, insufficiency of trained personnel, inadequate security arrangements, market limitation, unsuitable banking practice, inadequate feed-backs and monitoring problem in mortgaging land.

It would be utopian to simply

wait till the fulfillment the prerequisites to facilitate smooth development of banking in the NE region. It is essential to evolve a suitable working strategy for expanding the credit flow of the banking sector in the region. In Order to tackle the problem of inadequacy of banking presence, it may be worthwhile to open a chain of simple type branches or even mobile branches in the sparesely populated areas. The policy of recruitment of bank personnel should have more regional orientation and the problem of insuffficiency of trained personnel can be overcome to a great extent by initiating crash training programme. Effective steps should be taken for providing adequate infrastructural facilities. Steps should also be taken for liberalising the terms, conditions and procedures relating to deposits, advances etc in view of the peculiar socio-economic problems of the people in the rural and hill areas of this backward region.

Select References :

1. Govt of Assam, District Gazeteer, Darrang District (1978)
2. Dr. R.K. Patil, Problems of Banking Development in North Eastern region (Mimeo, 1976)
3. Dr. P.C. Goswami, The Economic Development of Assam, (2nd Edition, 1988).

Table 1 : Distribution of Bank Officer, Per Capita Bank Deposit and Credits, Credit-Deposit Ratio and Number of Bank Offices per lakh population, 1969=95 (Select States)

States	No. of offices as on June-end		Per Capita Bank		Credit-Deposit Ratio (%) June-end	No. of bank offices per lakh Polulation, March-end
	1969	1995	Deposit (Rs) March, 1993	Credit (Rs) March 1993	1995	1993
1. Andhra Pradesh	444	3451	2089	1672	82.6	7.03
2. Assam	67	818	1190	580	39.1	5.46
3.Arunachal Pradesh	-	49*	2319	319	17.0**	7.87
4. Bihar	269	3031	1286	499	31.4	5.67
5. Gujarat	750	3024	3908	2048	47.2	8.29
6. Haryana	140	1037	3076	1707	44.0	7.81
7. Kerala	331	1753	4030	1961	43.4	9.91
8. Karnataka	510	2878	2972	1271	72.2	9.64
9. Maharastra	946	4692	8267	5058	79.2	7.18
10. Manipur	2	56	572	482	60.6	4.63
11. Meghalaya	7	127	2579	435	14.5	9.80
12. Mizoram	-	58*	1638	342	23.0	10.87
13. Nagaland	2	62	1998	807	35.3	5.79
14. Orissa	96	1326	1134	756	54.6	6.71
15. Punjab	290	2025	6243	2654	41.2	10.69
16. Tamilnadu	721	3551	3356	2924	94.9	7.82
17. Tripura	5	62	1223	713	37.1	6.53
18. Uttar Pradesh	639	5383	1828	774	35.4	6.15
19. West bengal	428	3331	3507	1832	54.2	6.23
N E States	83	1261	-	-	43.0**	-
India	6669	43720	3233	1959	61.7	7.24

Note : * Relates to march end, 1992 **Relates to December 1991
Source : G. O. I. Economic Survey, 1995-96; NEC, Basic statistics of North Eastern region, 1992; G.O.A, Statistical Handbook Assam, 1994.

Some of the Burning Educational Problems of Assam and their Remedial Measures

K. N. Nath
Ex-students and Retired Principal,
B. N. College Dhubri.

Introduction : Human beings need education because they are destined to be real men. Children grow and develop some qualities under the care of nature and nature of parents. They are sent to the schools to become human. So, social control and environment should be always in favour of making a child a good man.

In Assam, about 75% families live in educationally backward villages. To grow intuition, innovation, aptitude, mental and moral strength of readiness children are left to the care of innocent and ignorant mothers.

Assam has got very few residential educational institutions to provide condition for sharpening mental faculties and fostering secular character of international discipline for the student community. Assam is a fertile land of various linguistic, religious and ethnic groups with their respective cultures. Education should encourage the bond of unity in diversity and move to the rural areas to embrace ST, SC and bring out to light the women and other weaker sections of the community.

According to 1991 census report, the literacy rates in Assam are— male 62% and female 44%. In Kerela male— 94% and female 87%. The total literacy rate in the India is 52% with male literacy level of 64% and female 39%. On the other hand in Dhubri district the literacy rates are— male 36% and female 22 %. So, the Dhubri district along with other educationally backward districts of Karbi Anglong, Marigaon, and Darrang have been taken up in 1993 for universalisation of primary education under District primary education programme with financial help of World Bank. The variation of literacy rates across the different region show a poor progress in removing imbalance in education in Assam.

General Causes : Illiteracy, backwardness and regional imbalance are impediments to Assam's socio-economic and political progress. Education has not develop all those capacities in individual which can enable him to control his environment and fulfil his possibilities. Assam is lagging behind in application of science and technology to agriculture, industry, medicine for better food, and health. Assam has not been able to provide knowledge and skill to human and natural resources to consolidate self-reliant life. There is no diversified training institutions to cater to the needs of generating manpower. Even after independence of India the authorities have not taken serious steps to formulate policies and design curricula to meet the regional problems of disintegration on caste, creed and ethnic considerations. There is no proper assessment of psychological motivation of creative activities and ability to learn the value of education in a democratic and secular system of state. So, pleasant and stimulating environment of education is considered to be unattainable to make life joyful and prosperous in Assam.

Particular Causes : *Social*- After independence, mistake was committed by not overhauling thoroughly the educational system in Assam. The present generation has now been paying for it. In spite of giving satisfaction, education has been tiring and frustrating the younger section of the society. Youths are unhappy in the present environment of education and they feel suffocated by uncertainity of their future lives. There is quantitative changes in the field of education, but quality appears to be deteriorating. The basic purposes of education to create skills and knowledge with scientific outlook and commitment to peace and progress are yet to be achieved. In Assam the system of education has not continued to evolve, diversify and extend its reach and coverage to all sections of people. The environment to create a new design to develop educationally backward communities has failed to evoke response from them. The constitutional provision of social justice and equality have come under increasing strain.

Some leaders are involving the students community in movements on the issues of caste, creed, language, customs etc. and ask

them to organise and lead strike, processions in the street and to close down educational institutions for days together.

Educational : Due to pressure, a large number of students are admitted into a single class making intensive coaching, transmission of knowledge and assessment of performances of students difficult. Those who can not assimilate the subject, go stray and create indiscipline. If admission to student is not given on merit basis, complaint in the court of law is preferred and admission get delayed. There are complaints by students for class rooms., library books, facilities for games and sports etc. and if their demands are not conceded to they resort to strike.

In formulating curricula no step is taken to foster an understanding of diverse cultural and social sections among students. The curricula are found separating teaching from values and theory from practical applications. The number of drop-outs is increasing day by day and the backlog is creating social problems.

Adoption of unfair means in the examination by candidates is creating nuisance to the invigilators and occasionally the candidates, caught red-handed for copying, threaten the invigilators with dire consequences. The authority by relaxing attendance norms in the class has done more harm then good. It encourages students to be irregular to receive lectures. The mushroom growth of educational institutions with ill-equiped teachers, teaching aids, buildings and library, funds are also responsible for indiscipline in the educational institutions. Some of the students even demand for cacellation of periodical and test examinations on such issues, and they succeed to get mass support.

Students Movements : Participation of students in the movements for national or some good cause can not be challenged. They are the future citizens to preserve and protect their culture. Involvement of students in the 'Language' and 'foreigners detection and deportation movements' in Assam got support from general mass people at the cost of learners' precious academic life. The movements for separate land for some ethnic groups in Assam also involved students who had to sacrifice their academic careers for a certain period. Once academic atmosphere the progress and development of educational standard considerably. Participation of students in the *'bandh calls'* also disturbs academic atmosphere. These students, while participating in the students union election with affiliation to some political parties, enhance party feeling and therefore indulge in violence amongst groups spoiling peaceful atmosphere of the educational institution. In Assam, the student community is aware of the fact that the resources of Assam are being exploited by the Central Government causing hardship to the people of Assam economically and so they come out from classes and organise demonstration on the streets demanding justice off and on.

Teachers : To keep the educational standard in sound footing, teachers play an essential role as guardian, friend, philosopher and guide to the students. But the conditions of work in educational institution are not such as to enable teachers to function at their highest level of efficiency. The terms and conditions of service, pay, retirement benefits etc. of teacher of Assam are far from satisfactory for which teachers are sometimes compelled to resort to strike for days together. The Assam College Teachers Association once had to go to the extent of boycotting final examination demanding the U.G.C. scale of pay. Insufficient number of teachers in the departments also make the students suffer who react sharply demanding appointment of teachers for completion of course of study in due time. It is also noticed that a good number of headmasters or principals are in great trouble in meeting financial requirements. Many of the educational institution are being run without the regularly appointed head of the institution and the in-charge having no power to solve the problem has to spend sleepless night. Some of the teachers participating in active politics, prefer availing long leave and if elected to the legislature, cause dislocation in the progress of students. It is alleged that efficiency in teaching of some teachers, who devote more time as private tutor at home, is adversely affected. And poor students who cannot afford to pay money to private tutor at home, suffer for no fault of their own. Thus, general students become victim of circumstances.

The Management Committee : For orderly development of education management committees are constituted by the Government of Assam. Instead of appointing educationalist, sometimes some men belonging to the party in power are nominated as the members of the committee. They have little capacity of contributing their might for management of the affairs of the college. Many management committees are in morbid conditions and temporary in existence due to change of governments. Influence on management committees from higher authority compells them sometimes to deviate from principle causing public criticism and inviting protest from teachers or students. Limited power to function and handle funds make the committee crippled. Occasional difference between the head of the department and the management committee make problems complicated.

Authority : The government has not given much importance to provide facilities for games and sports and implementing the schemes of NCC, ACC, NSS and Guides to lead the students in right direction to develop national character, comradeship, ideal of service and capacity for leadership keeping in view unity and discipline. The action and orders of the authorities are often challenge in the court of law and in appointment of teachers, merits and experience are not sometimes taken into consideration. Thus, the integrity and impartiality of education departments are being questioned. If the guardians commit mistake the subordinates will follow suit and nobody will remain to command and control the affairs of educational environment.

Remedies for degradation : Education is not what a person learns, but what he becomes. Education prepares a man to acquire knowledge to upkeep social, cultural, moral and spiritual values. He finds an inner urge towards growth and perfection. The soul should not fail to find its proper nature to find out the gentle principle within individual. Education is a process of living through continuous development of human being. This excellence of education is to be ensured courageously with moral strength and vigour.

Hope : Assam needs in the present context, education that can invest human resources, create opportunity for self employment, increase productivity and wealth and help develop science and technology to keep pace with the rest of India. Assam needs a time-bound programme to utilise men, material and money to face challenge of hunger, inequality and injustice. The most significant challenge is how to make life happy and hounourable and upkeep our new generation in the prevailing situations and surroundings. It is expected that a harmonious role of government, university, teachers, students, and society can make environment of education congeneal to lead Assam to desired end.

Change : In Assam, the importance of education system is the same as that of life. It is high time to constitute an Education Commission to revitalise the area of education in proper perspective to meet the requirements of Assam. As a remedial measure the Commission should be given guideline to examine and consider the following issues --

1) Development of healthy and balanced society.

2) Capacity to earn livelihood and acquire prosperity.

3) Development of vocational efficiency.

4) Production of good citizens with human qualities.

5) Development of national character and skill for better life.

6) Improvement of personality.

7) Adjustment with environment and various culture.

8) Fulfillment of needs and aspiration of man.

9) Unity, integrity and brotherhood.

10) Development of leadership qualities.

11) Promotion of social efficiency and justice.

12) Application of modern science and technology.

13) Spiritual and moral uplift.

14) Realisation of values of democracy, secularism.

15) Evaluation of teachings and learnings.

16) Discipline, peace and stability.

Policy : The education policy should reflect all that is significant and characteristics of life of the community in its setting. Education should be a very important factor of social changes in Assam to bring about the assimilation of the cultural values and to transmit it from generations to generations. It should explain the complexities of life and make people understand the necessity of stability of the society.

The scheme of Mahatma Gandhi for basic education is very relevant in the context of unemployment problems in Assam. Basic education should be the basis of education to begin with. The national Adult Education Programme launched in 1978, should have been vigorously implemented in Assam. The programme, if realised, would have made learners self-reliant and infused illiterates to play active role in socio-economic field. The National Educational Policy, 1986 has suggested making elementary education universal and application of the programme with right earnest could ensure sound footing in the grass root level in Assam. The vocationalisation of secondary education in Assam should be given priority. Creation of some more technical institutions and expansion of science college are necessary to enable the students to keep pace with the competitive field of higher education and development of economy. In the process, development of education for women, scheduled caste and scheduled tribe people at per with other educationally advanced community is a must to make the society advanced.

Function : The function of the policy-makers should be to seek and cultivate new knowledge, to provide right kind of leadership in all walks of life, to promote equality and justice and to provide society with competent men and women to serve with love. The syllabus should include provisions for physical education. Certain measures to ensure academic supervision and inspection have become necessary to check indiscipline in the educational institutions. The curricula should be revised to make education a forceful tool for cultivation of social values in Assam.

Discipline : Discipline is derived from the Latin word 'Discipulus' meaning to learn. The courses of study should teach good understanding of right conduct, habits of obedience to society, approved standards of thoughts and action. Learning should be result of a gradual building up of good habits leading to self control. The syllabus should cultivate certain desirable attitude and values in individual pupils pupils and develop personality and upright character. Such sense of discipline will provide respect for authority, love of orderliness and capacity to maintain peace and harmony in Assam.

Basis : The foundation of disciplined Assam should be rooted in the school and college programme and class room situations. The head master or principal and teachers should be man of personality and knowledge. Training in management and teachers' in-service training should help them in smooth functioning of the institution of education.

Agency : A committee with some senior teachers and students union body headed by the head of the institution should be constituted to solve the problems, if any. The society has got great responsibility to maintain good educational environment. The society should see that the students do not get involved in religious frenzies culminating in communal riots and disturbances. Political organisations should not exploit the students involving them in party-function and political movements. The guardians of the students must take care of their wards and advice them not to take part in social turmoil and unrest and instead devote their time for study. The guardians should not indulge in drinking, gambling, corruption, smuggling which causes indiscipline among the students.

Atmosphere : Assam needs a favourable social atmosphere based on higher values of life. We must provide a congenial and healthy atmosphere at home, school, colleges and society to check the degradation of students and educational environment of Assam. The ignorant masses must be made responsible and conscious of democratic values and to realise their new role in education and prepare themselves to live up to it. The students should be taught to feel and practice that rights imply duties.

Effective steps : An indisciplined student is a bad product of education and evaluation should be immediately reviewed by the competent authority to stop indiscipline. The teachers should think that teaching is not only a profession, it is rather a mission. The authority should be very careful to study psychology of students, traits and requirements to remove the educational deficiencies in time and to exert command and control honestly and sincerely. Otherwise the educational environment will degrade further. The most disturbing places are now the examination centres liberally permitted by the Secondary Education Board, Higher Secondary Education Council and the University. The officer-in-charge of the examination should make necessary arrangements as per rule and appoint sufficient number of invigilators to control the unrully candidates. Provision for supervision is necessary to check the unhealthy conduct of examination and report to the higher authority. On receipt of the report against the unruly centre, the authority concerned should cancel the centre and this will improve the functioning of the other centres also. Otherwise, the growing indiscipline in the centre on account of malpractices is bound to create unrest making life of the officer-in-charge miserable.

Examination : The present system of the examination in Assam is a curse to education. The tendency to pass adopting unfair means has grown to a high dimensions lowering the moral standard of the pupils. Threatening, stabbing, manhandling invigilators are not uncommon. In the circumstances, reformation of examination system will not be too late. In this respect, verdict of the University Education Commission—"If we have to make any reform in education, it is the examination system"— should be taken into consideration.

Evaluation : So, evaluation must form an integral part of teaching because it is continuous process related to the total learning of the subject and the situation. The rating scale can help measure students' knowledge, attitude, traits, skill for evaluating a practical aspect of development. Evaluation stimulates pupils study habit and improves teachers, method of instruction and harmonious relation between teachers and the taught leaving less scope for degradation of environment of education by the students going against teachers.

Force : Some of the authorities prefer police help to control the unruly situation and such action can not be ruled out under certain circumstances. However, students should be given chance to see the reason for rules and regulation before going to police for help. Persuasion should be the first step to mould students sensitive mind. Fear of use of force sometimes put the situation out of control. To bring back agitated pupils the desirable requisites are expression and wise sublimation. Efforts should be made to adjust pupils to the environment conductive to education. The authority should be sympa-

thetic to sentiments of the students if the demands are for the wellbeing of them.

Punishment : The negative meausre of punishment, if at all necessary, should be resorted to very carefully and judiciously. But criminals in the educational institution should be taken to task. Both teachers and the head of the institution are to foresee the causes of indiscipline amongst students and take anticipatory measures to control it. The aim of punishment to wrongdoers should be to prohibit them from not doing similar action in future and an eye openers to others.

Conclusion : In Assam, youths are struggling for survival in the distorted and unsavory present education system. Much is needed to be done by teachers to bring new hopes and generate self confidence among the younger generation removing conditions of disparity and explosion of weaker section. No short term solution would do. The Education Department of Assam has to take the responsibility to effect changes in collaboration with the Central Govt. to rejuvenate the society which has fallen into a quagmire. In the reorientation programme, both preventive and protective measures to control the angry youths, who create chaos, must be taken note of to uphold the cherished goal of education. The Department is to work relentlessly as an agent of social change— creative and inspiring until the goal is reached. In the arena of educational pursuit and attainment of goal, the educational organisations right from the university down to the primary school , should be kept free from political interventions. Let educationalists per-excellence, shoulder the responsibility of administration. ☐

"শিক্ষক বিনিয়োগ ঠিকমত না হলে ছাত্র সমাজে অসন্তোষ সৃষ্টি হতে বাধ্য। যোগ্যতা নিয়ে সকলে জন্মাননি। তবে যোগ্যতা অর্জন করা যায়। এযুগের বেশির ভাগ শিক্ষক সেদিকে ভ্রূক্ষেপ না করে অধ্যাপনার কাজকে চাকরী হিসেবে গ্রহণ করে থাকেন।"

কেন এই অস্থিরতা— ড০ নিখিলেশ পুরকাইত।

(বি, এন, কলেজ আলোচনী, ১৭শ সংখ্যা ১৯৭০-৭১)

Some of the Students in Lime Light During Those Five Decades of B. N. College

I.A. EXAMINATION

Khursid Alom (1st position)
Abul Hassan Mollah (10th position)
Mamata Barua
Ajit Kr. Mukherjee (4th position)
Nitiranjan Bhattacharjee (7th position)

DISTINCTION IN DEGREE EXAMINATION :

Khiti Ranjan Bhattarcharjee, Smt Dipti Sanyal, Chand Mohammad (1st), K. Zaman (2nd), Kalidas Poul (3rd), M.K. Nag, Sisir Kr. Bhowmik, Mir Sahadat, Subhra Gangulee, Sanat Kr. Saha, Pawan Agarwala, Md. Sayed Ali, Amzad Ali, Jagabandhu Kundu, Sushil Kr. Saha, Amal Kanti Dey, Nepal Ch. Mazumdar, Abdul Mannaf, Mansur Ali Sarkar, S. Sengupta, S. K. Malakar, Rekha Agarwala, Sandeep Sengupta, Sudha Agarwal, Momena Khatun, A. Mazid Mandal.

First class in Major in different subjects :

Physics : Pijush Kanti Dey, Chapalendu Bepari, Partha Sanyal, Dilip Kr. Ghosh, Abu Bakkar Siddique, A. Sarma, Sadhan Sarkar, Manjur Hussain, Ekram Hussain, Pratap Sarkar, Jaydeep Dey, Amitabh, Akherul Islam, Paban Kr. kar.

Chemistry : Subratra Chakravarty, Amirul Islam, Safiur Rahman,

Mathematics: Naresh Kr. Jain, Sajal Kr. Das, Md. Sahjahan Hussain Sarkar, Mokhlesur, Jaya Naha, Keramat Ali, Abdul Mannaf, Chanchal Goswami, Abdul Aziz, Harendra Nath Ray, Md. Rafiqul Islam Mandal,

Botany : Harish Prasad, Lakshman Das, Kamini Kr. Sarma, Pijush Kr. Mishra, Sanjib Ghosh, Sanjib Kr. Sharma.

Zoology : Mitali Ghosh, Hilloljyoti Singh, Upal Sengupta, Anindita Chakravarty, Lakshmi Barman, Shyamal Kr. Poul, Niranjan Brahma, Anita Koery, Sumana Chakravarty, Abhijit Das, Dhruba Mahato.

Sanskrit : Sumita Bhattacharjee, Sudeshna Bhattacharjee (1st), Mousumi Bhattacharjee (D), Barnali Pandit,

Assamese : Baby Bora.

Hindi : Manoj Kr. Jha,

Arabic : Abdul Baten Seikh, Abu Taher, Mokhesur Rahman,

History : Ali Akbar Ahmed (1st Position)

Some of the Persons Who Retired or Left for other Services

1. D. R. Karchaudhury.
2. M.P. Tripathi.
3. Dr. M.L. Mukherjee.
4. A.K. Das.
5. B.K. Raychaudhury.
6. Dr. N. Purkait.
7. Dr. N.N. Dey.
8. U.C. Kalita.
9. Dr. S. Bezbaruah.
10. Bhagagiri Raychoudhury.
11. J. K. Sarma.
12. Dr (Ms) A. Barua.
13. Dr. A. K. Nath.
14. S. S. Bagchi.
15. M.M. Sarkar.
16. Mrs. S. Baruah.
17. J.K. Chakravarty.
18. S. Dutta.
19. Sukhendu Chakravarty.
20. A.K. Sen.
21. Rukmini Ray.
22. K.N. Nath.
23. S. Chakravarty.
24. A. Banerjee.
25. S. Brahma.
26. S. Sengupta.
27. M.N. Chakravarty.
28. P.K. Paul.
29. Prabin Das.
30. Sukumar Deb Sarma.
31. H. Rahman.
32. Mrs. J. Ahmed.
33. D.N. Adhikary.
34. L.N. Bora.
35. N.S. Kumar.
36. Khireswar Bora.
37. P.C. Talukdar.
38. Suresh Ray.
39. Dr. B.K. Sarma.
40. P.K. chanda.
41. P. Barman.
42. Ms. Banani Paul.
43. Derajuddin Ahmed.
44. K.N. Trivedi.
45. S. C. Dhawan.
46. K. Paul.
47. A. C. Deb.
48. J.N. Das.
49. Jawahar Deb.
50. K.R. Deka.
51. S.Goswami.
52. L.Deka.
53. B.B. Sarma.
54. K. Dhinakaran.
55. R.P. Bhattacharjee.
56. R. Goswami.
57. Mrs. G. Talukdar.
58. T.K. Chaudhury.
59. A. Deb.
60. S.N. Goswami.
61. Gopal Prasad.
62. Dr. K.G. Sarma.
63. Dr. Dipak Dutta.
64. Susmita.
65. M. Gosh.
66. R. Shyanyal.
67. J.P. Sengupta.
68. S.K. Mukherjee
69. M.B. Dutta
70. Dr. P.C. Chaudhury
71. M. Chatarjee
72. S.C. Paul
73. S. Karshastri
74. Mr. Chattar
75. A. K. Basu.
76. S. Chatterjee
77. P. K. Gangulee
78. N. C. Gupta
79. J. C. Paul
80. P. Mahapatra
81. C. Nanda
82. Mr. Rao
83. H. Dasgupta.
84. D. Chakravarty.
85. Dr. J. Deb.
86. A. R. Barbora.

1. Shachin Ray
2. R. R. Raychoudhury
3. H. P. Bhattacharjee
4. H. Barkalita
5. A. L. Bairagi
6. M. Biswas

1. Dharison
2. Sarabjit
3. Mali Bhagat
4. Bhagawati Prasad.
5. Prabhat Sarma.
6. Suresh Ray
7. Chanu Ray
8. Chait Mahato
9. Nirmal Kalita.

Those, who were at the helms of the affairs....

1944 August. First Managing Committee of Dhubri college.
President : Zahirul Haque. (D.C. Goalpara)
Secretaries : Ramani Kanta Bose, Sontosh Kr. Bose

1946 February.
President : M. R. Mitra, ICS
Secretaries : Ramani Kanta Bose, Sontosh Kr. Bose

1946 May
President : G. P. Jarman,
Secretaries : Ramani Kanta Bose, Sontosh Kr. Bose

1946 June : Dhubri College named as B.N. College (9.6.46)

1946 September :
President : G. P Jarman,
Secretaries : Jahanuddin Ahmed, Ramani Kanta Bose Santosh Kr Bose

1948 January
President : R.B. Vaghaiwalla ICS
Secretaries : Jahanuddin Ahmed, Ramani Kanta Bose, Santosh Kr Bose.

1949 Nevember
President : S.K. Barua
Secretaries : Jahanuddin Ahmed, Ramani Kanta Bose, Santosh Kr Bose.

1952 January
President : S. K. Barua
Secretaries : Jahanuddin Ahmed, Ramani Kanta Bose, Santosh Kr Bose.
Jt. secretary : B.C. Sengupta (Principal)

1952 July
President : S. K. Barua, MLA,
Jt. secy. : Ramani Kanta Bose, B.C Sengupta

1956 July
President : A Kavichusa (D.C)
Secretary : B.C. Sengupta

1956 October
President : R. K. Sarma (DC)
Secretary : B.C. Sengupta

1957
President : R. K. Sarma (D.C)
Secretary : P. Gagoi (Principal)

1957 June
President : Pramath Nath Chakravarty
Secretay : P. Gogoi (Principal)

1959 Decemeber
President : J. N. Das (D.C)
Secretary : J. N. Das (Principal)

1960 February
President : G. Barua (D.C.)
Secretary : J. N. Das (Principal)

1962 May
President : H. Bora (D.C)
Secretary : J. N. Das (Principal)

1966
President : C.R. Krishnamurthy (DC)
Secretary : J. N. Das (Principal)

1967
President : L. Khama (D.C.)
Secretary : J. N. Das (Principal)

1968
President : H.N. Das (D.C)
Secretary : J. N. Das (Principal)

1969
President : K.K. Singha (D.C)
Secretary : J. N. Das (Principal)

1971
President : M. P. Bezbarua(D.C)
Secretary : J. N. Das (Principal)

1976 March
President : P. K. Borah (D.C.)
Secretary : J. N. Das (Principal)

1976 April
President : P. K. Borah (D.C)
Secretary : K. N. Nath (Principal)

1977 September
President : R. M. Dutta
Secretary : K. N. Nath (Principal)

1981
President : N. C. Baruah.
Secretary : K. N. Nath (Principal)

1981
President : B.T. Das.
Secretary : K.N. Nath (Principal)

1984
President : Md. Omaruddin
Secretary : K. N. Nath

1985 September
President : T. K. Bora (D.C.)
Secretary : K.N. Nath (Principal)

1986 August
President : S. C. Panda (D.C)
Secretary : K. N. Nath (Principal)

1989
President : B. N. Bora
Secretary : K. N. Nath (Principal)

1991
President : S. Kumar. IAS,
Secretary : K. N. Nath (Principal)

1991 July
President : S. Kumar I.A.S.
Secretary : K.N.Trivedi (Principal i/c)

1992 January
President : S. Kumar, IAS.
Secretary : M. P. Tripathi, (Principal i/c)

1993 January
President : S. Kumar, IAS
Secretary : Dr. A. E. Md. K. Zaman (Principal)

1994
President : H. S. Das, IAS
Secretary : Dr. A.E. Md. K. Zaman (Principal)

1994 December
President : K.C. Sarma (D.C)
Secretary : Dr. A.E. Md. K. Zaman (Principal)

1995 March
President : K.C Sarma (D.C)
Secretary : Dr. A.E. Md. K. Zaman (Principal)

No G.B. at Present.

Our Existing Teaching Staff

Principal :
Dr. A. E. Md. K. Zaman.
Vice-Principal :
G.K. Srivastava.
Deptt. of English :
S. Huda
Mrs. U. Mukherjee
Deptt. of Assamese.
Mrs. Karuna Das.
Dr. D. K. Adhikary.
Miss. B. Bora
Deptt. of Bengali :
Dr. R. Mukharjee
D. K. Ghosh.
Dr. D. Chakravarty.
Dr. (Miss) S. Paul.
Miss. Dira Ghosh.
Deptt. of Political Science.
S. K. Das.
G. N. Goswami.
Dr. A. K. Barua.
N. N. Ray.
Deptt. of History.
B. C. Chakravarty.
A. M. Mandal.
A. A. Ahmed.
Deptt. of Economics.
G. C. Brahma.
S. Ali.
F. Alfaroque.
A. M. Md. M. Rahman.
Deptt. of Sanskrit :
U. Bhattacharyee
Mrs. S. Begum.
A. C. Sarma.
Deptt. of Arabic :
S. U. Ahmed.
Md. M. A. Jotdar.
Md. Abdullah.
Deptt. of Hindi :
T. K. Sarma.
Dr. M. Ray.
A. Tiwary.
Deptt. of Philosophy :
B. Saikia.
L. C. Nath.
Mrs. R. Bora.
Mrs. N. Devi.
Deptt of Statistics :
Brajen Sarma
Deptt of Chemistry.
M. C. Das. A. Das.
T. N. Chakravarty.
A. A. Mandal.
S. Islam.
D. Chakravarty.
Deptt. of Mathematics
Md. Ali Seikh.
T. C. Das.
S. Haque.
S. Ali Ahmed.
Deptt. of Physics :
Dr. K. C. Kalita.
Mrs. P. Kalita.
C. N. Bepari.
M. Neog.
M. Rahman.
H. Sarma.
Miss. N. Pradhani.
Deptt. of Zoology :
V. Loganathan.
B. C. Talukdar.
K. C. Das.
Mrs. P. Das.
I. Basumatary
D. K. Guha.
Deptt. of Botany :
D. N. Sarma.
Dr. N. C. Baruah
N. N. Das.
S. Ahmed.
P. K. Sarma.

Existing Non-teaching Staff

Librarian :
Dharni Kanta Das
S. A. Mazid
A. K. Chanda
M. Sheikh.
P. K. Chakravarty
R. K. Nath
P. C. Brahma.
Anupam Nag.
Md. Sahibar Rahman.
Biswajit Mandal
Gopal Ray
Hiru Mahato
Kamal Kumar
C. D. Talukdar
Debi Ram Kumar
Sushil Nath
Abdul Harez
Kailash Nath
Abhay Das
Dhaneram Sarkar.
K. C. Rabha
S. Hussain
Jiten Ray
P. C. Nath.
Smti D. Das.
K. P. Nath
Roushen Ch. Nath
Md. Mokbul Hussain
Ram Narayan Ray
Mrs Bitani Bastore
Prabin Kr. Das
Md. Nurul Huda Sarkar
Prafulla Kalita
Milan Nath
Nazrul Haque
Motior Rahman
Putu Kalita
Sri Amal Ch Sarkar

B. N. College Golden Jubilee Celebration Committee

President : Mr. L. C. Singhi,
Deputy Commissioner Dhubri.
Working president : Dr. A. E. Md. K. Zaman.
Principal. BNC
Vice-Presidents : Prof. G. K. Srivastava,
vice-principal, BNC
Mr. Murari Mohan Sarkar
Giasuddin Ahmed (Advocate)
Aminur Rahman.
Subhash Paul.
Dr. Motior Rahman Mandal
Saifuddin Ahmed.
Afruza Begum.
M. K. Nag (A.D.C.)
Nurul Islam Choudhury (Advocate)
General secretary : Prof. Girindranath Goswami.
Joint secretaries : Prof. Bijay C. Talukdar.
Prof. T. N. Chakravarty.
Prof. Samsul Huda.
Prof. Nagendranath Roy.
Asstt. Secretaries : Prof. A. A. Mondol.
Prof. Basir Ahmed.
Prof. Akbar Ali Ahmed.
Prof. D. K. Ghose.
Mahibulla Seikh.
Prof. T. K. Sarma.
Prof. Probin Sarma.
Prof. Dhruba Chakravarty.
Prof. Motior Rahman.
Dr. Suchitra Paul.
Prof. S. Haque
Z. Ahmed (GS, BNCSU)
Treasurer : Prof. Saber Ali.
Assit Treasurer : Prof. Nripen Das.

CONSTRUCTION SUB-COMMITTEE

Prof. T. Chakravarty, Convernor
Sri Dharani Das, Convenor
Motinur Rahman (SEBRC)
Ansar Ali Prodhani (SDO)
Gautam Baruah (Ex. Engr.)
Ahindra Goswami.
Ramen Nath.
Pachu Gopal Chakravarty
M. Seikh.
S. Ali.
S. Huda.
D. K. Ghose.
Salehuddin Ahmed.
J. Basumatary.
Motleb Mondol.
Shaidul Islam.
Brojen sarma.

FINANCE COMMITTEE

Prof. Saber Ali. (Convenor)
Prof. Syed Ali.
Sakiruddin Ahmed.
V. Loganathan.
K. C. Das.
T. Chakravarty (Jt. Convenor)
S. Huda
Nagen Ray.
Subroto Chakrabarty, Deputy Director of Supply
Arabinda Saha, Preject Director, DRDA.
G. K. Nath (Ex. Eng)
Gopal Saraf.
Suraj Agarwal.
Gopal Ghose.
Amal Saha.
Prasanta Barua (MLA)
Kaushik Choudhury.
Akon Bayan.
Nuruzaman Seikh (Ex. GS)
Habibur Rahman Pradhani (Ex. GS)
Shymal Sanyal (Ex. GS)
Sanjit Das (Ex. GS)
Jahanuddin Ahmed
Dilip Chakraborty.
Amarendra Nath
Rahul Das
Enamul Hoque
Nur Md. (Advocate).
Zakaria Ahmed, GS, BNCSU.
Jahirul Islam, AGS, BNCSU.
Rupchand Badsha, Secy. Debate and Culture, BNCSU.
Yakub Ali, Secy. Social service, BNCSU.
Zahidul Islam, Secy. Magazine, BNCSU.
Mansur Ali, Secy. Football & Gymnasium, BNCSU.
Rita Das, Secy. Girls Common Room, BNCSU.
Altaf Hussain, Secy Minor Games, BNCSU.
Asraful Zaman, Secy. College Sports, BNCSU.
Nikhilesh Roy, Secy. Cricket and Hockey, BNCSU.
Abu Naser, Secy. Music and Drama, BNCSU.

GIFT COUPON COMMITTEE

Prof. S. Huda, Convenor
Mahibulla Sheikh, Convenor
Prof. V. Loganathan
Prof. (Dr) K. C. Kalita
Prof. Dilip Ghosh
Prof. (Dr.) N. C. Baruah
Prof. Basir Ahmed
Prof. C. Bepari
Prof. (Dr) D. Chakravarty
Prof. A. A. Mandal
Prof. Nripen Das
Prof. Motiur Rahman
Prof. Brajen Sarma
Prof. Hiten Sarma
Prof. Shamsul Haque
Shri S. A. Majid
Shri A. K. Chanda
Shri Zakaria Ahmed
Shri Johirul Islam
Shri Rupchand Badshah
Shri Yakub Ali Ahmed
Shri Monsur Ali
Shri Nikhilesh Roy
Shri Asraful Zaman
Shri Abu Nasar
Shri Zahidul Islam
Shri Rita Das
Shri Rakinur Alam
Shri Altaf Huassain
Shri Hiren Mandol
Shri Kamal Kumar

SOUVENIR SUB-COMMITTEE

Prof. D. N. Sarma, Convenor
Prof. G. K. Srivastava
Prof. Dr. R. K. Mukherji
Prof. S. Huda.
Prof. J. Basumatary
Prof. (Mrs) K. Das
Prof. (Dr.) D. K. Adhikari
Prof. T. K. Sharma
Prof. Salehuddin Ahmed
Prof. C. Bepari
Prof. Baby Borah
Shri Zahidul Islam, Magazine Secy. BNCSU.

CELEBRATION COMMITTEE

Prof. B. C. Talukdar, Convenor
Prof. N. C. Barua, Convenor
Prof. G. N. Goswami
Prof. Saber Ali
Prof. Dilip Ghosh
Prof. Padumi Kalita
Prof. Dilip Guha
Prof. A. M. Mandal
Prof. M. C. Das
Prof. G. C. Brahma
Prof. B. C. Chakravarty
Prof. A. M. Mandal
Prof. B. K. Sarma
Prof. Prabin Sharma
Prof. Dipa Ghosh
Prof. Tilak Das
Prof. (Dr) D. Chakravarty
Prof. A. A. Ahmed
Prof. Abhijit Das
Prof. M. Neog
Prof. Dhruba Chakrabarty
Prof. Shamshul Hoque
Prof. Mohan Roy
Prof. D. Das
Prof. Nabanita Devi
Shri A. K. Chanda
Shri Mahibullah Seikh
Shri Gopal Roy
Shri Jiten Roy
All Secretaries of BNCSU.

PUBLICITY COMMITTEE :

Prof. B. Saikia, Convenor
Prof. N. N. Roy, Convenor
Prof. G. N. Goswami
Prof. H. Sarma
Prof. Syed Ali Ahmed
Prof. Awadhesh Tiwari
Prof. Md. Abdulla
Sri Prahash Sarma
Sri Enamul Hoque

CULTURAL COMMITTEE

Prof. Abhijit Das, Convenor
Prof. Basir Ahmed, Convenor
Abou Naser, Convenor, Secy, Music, Drama, BNCSU.
Prof. Ranjjit Mukherjee
Prof. M. Neog, Convenor
Prof. Dhruba Chakravarty
Prahash Sarma, Convenor
Shymal Sanyal
Shri Ohid Khan
Pradip Ghose
Sudip Paul
Prof. Baby Bora
Prof. Nandita Prodhani
Prof. Dr. Suchitra Paul
Jogesh Das, Sr. Planning officer
Sri S. C. Baishya, DIPRO

Sri T. K. Paramanik. (Neheru Yava Kendra)
Sri Anil Chanda.
Sri Ranjan Nath.
Sri Parthib Barman.
Smti Sagarika Das
Smti Shagarika Devi
Sri Shankar Seal
Adviser :- Padmashree Pratima Pandey Baruah
Dr. Anima Baruah.
Mrs. Nanda neogi.
Mr. Shyamal Saikia.
Mr. kalicharan Bharali.

FOOD SUB-COMMITTEE

M. Seikh, Convenor
Sanjit Das, Convenor
Zakaria Ahmed, Convenor
D. K. Das, Convenor
Dilip Ghose, Convenor
Shyamal Sanyal
Samsul Hoque
Sachin Roy
Kamal Kumar
Dr. Kanak Kalita
Prahash Sarma
Biman Chakrabarty
Akon Bayan
Udayan Chakrarborty
A. A. Mandal
Kailash Nath
Hiru Roy
Zahidul Islam
Monsur Ali
Rita Das

EXHIBITION COMMITTEE

Johirul Islam, AGS, BNCSU, Convenor
Dr. Suchitra Paul
Prof. S. Bepari
Prof. H.Sarma

VOLUNTEER SUB - COMMITTEE :

A. A. Ahmed, Convenor
Altuf Hussain, Convenor
Mohan Roy, Convenor
Brojen Sarma
Probin Sarma
Nagen Roy
Zakaria Ahmed, GS
Johirul Islam, AGS
Ashraful Islam
Prof. Samsul Hoque
Akabbar Ahmed
Hasina Zaman
Dr. Suchitra Paul
Monsur Ali

CULTURAL PROCESSION COMMITTEE

Sanjit Das, Convenor
Shyamal Sanyal
Prahash Sarma
Abou Naser
Rita Das
Prof. N. Prodhani
Prof. Baby Bora
Prof. R. Bora
Prof. Dr. Suchitra Paul
Ellora Vaidya
Rumi Saikia
Hasina Zaman
Bonani Das
Suraj Brahma

GAMES COMMITTEE

Prof. Probin Sarma
Prof. J. Basumatary
Ashraful Zaman, Convenor
Altaf Hussain
Monsur Ali
Nikhilesh Roy, Convenor
Rita Das, Convenor

ILLUMINATION COMMITTEE

Prof. T. C. Das, Convenor
Prof. T. K. Sarma
Prof. Motior Rahman
Gautam Nandy
Zahidul Islam
Prof. Nripen Das
Chandra Talukdar

AUDIT BOARD :

Prof. Md. Ali. Seikh
Prof. V. loganathan
Prof. B. K. Sarma
Sri S. A. Mazid

ALUMNI SUB-COMMITTEE :

Prof. D. Ghose, Convenor
Prof. D. Chakravarty
Sri M. Sheikh
Sri Ranjan Nath
Sri A. Mazid
Sri Sanjit Das
Sri Sachin Ray

অসম প্ৰাথমিক শিক্ষা আঁচনি পৰিষদ, অসমে সাৰ্বজনীন প্ৰাথমিক শিক্ষা বিকাশত গ্ৰহণ কৰা আঁচনিখনৰ সফল ৰূপায়নৰ বাবে সমগ্ৰ অসমবাসীৰ সক্ৰিয় সহযোগিতা কামনা কৰিছে।

ৰাজ্যিক প্ৰকল্প সঞ্চালক
ডি. পি. ই. পি., অসম
জনকপুৰ পথ, কাহিলিপাৰা
গুৱাহাটী-১৯

With best compliments from :

SHREE BISHNU CARRIERS

DHUBRI, ASSAM

We always welcome you and wish your successful Golden Jubilee function at Bhola Nath College

With best compliments from :

HAVELL'S INDIA LIMITED

97, Park Street (4th Floor), Calcutta - 700 016
Telephone : 29-3311/29-0644
Gram : HAVELLS Fax : 033-293011

Manufacturers of :

Quality Switchgear Product, HRC Fuses, Miniature Circuit Breakers, MCB Distribution Boards, ELCBS, Plug & Sockets, Energy Meters, Control Switches, Contactors, Relays, Starters, Timers, MPCBS, MCCBs.

Quality Assurance from ISO 9001

With best compliments from :

UFM INDUSTRIES LIMITED

Mfrs. of
A-1 Brand
ATTA, MAIDA, SOJI

P.O. : Balajan, Gauripur-783331
Dist : Dhubri (Assam)
Trin-Trin : (03662) 20450, 87258
Fax : 03662-20460

Let your money earn a handsome income through attractive Deposit Scheme.

HIGH SAFETY
ICRA RATING
MAA

★SAFETY
★SECURITY
★SERVICE
+15%
COMPOUND
QUARTERLY

- 15% p.a. quarterly Compounding.
- More than Double in 5 years.
- Near Triple in 7 years.
- Interest on Deposits qualities for deduction under section 89L and section 11(5) (ix) of the I.T. Act. 1981 and section 5 of the wealth Tax act.
- Draft charges of be born by the company for out-station depositors.

SBI Home finance limited.

Guwahati Regional office : Sethi Trust Building, 6th Floor,
Bhangagarh, G. S. Road, Guwahati-781 005

Branch Offices : Agartala : Jagannath Bari Road, Near Bidur karta, Chowmuhani, Agartala-779 001, Tripura West, Phone : 227332. Shillong : 'Mitall', Laitumkhrah, Shillong-793 003, Jorhat : Barua Travellers Lodge Compound, Tarajan, A. T. Road, Jorhat-785 001, Dhurbi : D. K. Road, Dhubri-783 301.

The abridged advertisement appears further to the statutory advertisement published by the Companies and Miscellaneour Non-Banking Companies (Advertisement) Rules, 1977 are contained in the application form.

BRPL TOUCHES YOUR LIFE
IN MORE WAYS
THAN YOU THINK

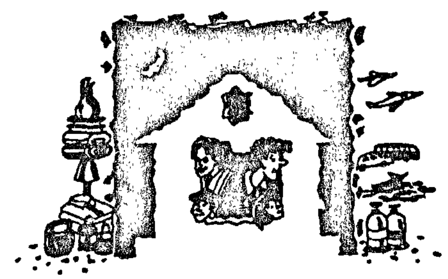

Kerosene to light up the humble village hut. LPG to keep your home fires burning. Petrol and Diesel. Aviation Turbine Fuel. And more. Bongaigaon Refinery and Petrochemicals Limited (BRPL) is the only Oil Refining Company in the country to be integrated with a Petrochemical Complex. Its product spectrum includes :

Polyester Staple Fibre (PSF), Dimethyl Terephthalate (DMT), Ortho-Xylene, Para-Xylene, Ceeseven, Ceenine, BRP Sol, RPC & CPC.

CREATING WEALTH FOR THE NATION

BRP BONGAIGAON REFINERY & PETROCHEMICALS LIMITED
(A GOVERNMENT OF INDIA UNDERTAKING)
P.O. : DHALIGAON, DIST.: BONGAIGAON, ASSAM - 783385

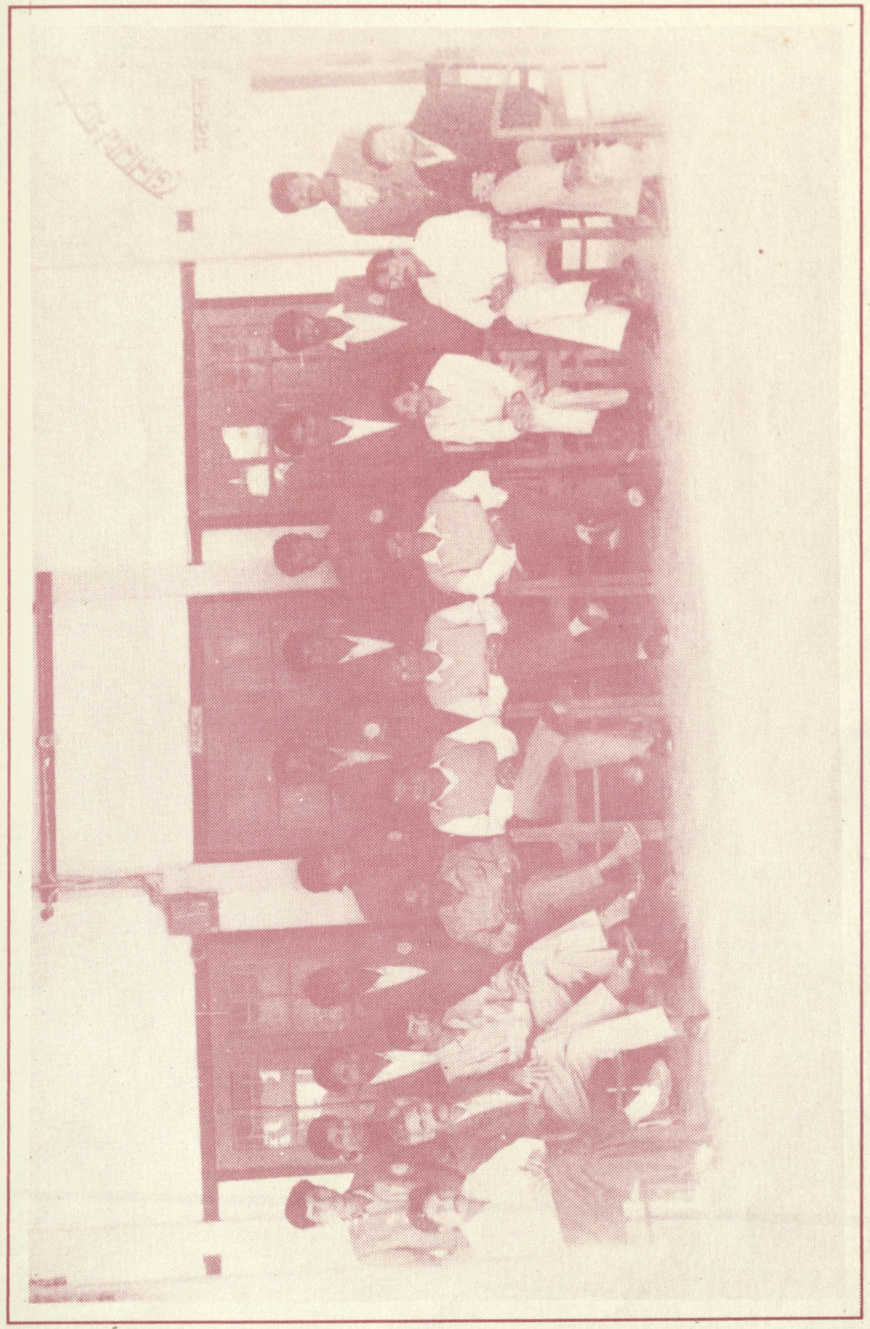

Present B. N. College Students' Union

B.N College at a Glance

A view of the B. N. College, Dhubri

Foundation day	:	1946, 16th August.
Original site	:	House of Lakhipur's Zamindar. (at present office of the DI of schools)
Present site	:	Khalilpur revenue village (Present ward no.15)
Area	:	54 *bighas* of land.
First Principal	:	Dr P. B. Ray.
Present Principal	:	Dr A. E. Md. K. Zaman.
Faculty	:	Arts and Science
Total no. of departments	:	16, Major in 15 departments.
Total no. of teachers	:	67
Total no. of non-teaching staff	:	53
Total no. of students	:	Day shift 1963; Special shift 1037
Library	:	Shew Narayan Tantia Library:
Total no. of books	:	32888
Postgraduate department	:	Assamese, Political Science, History, Economics, Bengali.
Other facilities for students	:	Boy's Hostel, NCC, Students aid fund, Book Bank.